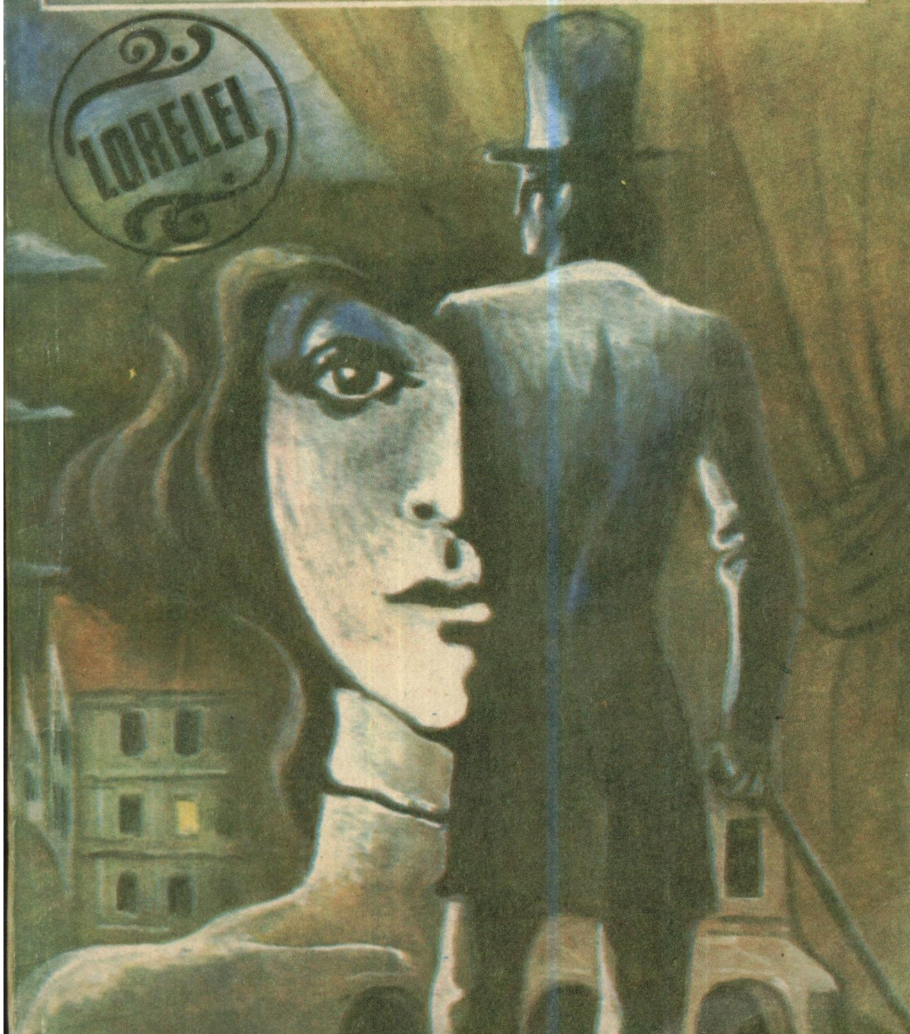
Alexandre Dumas

LA PICIOARELE EȘAFODULUI

Versiune electronică:
V1.0

Alexandre Dumas

LA PICIOARELE EŞAFODULUI

Traducere de Bogdan Bădulescu

Traducerea s-a realizat după:
Oeuvres complètes d'Alexandre Dumas.
LA FEMME AU COLLIER DE VELOURS
Calmainn-Lévy, Editeurs, Paris

PROLOG: Arsenalul

Pe 4 decembrie 1846, când vasul meu era ancorat de o zi în golful Tunis, m-am deşteptat în zori, pe la ora cinci; eram stăpânit de o dispoziţie ciudată, melancolică, dintre acelea care te ţin mult timp în stăpânirea lor.

De vină era un vin pe care-l avusesem.

Am sărit jos din pat, am tras nişte pantaloni pe mine, am urcat pe punte, am privit de jur-împrejurul meu. Speram că peisajul superb care se desfăşura sub ochii mei avea să mă distragă de la o anume preocupare, care era cu atât mai insistentă cu cât nu avea o cauză foarte concretă.

Aveam în faţa mea, la distanţă nu mai mare de o bătaie de puşcă, jetela care se întindea de la fortul Goulette până la fortul Arsenalului, lăsând o trecere destul de îngustă pentru navele care trec din golf spre lac. Lacul, cu ape sinilii ca azurul cerului pe care îl reflectau, era agitat, ici şi colo, de bătăile de aripi ale unor lebede, în timp ce pe unul din stâlpii fixaţi din loc în loc ca să indice pragurile de pe fundul apei, stătea nemişcat, asemenea păsărilor sculptate pe pietrele funerare egiptene, un cormoran care, din când în când, se prăvălea vertiginos în apă, după pradă, şi revenea la suprafaţă cu un peşte în cioc, îl înghiţea, se urca din nou pe stâlpul sau şi redevenea imobil, statuar, până ce alt peşte ce trecea prin apropierea sa îi trezea interesul şi, învingându-şi lenea, se arunca din nou în apă pentru ca să reapară după câteva clipe.

În acest timp, cerul era traversat, din cinci în cinci minute, de un şir de păsări flamingo ale căror aripi de purpură ieşeau în evidenţă pe albul mat al penajului şi, descriind un contur pătrat, arătau ca un joc de cărţi alcătuit numai din aşi de caro şi înşirate pe o linie dreaptă.

La orizont se vedea Tunisul, o îngrămădire de case cubice, fără ferestre, fără deschideri spre exterior, urcând pantele, în amfiteatru, albe şi strălucitoare, decupându-se vizibil pe cerul senin. La stânga se ridicau, asemenea unui zid de cetate cu creneluri, munţii de Plumb, al căror nume sugerează singur culoarea lor mohorâtă; la picioarele lor se zăreau, tupilate, mica moschee şi satul Sidi-Fathallah; la dreapta se distingea mormântul sfântului Ludovic şi locul unde fusese cândva

Cartagina, două dintre relicvele cele mai însemnate din istoria lumii. În spatele meu se legăna, ancorat, *Montezuma*, o splendidă fregată cu aburi, de patru sute cincizeci de cai putere.

Erau, desigur, o mulţime de lucruri care să-ţi distragă imaginaţia de la alte preocupări. Dar mintea mea se fixase, cu încăpăţânate, asupra unui singur gând, pe care visul din acea noapte îl scosese la suprafaţă din adâncurile subconştientului.

Privirea mea se fixase într-un singur punct. Toată această panoramă inegalabilă se înceţoşa treptat, pe măsură ce ochii mei se detaşau de realitate. În curând, nu mai vedeam nimic din ce exista împrejurul meu. Din inima acestui vid tulbure, ca sub bagheta unei zâne, apăru un salon cu lambriuri albe, în adâncimea căruia zăream, aşezată înaintea unui pian pe clapele căruia degetele ei rătăceau neatente, o femeie melancolică. Am recunoscut-o şi am murmurat, ca şi cum ar fi putut să mă audă:

— Te salut, Marie, graţioasă Marie, gândul meu e alături de tine.

Apoi, m-am lăsat în voia acestui fluviu atotputernic care se cheamă memoria, întorcându-mă în zilele tinereţii, urmărind-o în trecut pe această fată plină de nevinovăţie, apoi tânără femeie şi mamă. Am fost cuprins de un sentiment egoist, simţind o nestăpânită nevoie de a comunica şi altui suflet gândurile care mă frământau.

Am luat pana şi am scris:

La bordul lui Véloce, având sub ochi Cartagina şi Tunisul, 4 decembrie 1846.

„Doamnă,

Când veţi deschide o scrisoare trimisă de la Tunis, vă veţi întreba cine v-ar putea scrie dintr-un asemenea loc şi veţi spera să primiţi un autograf de la Regulus sau de la Ludovic al XI-lea. Vai! doamnă, cel ce îşi trimite gândul pios de la asemenea depărtare nu e nici erou nici sfânt şi, dacă a semănat vreodată întrucâtva cu episcopul de Hipponia, al cărui mormânt l-a vizitat acum trei zile, asemănarea nu priveşte decât prima parte a vieţii acestui sfânt. E adevărat, că şi el, ar putea răscumpăra această primă parte a vieţii prin cea de-a doua. Dar e prea târziu de-acuma pentru penitenţă şi, după toate probabilităţile, va muri precum a trăit, neîndrăznind măcar să lase după el mărturisirile lui care, la nevoie, ar putea fi povestite, dar nu pot fi câtuşi de puţin citite.

Aţi aruncat deja o privire asupra semnăturii, nu-i aşa, doamnă? şi ştiţi cu cine aveţi de-a face; şi desigur că vă întrebaţi cum se face că autorul Muşchetarilor *şi al lui* Monte-Cristo *s-a gândit să vă scrie de-aici, de lângă lacul unde zace amintirea Cartaginei, când, la Paris, uită un an întreg, câteodată, să vă facă o vizită.*

Înainte de toate, doamnă, Parisul e Paris, adică un fel de vârtej în care pierzi memoria tuturor lucrurilor, în mijlocul zgomotului pe care îl face atâta lume aflată într-o continuă agitaţie. La Paris, trebuie să v-o spun, mă comport şi eu ca toată lumea. Atunci când nu alerg de colo-colo, stau acasă şi scriu. Dar trebuie să spun că, atunci când scriu, nu sunt aşa de departe de dumneavoastră pe cât credeţi, căci dumneavoastră sunteţi una dintre acele puţine persoane pentru care scriu şi se întâmplă rar să nu-mi spun, când am terminat un capitol de care sunt mulţumit sau o carte reuşită: Marie Nodier, acest spirit încântător, va citi aceste rânduri; şi sunt mândru, doamnă, căci sper că, după ce veţi citi ce am scris, voi fi puţin mai sus în gândurile dumneavoastră.

Cert este, doamnă, ca să reiau firul gândurilor, că în noaptea asta am avut un vis, de care nu eraţi străină, care m-a făcut să nu mai simt bula care clatină un gigantic vapor cu aburi pe care guvernul mi-l închiriază şi pe care îl găzduiesc pe unul dintre prietenii şi admiratorii dumneavoastră, Boulanger, precum şi pe fiul meu, fără a mai aminti de Giraud, Maquet, Chacel şi Desbarolles, care se află printre cunoscuţii dumneavoastră. Cert este că am adormit fără să mă preocupe ceva anume şi, cum mă aflu aici într-un decor din O mie şi una de nopţi, *un spiriduş m-a vizitat şi m-a condus într-un vis în care dumneavoastră eraţi regina. Acel loc în care m-a condus nu era un palat, era mult mai mult decât un palat, mai mult decât un regat: era minunata Casă de la Arsenal în vremurile ei de fericire şi veselie, când mult-iubitul nostru Charles îi făcea onorurile cu firescul ospitalităţii antice şi mult-respectata noastră Marie cu tot farmecul ospitalităţii moderne.*

Ah! credeţi-mă, doamnă că, scriind aceste rânduri, am lăsat să-mi scape un suspin adânc. Erau vremuri fericite pentru mine. Spiritul dumneavoastră fermecător dăruia o inspiraţie aparte tuturor şi, uneori, îndrăznesc s-o spun, mie mai mult decât celorlalţi. Vedeţi deci că mă apropie de dumneavoastră un sentiment egoist. Ceva din adorabila dumneavoastră veselie trecea şi asupra mea, la fel cum tigva poetului Saadi se

împărtăşea din parfumul trandafirilor.

Vă mai amintiţi costumul de arcaş al lui Paul? dar pantofiorii galbeni ai lui Francisque Michel? dar pe fiul meu costumat în hamal? dar colţul acela unde stătea pianul la care cântaţi Lazzara, *această melodie adorabilă pe care mi-aţi promis-o cândva, dar nu mi-aţi dat-o niciodată?*

Şi, fiindcă fac apel la amintiri, să mergem mai departe: vă aduceţi aminte de Fontaney şi de Alfred Johannot, cele două chipuri şterse care rămâneau mereu triste în mijlocul hazului general, fiindcă oamenii care mor tineri au un vag presentiment al mormântului? Dar de Taylor, aşezat într-un colţ, imobil, mut, visând la o nouă călătorie în cursul căreia va putea ferici Franţa cu un tablou spaniol, un basorelief grec sau un obelisc egiptean? Dar de Vigny, care, pe vremea aceea, binevoia încă să se amestece în mulţimea oamenilor anonimi? Dar de Lamartine, în picioare în faţa căminului, lăsând să ajungă la noi armonia versurilor lui? Sau pe Hugo, privindu-l şi ascultându-l ca Eteocle pe Polynice, singur printre noi, cu surâsul pe buze, în timp ce doamna Hugo, jucându-se cu şuviţele părului său superb, stătea aproape alungită pe canapea, copleşită parcă de partea de glorie ce trebuia s-o poarte prin lume?

Şi, în mijlocul tuturor, mama dumneavoastră, aşa de simplă, de bună, de blândă; mătuşa dumneavoastră, doamna de Tercy, spirituală şi binevoitoare; Dauzats, atât de bizar, fanfaron şi plin de vervă; Barye, mereu izolat de mulţime, aflat parcă în căutarea uneia din cele şapte minuni ale lumii; Boulanger, azi aşa de melancolic şi mâine aşa de vesel, mereu acelaşi pictor mare, acelaşi mare poet, mereu la fel de bun prieten pentru toţi; în sfârşit, acea fetişcană care se strecura printre poeţi, pictori, muzicieni, oameni politici, oameni de spirit şi savanţi; acea fetiţă pe care o luam în căuşul palmei şi v-o ofeream ca pe o statuetă de Barre sau de Pradier. O, Dumnezeule, ce au devenit toate astea, doamnă?

Domnul a suflat asupra cheii de boltă, tot edificiul magic s-a năruit, cei care-l populau au fugit şi locul e acum pustiu.

Fontaney şi Alfred Johannot au murit, Taylor a încetat să mai călătorească, de Vigny a devenit invizibil, Lamartine e deputat, Hugo pair al Franţei, iar Boulanger, fiul meu şi cu mine suntem la Cartagina, de unde vă trimit aceste gânduri, însoţindu-le de suspinul prelung de care vă vorbeam şi care, cu tot vântul care duce ca pe un nor fumul placid ce iese de pe coşul vaporului nostru, nu va reuşi să recupereze niciodată aceste amintiri

scumpe pe care timpul cu aripi neguroase le cufundă, tăcut, în ceaţa cenuşie a trecutului.

O, primăvară, tinereţe a omului! O, tinereţe, primăvară a vieţii!

Ei bine! iată că lumea aceasta, pe care mi-a dăruit-o un vis în noaptea trecută, s-a pierdut în eter, dovedindu-se la fel de impalpabilă ca aceşti atomi care dansează în mijlocul unei raze de soare ce a pătruns în camera întunecoasă prin spaţiul lăsat de un oblon întredeschis.

Acum, doamnă, această scrisoare nu vă mai trezeşte mirarea, nu-i aşa? Prezentul ar fi necontenit cuprins de tulburare dacă nu ar fi ţinut în echilibru de greutatea ce o reprezintă speranţa şi de contragreutatea amintirilor şi, din nefericire, – ori din fericire, poate, – eu sunt unul dintre acei pentru care amintirile sunt mai puternice decât speranţele.

Să vorbim acum despre altceva, căci ne e permis să fim trişti, dar cu condiţia de a nu face şi pe alţii să fie cuprinşi de mohorâta tristeţe. Ce mai face prietenul meu Boniface? Ah! Am vizitat, acum opt sau zece zile, un oraş care o să-i aducă o seamă de neplăceri când îi va găsi numele în cartea acestui cămătar dat naibii pe nume Sallustiu. Acest oraş e Constantine, străvechiul Cyrta. Apariţie miraculoasă pe înălţimile stâncilor, clădită probabil de către o specie de animale fantastice cu aripi de vultur şi mâini meştere omeneşti – după cum au descris-o Herodot şi Levaillant, cei doi vestiţi călători.

Am trecut apoi puţin prin Utica şi am stat ceva mai mult la Bizerta. În Bizerta, Giraud a făcut portretul unui notar turc iar Boulanger pe al secretarului său. Vi le trimit, doamnă, ca să-l puteţi compara cu notarii şi secretarii de notar din Paris. Mă îndoiesc că această comparaţie va fi în avantajul acestora din urmă.

În ce mă priveşte, stând mereu cu ochii după lebede şi păsările flamingo, am căzut în apă, accident care, dacă se petrecea pe Sena, îngheţată probabil la ora asta, ar fi putut avea urmări neplăcute, dar care pe lacul Caton n-a însemnat nimic mai mult decât o baie neaşteptată, cu hainele pe mine, întâmplare care i-a uluit pe Alexandre, Giraud şi pe guvernatorul oraşului, care urmăreau barca noastră cu ochii, de la înălţimea unei terase, şi care nu puteau pricepe că totul se explica prin aceea că mi-am pierdut centrul de greutate şi nu printr-un gest fantezist al meu.

M-am smuls din braţele elementului neptunic precum

cormoranii pe care vi i-am descris mai înainte, doamnă: la fel ca ei m-am scufundat, la fel ca ei am ieşit la suprafaţă, doar că n-aveam, ca ei, un peşte în cioc.

După numai cinci minute uitasem de această baie nedorită şi eram uscat precum domnul Valéry, aşa de bine lucrează în aceste locuri razele soarelui.

Oh! aş vrea, doamnă, ca peste tot unde vă aflaţi să vă trimit una din razele acestui soare generos, fie şi numai spre a face să vă îmbobocească sub fereastră o tufă de miozotis.

Să mă iertaţi pentru această lungă scrisoare. Nu-mi intră în obicei şi, la fel ca acel copil care se apăra de acuzaţia că a făcut lumea, vă promit că n-o să recidivez. Dar, altfel, pentru ce scop a lăsat portarul cerului deschisă această uşă de ivoriu prin care se strecoară visele daurite?

Vă rog să primiţi, doamnă omagiul sentimentelor mele cele mai respectuoase.

ALEXANDRE DUMAS

O strângere de mână prietenească lui Jules".

E cazul să mă explic: ce rost avea să reproduc aici o scrisoare atât de intimă. Pentru că, spre a povesti cititorilor mei istoria femeii cu colier de catifea, va trebui să le deschid mai întâi uşile Arsenalului, adică ale locuinţei lui Charles Nodier.

Şi acum, când uşa îmi este deschisă de către fiica lui şi când suntem deci, bineveniţi în aceasta casă, „Cine mă iubeşte să mă urmeze".

Într-o margine a Parisului, în continuarea pitorescului *quai des Célestins*, mărginit în spate de strada Morland şi dominând perspectiva Senei, se ridică o clădire înaltă, întunecată şi tristă care este denumită Arsenal.

O parte a terenului pe care se întinde această greoaie construcţie se numea, înainte de a fi săpate şanţurile oraşului, Champ-au-Plâtre. Într-un moment când se pregătea de război, Parisul cumpără acel câmp pustiu şi puse să se construiască aici nişte depozite în care să fie păstrate piesele de artilerie. Pe la 1533, Francisc I constată că nu prea are tunuri şi îi veni ideea să le fabrice. Aşa încât împrumută una din aceste construcţii de la oraşul său drag, promiţând, se-nţelege, să le restituie după ce se va prepara aici fonta necesară tunurilor. Apoi, sub pretextul că treaba merge prea încet, mai împrumută una, şi încă una, făcând

aceeaşi promisiune. În cele din urmă, însuşindu-şi proverbul înţelept care spune că ceea ce e bun de luat e bun şi de păstrat, păstră stăpânirea asupra celor trei construcţii împrumutate.

Douăzeci de ani mai târziu, o cantitate enormă de pulbere depozitată acolo luă foc. Explozia a fost îngrozitoare. Parisul s-a cutremurat cum tremură Catania în zilele când vulcanul Etna redevine activ. Pietrele catapultate de explozie au ajuns până în cartierul Saint-Marceau. Acest bubuit uriaş a făcut să se zguduie casele din Melun. Casele din împrejurimi s-au clătinat de câteva ori, de parcă erau bete, după care s-au năruit. Mulţi peşti au murit în apele râului, învinşi de aceste vibraţii ucigătoare. Treizeci de oameni au fost ridicaţi pe sus de acest uragan de flăcări, ajungând înapoi pe pământ sfârtecaţi, iar o sută cincizeci au fost răniţi. Care va fi fost cauza acestei calamităţi? Nu vom şti niciodată. Dar, necunoscându-se cauza, nenorocirea a fost pusă pe seama protestanţilor.

Carol al IX-lea a poruncit să se reconstruiască, după un plan mai amplu, clădirile distruse. Acest rege avea vocaţia construcţiei: sub domnia lui s-a sculptat Luvrul, s-a ridicat fântâna Inocenţilor, operă a lui Jean Goujon, care a fost ucis chiar în preajma operei sale, de un glonţ rătăcit. Probabil că regele şi-ar fi desăvârşit lucrarea dacă Dumnezeu, care avea să-i ceară unele lămuriri pentru ziua de 24 august 1572[1] nu l-ar fi chemat la el.

Succesorii lui au continuat construcţiile de acolo de unde le lăsase el. Sub Henric al III-lea s-a sculptat, în 1584, intrarea dinspre quai des Célestins; era mărginită de coloane în forma unor ţevi de tun şi pe placa de marmură de deasupra ei se putea citi acest distih al lui Nicolas Bourbon:

Aetna hic Henrico vulcania tela ministrat,
Tela giganteos debellatura furores.

Ceea ce vrea să spună: „Etna pregăteşte aici săgeţile cu care Henric va zdrobi furia Giganţilor”.

Şi, într-adevăr, după ce a aruncat trăsnetul nimicitor asupra Giganţilor Ligii, Henric puse să se amenajeze acel parc pe care-l putem vedea pe hărţile din epoca lui Ludovic al XIII-lea, pe când

---

[1] Sub domnia lui Carol al IX-lea, în noaptea de 24 august 1572 (rămasă în istorie sub denumirea de „noaptea Sfântului Bartolomeu”), a avut loc în Franţa masacrarea protestanţilor.

Sully[2] îşi stabilea acolo sediul guvernamental şi dădea dispoziţii să fie pictate şi daurite frumoasele saloane care alcătuiesc şi azi biblioteca de la Arsenal.

În 1823, Charles Nodier a fost numit director al acestei biblioteci şi s-a mutat cu totul din strada Choiseul la noul său sediu.

Nodier era un om fermecător. N-avea nici un viciu, dar era plin de defecte, acele defecte încântătoare care dau originalitatea omului de geniu: risipitor, nepăsător şi mai ales hoinar, la fel de împătimit de vagabondajul fără ţintă precum era Figaro de leneş!

Nodier avea cunoştinţe aproape despre tot ceea ce poate şti un om. Şi, cu inspiraţia geniului său, atunci când nu ştia inventa; iar ceea ce inventa era mai altfel colorat decât realitatea imediată.

Nodier era precum Terenţiu, căruia nimic din ce e omenesc nu-i era străin. Iubea pentru plăcerea de a iubi: iubea aşa cum soarele împrăştie generos lumina, aşa cum şopoteşte izvorul, aşa cum floarea îmbălsămează aerul cu arome. Îi era drag tot ce e bun, frumos şi înălţător; în rău chiar, încerca să afle un sâmbure de bunătate, aşa cum chimistul extrage dintr-o plantă veninoasă leacul salvator.

De câte ori va fi fost îndrăgostit Nodier? Nici el nu ştia prea bine. De altfel, cu firea lui de poet, confunda mereu visul cu realitatea. Nodier cultivase aşa de mult fantasmagoriile născute din imaginaţia sa încât ajunsese să creadă în existenţa lor. Pentru el, *Thérèse Aubert, Zâna fără trup, Inès de la Sierra* existaseră cu adevărat. Erau nişte fete, la fel ca Marie; erau surorile ei; doar că doamna Nodier, nu contribuise cu nimic la apariţia lor pe lume. La fel ca Jupiter, Nodier le scosese pe aceste Minerve din propriul său cap.

Dar Nodier nu dăduse suflet numai unor creaturi omeneşti. El inventase un animal şi îl botezase. Apoi, fără să se neliniştească de ce va zice Dumnezeu, îl dăruise cu viaţă eternă.

Acest animal era taratantaleo.

N-aţi văzut niciodată un taratantaleo, nu-i aşa? Nici eu. Dar Nodier îl cunoştea în amănunţime. Îi putea descrie obiceiurile, năravurile şi capriciile.

Cum descoperise Nodier acest taratantaleo?

---

[2] Liga (sau Sfânta Ligă), confederaţie catolică fondată da ducele de Guise în 1576, în scopul de a apăra religia catolică de pericolul calvinismului.

La optsprezece ani, Nodier se ocupa de entomologie. Căci, trebuie spus, viaţa lui s-a desfăşurat în şase faze distincte. Mai întâi s-a ocupat de istorie naturală: şi a scris *Biblioteca entomologică*. Apoi de lingvistică: aşa apăru *Dicţionarul onomatopeelor*. Apoi de politică: *Napoleone*. Apoi de filosofia religiilor: *Meditaţii la mânăstire*. Apoi de poezie: *Eseurile unui tânăr bard*. Şi, în cele din urmă, s-a dedicat romanului: *Jean Sbogar, Simarra, Trilby, Domnişoara de Marsan, Adèle, Vampirul, Regele ţiganilor şi cele şapte castele ale sale, Fanteziile doctorului Néophobus* şi o mulţime de alte scrieri încântătoare.

Nodier, deci, se afla în prima fază a activităţii lui, se ocupa de entomologie. Făcea experienţe la microscop asupra infinitului mic şi, cu mult timp înainte de Raspail, descoperise o întreagă lume de animăluţe invizibile cu ochiul liber. Într-o zi, după ce supuse la examenul microscopic apă, vin, oţet, brânză, pâine, adică toate materiile pe care le studia în mod obişnuit, luă un strop de nisip ud de pe jgheabul streaşinei – el locuia sus, la etajul şase – îl puse sub microscop şi privi prin lentilă.

Văzu atunci un animal ciudat, având forma unui velociped, înzestrat cu două roţi pe care le mişca foarte iute. Avea de traversat un râu? roţile îi slujeau ca acelea ale unui vapor cu zbaturi; avea de străbătut un teren uscat? roţile îi slujeau la fel cu ale unei cabriolete. Nodier îl cercetă atent, îl desenă şi studiul lui se prelungi mult, când îşi dădu seama că a uitat să se ducă la o întâlnire; aşa că lăsă microscopul şi acel strop de nisip împreună cu micul taratantaleo.

Când se întoarse acasă, era târziu; obosit, se culcă şi dormi ca orice tânăr de optsprezece ani. Aşa că abia în dimineaţa următoare se gândi din nou la nisip, la microscop şi la taratantaleo.

Dar vai? în timpul nopţii nisipul se uscase şi bietul taratantaleo, care, fără îndoială, avea nevoie de umiditate ca să trăiască, murise. Cadavrul său minuscul era culcat pe o rână, roţile lui rămăseseră imobile.

Dar chiar şi aşa, mort, animalul reprezenta o foarte originală specie de efemeride şi merita să fie conservat la fel ca un mamut sau un mastodont. Doar că, spre a putea manevra acest animal de o sută de ori mai mic decât o arahidă era nevoie de o mulţime de precauţii, pe care nu le iei când e vorba de un elefant.

Aşa că Nodier transferă, cu ajutorul firelor de păr de la pana sa de scris, nisipul din microscop, într-o cutiuţă de carton, care

urma să devină mormântul micului taratantaleo.

Îşi spunea că trebuie să arate acest cadavru primului savant care se va încumeta să urce până la etajul şase.

Dar la optsprezece ani ai capul plin de tot felul de gânduri, aşa că ţi se poate ierta dacă uiţi de cadavrul unei efemeride. Nodier uită mai multe luni, un an întreg poate, de taratantaleo.

Dar, într-o zi, redescoperi cutiuţa. Era curios să vadă ce schimbări s-au produs cu animăluţul său. Era o vreme înnorată, cădea o ploaie în rafale. Ca să vadă mai bine, duse microscopul lângă fereastră şi depuse pe lama lui conţinutul cutiuţei.

Cadavrul rămăsese nemişcat pe patul său de nisip, Nodier îşi studia deci efemerida când, deodată, o picătură de ploaie, alungată de furtună, căzu pe lamela microscopului şi umezi din nou nisipul. Atunci Nodier văzu cum, în contact cu această răcoare înviorătoare, taratantaleo mişcă o antenă, apoi alta, începe să învârte una din roţi, apoi pe amândouă, revine la viaţă.

Acest miracol se întâmpla nu după câteva zile, ci după un an. Nodier reluă experienţa de zece ori: de câte ori nisipul se usca taratantaleo murea; de câte ori era umezit din nou, taratantaleo învia.

Deci Nodier nu descoperise o efemeridă, ci o făptură nemuritoare. După toate probabilităţile, animăluţul său asistase la potop şi avea să asiste şi la Judecata de Apoi.

Din nefericire, într-o zi când Nodier, pentru a nu ştiu câta oară, se pregătea să reia experienţa, o pală de vânt îi suflă pe geam grăunţele de nisip şi, odată cu ele, cadavrul fenomenalului taratantaleo.

Nodier a încercat de atunci, în repetate rânduri, să regăsească un alt exemplar asemănător, studiind grăunţe de nisip umezit pe care-l culegea din diferite locuri, dar degeaba! Acel taratantaleo părea să fi fost singurul din specia lui şi, inexistent pentru întreaga omenire, a trebuit să supravieţuiască doar în amintirea lui Charles Nodier.

Am vorbit despre defectele lui Nodier. Defectul lui principal, cel puţin în ochii doamnei Nodier, era bibliomania. Această pasiune fără saţ, care-l făcea pe el fericit, o ducea la disperare pe soţia lui.

Nodier cheltuia pe cărţi toţi banii pe care-i câştiga. Se întâmpla de multe ori să plece de-acasă spre a împrumuta două-trei sute de franci absolut necesari în gospodărie şi să se întoarcă purtând în mâini, radios, o carte rară, şi, bineînţeles, fără nici un ban.

Doamna Nodier încerca să bodogăne. Dar Nodier scotea volumul la vedere, îl deschidea, îl închidea, îl mângâia, îi arăta soţiei lui o greşeală de tipar care conferea autenticitate cărţii şi o consola:

— Gândeşte-te, draga mea, că trei sute de franci mai pot găsi, dar o asemenea carte, hm! o asemenea carte, hm! o asemenea carte e de negăsit. Cere-i mai bine lui Pixérécourt.

Nodier adora melodrama iar Pixérécourt era mult admirat de către Nodier, care îl numea, un Corneille al bulevardelor.

Pixérécourt venea aproape în fiecare dimineaţă în vizită la Nodier.

Dimineaţa era consacrată de Nodier bibliofililor. Acolo se adunau marchizul de Ganay, marchizul de Château-Giron, marchizul de Chalabre, contele de Labédoyère, Bérard, omul familiei Elzévirs, care, în clipele lui libere, a refăcut Charta din 1830; bibliofilul Jacob, savantul Weis din Besançon, enciclopedistul Peignot din Dijor; în sfârşit, savanţi străini care, imediat ce ajungeau în Paris, se prezentau la acest cenaclu de reputaţie europeană.

În acest cenaclu i se ceteau păreri lui Nodier, oracolul grupului; i se cereau de asemenea note: era distracţia lui favorită. Savanţii de la Institut nu veneau deloc la aceste reuniuni, fiindcă îl priveau cu invidie pe Nodier. Nodier asocia spiritul şi poezia cu erudiţia, comiţând un păcat pe care Academia de ştiinţe nu-l poate ierta Academiei franceze.

După două sau trei ore de muncă, în care acoperea cu uşurinţă zece sau douăsprezece pagini de hârtie înalte de şase degete şi late de patru, cu un scris caligrafic, lizibil, fără să facă o ştersătură, Nodier ieşea în oraş. El hoinărea la întâmplare, urmând de obicei cheiul Senei, chiar trecând mereu pe o parte şi pe cealaltă a râului, după cum erau aşezate standurile de carte; după ce epuiza acest capitol, intra în dughenele librarilor, după care cerceta magazinele legătorilor de cărţi.

Nodier se pricepea nu numai la cărţi, ci şi la legăturile lor. Capodoperele lui Gaseon din timpul lui Ludovic al XIII-lea, ale lui Desseuil sub Ludovic al XV-lea şi Ludovic al XVI-lea îi erau atât de familiare că putea să le deosebească unele de altele cu ochii închişi. Nodier e acel care dădu un nou imbold legătoriei de carte care încetase să mai fie o artă în timpul Revoluţiei şi al Imperiului; el a încurajat şi i-a dirijat pe cei care au reînviat această artă: Thouvenin, Bradel, Niedrée, Bozonnet şi Legrand. Thouvenin, bolnav de tuberculoză, se ridica de pe patul de

agonie ca să mai arunce pentru ultima oară o privire asupra legăturilor de carte realizate pentru Nodier.

Cursa lui Nodier prin Paris se încheia aproape întotdeauna la Crozet sau Techener, cei doi cumnaţi despărţiţi de o aspră rivalitate şi între care se interpunea geniul lui blajin. Acolo îşi dădeau întâlnire bibliofilii; acolo se discuta despre cărţi, ediţii, cumpărări de cărţi, acolo se făceau schimburi. Când apărea Nodier era o larmă generală; în clipa când el deschidea gura, se făcea tăcere deplină. Nodier povestea despre câte-n lună şi-n stele, inventa paradoxuri, vorbea *de omni re scibili et quibusdam aliis*[3].

Seara, după cina de familie, Nodier lucra de obicei în sufragerie, înconjurat de trei lumânări aşezate în triunghi, niciodată mai multe, niciodată mai puţine; am amintit pe ce hârtie scria şi ce scris avea; folosea la scris numai pene de gâscă iar acele instrumente mai noi din metal îl îngrozeau, ca orice invenţie modernă. Gazul de iluminat îl înfuria. Maşinile cu aburi îl scoteau din sărite; considera că distrugerea pădurilor şi sleirea minelor de cărbune va duce în mod sigur, în scurt timp, la sfârşitul lumii.

Spre orele nouă şi jumătate seara, ieşea din nou în oraş; de data asta circula pe marile bulevarde, nu pe cheiurile Senei. Intra la Porte-Saint-Martin, la Ambigu sau la Funambules, de preferinţă la Funambules. Nodier îl diviniza pe Debureau. Pentru Nodier nu existau decât trei actori pe lume: Duberau, Potier şi Talma. Cum Potier şi Talma muriseră, rămânea Debureau, care-l consola şi de pierderea, celorlalţi doi.

În fiece duminică, Nodier lua prânzul la Pixérécourt. Acolo se revedea cu vizitatorii lui obişnuiţi: bibliofilul Jacob (rege până apărea pe uşă Nodier, vicerege după aceea), marchizul de Ganay, marchizul de Chalabre.

Marchizul de Ganay avea un spirit nobil; el se putea îndrăgosti de o carte pe care voia să o aibă aşa cum un desfrânat din vremea Regenţei se dădea în vânt după o femeie care îi plăcea; după ce o obţinea, când reuşea asta, îi era credincios o lună, – de fapt credincios e puţin spus: adorator înflăcărat –, o purta cu el peste tot, oprea pe stradă cunoscuţii ca să le-o arate; seara o punea sub pernă, se trezea noaptea, aprindea lumânarea ca s-o privească, dar nu citea niciodată nici un rând; era mereu invidios

---

[3] „Despre tot ce se poate şti şi încă ceva pe deasupra” (it. – deviza italianului Pio de la Mirandola).

pe cărţile lui Pixérécourt, pe care Pixérécourt nu voia să i le vândă, oricât i-ar fi oferit pe ele; se răzbuna pe acesta achiziţionând, la licitaţia doamnei de Castellane, un autograf pe care Pixérécourt şi-l dorea de zece ani.

Ceea ce declanşa dialoguri de acest gen:

— Nu contează, striga Pixérécourt, va fi al meu până la urmă.

— Ce, mă rog? întreba marchizul de Ganay.

— Autograful pe care l-ai cumpărat.

— Şi când, mă rog?

— Când vei muri, fir-ar să fie!

Şi Pixérécourt şi-ar fi ţinut cuvântul dacă marchizul de Ganay n-ar fi considerat mai înţelept să trăiască mai mult decât Pixérécourt.

Cât despre marchizul Chalabre, el n-avea decât o ambiţie: o Biblie din care nimeni să nu mai aibă alt exemplar. L-a bătut foarte mult la cap pe Nodier să-i indice un asemenea unicat, iar până la urmă Nodier a făcut un lucru şi mai remarcabil decât îi ceruse marchizul: i-a indicat un exemplar care nici nu exista în realitate.

Fericit, marchizul de Chalabre s-a pornit în căutarea exemplarului indicat de Nodier.

Nici Cristofor Columb, nici Vasco da Gama nu s-au ostenit cu atâta înverşunare să descopere tărâmurile mult visate pre câtă a dovedit marchizul de Chalabre în căutarea Bibliei unicat. Dar în timp ce America exista cu adevărat la 70° latitudine nordică şi 53° latitudine sudică, iar India aştepta de veacuri aşezată de-o parte şi de alta a Gangelui, Biblia marchizului Chalabre nu se găsea pe nici o latitudine şi nu aştepta pe nici un raft de o parte sau de cealaltă a Senei. Aşa că Vasco da Gama regăsi Indiile, Cristofor Columb descoperi America dar marchizul căută zadarnic, din nord până în sud, din occident până în orient şi nu găsi Biblia mult dorită, dar cu cât ea se dovedea mai de negăsit, el punea mai multă ardoare în acţiunea sa.

Oferise pentru ea cinci sute de franci; oferise o mie de franci; oferise apoi două mii, patru mii, zece mii de frânei. Toţi bibliografii erau hărţuiţi în legătură cu această misterioasă Biblie. Au scris în Germania şi în Anglia. Nimic. La o notă expediată de nefericitul marchiz nici nu-şi dăduseră osteneala să mai răspundă, au scris pe ea pur şi simplu: „Aşa ceva nu există”. Desigur, dacă nota ar fi fost semnată de Nodier, nimeni n-ar fi îndrăznit să-i conteste afirmaţia. Papa de la Roma se putea înşela, dar Nodier era infailibil.

Căutările au durat trei ani încheiaţi. În fiecare duminică, dejunând împreună cu Nodier la Pixérécourt, marchizul de Chalabre deschidea discuţia:

— Ei bine! această Biblie, dragul meu Charles…

— Ei?

— E de negăsit.

— *Quaere et invenies*[4], răspundea Nodier.

Şi, cuprins de un nou acces de entuziasm, bibliomanul îşi continua căutarea, dar fără succes.

În cele din urmă, i se aduse marchizului de Chalabre o Biblie. Nu era exact aceea indicată de Nodier dar diferenţele erau minime: apăruse cu un an mai târziu decât aceea şi, fusese tipărită la Strasbourg nu la Kohl, adică numai la o leghe distanţă; în plus, deşi nu era chiar unicat, al doilea exemplar, singurul care mai exista, se afla, în Liban, într-o mănăstire druză. Marchizul de Chalabre se duse cu ea la Nodier şi îi ceru părerea.

— Păi de! răspunse Nodier, care observase că marchizul e pe punctul de a-şi pierde minţile dacă nu-şi găsea *Biblia lui*, ia-o pe asta, prietene, din moment ce nu poate fi găsită cealaltă!

Marchizul de Chalabre achiziţionă Biblia în schimbul sumei de două mii de franci, îi făcu o legătură splendidă şi o puse într-o casetă specială.

Când a murit, marchizul de Chalabre i-a lăsat biblioteca domnişoarei Mars. Domnişoara Mars, care n-avea pasiunea căiţilor, îl rugă pe Merlin să catalogheze cărţile defunctului şi să le vândă. Merlin, care era cel mai corect om de pe suprafaţa pământului, îi aduse într-o bună zi domnişoarei Mars treizeci sau patruzeci de mii de franci în bilete de bancă. Îi găsise într-un fel de portofel care se afla ascuns în magnifica legătură de piele a Bibliei.

Acum, după ce am văzut ce program avea iubitul nostru Charles în timpul săptămânii şi duminica dimineaţa, să vedem cu ce se ocupa el duminică seara, de la orele şase până la miezul nopţii.

Cum îl cunoscusem pe Nodier?

Cum se întâmplă să-l cunoască mulţi. Îmi făcuse un serviciu.

Era în 1827, terminasem prima piesă, *Christine*. N-aveam relaţii prin ministere sau la teatre. Nu-mi rămânea decât să citesc piesa în faţa comedienilor regelui şi să fiu acceptat sau

---

[4] Caută şi vei găsi (lat.).

respins de ei.

Din păcate, la vremea aceea, conducerea Comediei Franceze era, la fel ca guvernământul Veneţiei, republicană dar aristocratică, şi nu ajungea orice anonim în faţa serenisimilor domni din comitet.

Exista un examinator a cărui îndatorire era să citească lucrările tinerilor debutanţi, care nu aveau dreptul să-şi prezinte piesa în faţa comitetului decât după ce treceau de această probă prealabilă. Dar în tradiţia teatrului se cunoşteau destule poveşti lugubre cu manuscrise care zăceau câte doi sau trei ani până să cadă sub ochiul acestui expert, încât eu, familiarizat cu Dante şi cu Milton, nu îndrăzneam să înfrunt această îndelungată şedere în purgatoriu, şi tremuram de teamă că sărmana mea Christine să nu aibă aceeaşi soartă crudă şi să îngroaşe pur şi simplu numărul acelor

Questi sciaurati che mai non fur vivi[5]

Auzisem că Nodier ar fi un protector înnăscut al tuturor poeţilor la început de drum. I-am cerut o recomandare către baronul Taylor. Mi-a dat-o. După alte opt zile, lectura la Théâtre-Français era încheiată şi eram în linii mari acceptat.

Spun „în linii mari” fiindcă piesa mea cuprindea, raportat la momentul acela, ne aflam deci în 1827, asemenea enormităţi literare că domnii *comedieni ordinari* ai regelui nu îndrăzniră să mă primească de-a binelea şi au mai cerut ajutor domnului Picard, autorul piesei *Orăşelul*.

Domnul Picard era unul din oracolele epocii sale.

Firmin m-a condus la domnul Picard. Domnul Picard m-a primit într-o bibliotecă tapetată cu toate ediţiile operelor sale şi împodobită cu bustul său. Mi-a primit manuscrisul, m-a rechemat peste opt zile şi m-a expediat.

Exact după opt zile, la aceeaşi oră, m-am înfăţişat la uşa domnului Picard. Mă aştepta. M-a întâmpinat cu surâsul lui Rigobert din piesa *Casă de vânzare*.

— Domnule, îmi spuse el întinzându-mi manuscrisul răsucit sul, cu multă grijă, dispuneţi de oarecari mijloace de existenţă?

Începutul era încurajator.

— Da, domnule. Am un post oarecare pe lângă domnul duce d’Orléans.

— Ei bine, tinere domn făcu el, punându-mi cu gingăşie manuscrisul în mână şi dându-mi în acelaşi timp mâna în semn

[5] Aceşti oameni care niciodată nu au trăit.

de despărţire, ocupaţi-vă de munca dumneavoastră.

Şi făcu un gest care sugera că audienţa s-a încheiat.

Oricum, îi datoram lui Nodier o vorbă de mulţumire. M-am prezentat la Arsenal. Nodier m-a întâmpinat şi el cu surâsul pe buze. Dar, cum spune Molière, există surâs şi surâs. Poate că voi uita cândva surâsul lui Picard, dar nu-l voi uita niciodată pe al lui Nodier.

Voiam din suflet să-i demonstrez lui Nodier că nu eram cu totul nedemn de protecţia lui cum se putea crede după verdictul lui Picard. I-am lăsat manuscrisul. A doua zi, am primit o scrisoare încântătoare care îmi reda curajul pierdut şi prin care eram invitat la reuniunile literare de la Arsenal.

Nici un condei, oricât de inspirat, n-ar putea să redea atmosfera unică a reuniunilor de la Arsenal.

La ora şase, masa era pusă. Participau la ea câţiva obişnuiţi: Cailleaux, Taylor, Francis Wey, pe care Nodier îl iubea ca pe propriul său fiu, la care se mai adăugau unul sau doi invitaţi ai zilei şi, pe lângă ei, oricine dorea.

După ce erai admis o dată în fermecătoarea intimitate a casei te duceai să cinezi la Nodier din plăcere. Întotdeauna două-trei tacâmuri aşteptau pe convivii neanunţaţi. Dacă nu ajungeau tacâmurile, se mai adăuga şi al patrulea, al cincilea, al şaselea. Dacă era nevoie să se prelungească masa, se prelungea. Dar, vai de cel care se nimerea să fie al treisprezecelea venit! El era obligat să cineze la o măsuţă, separat, şi era salvat de această pedeapsă numai dacă apărea şi cel de-al paisprezecelea mesean.

Nodier avea maniile lui: prefera de exemplu pâinea neagra pâinii albe şi vesela de cositor celei de argint. Doamna Nodier îl servea tot timpul după placul lui.

După un an sau doi, devenisem unul dintre cei câţiva oameni apropiaţi ai casei. Puteam veni la ora cinei fără să mă anunţ. Eram primit cu exclamaţii vesele de bun-venit şi eram aşezat la masă, sau mai bine zis mă aşezam la masă între doamna Nodier şi Marie.

După încă o vreme devenisem un fel de senator de drept. Când ajungeam cu întârziere şi se aflau la masă, iar locul meu era ocupat, făceau un semn de scuze convivului care-mi uzurpase locul şi acesta îmi era eliberat. Nodier pretindea că îi port noroc lui şi port ghinion altora. Nodier era cel mai fermecător *causeur* care exista. Cunoşteam, din conversaţia mea şi a altora, ce înseamnă verva, veselia, comunicativitatea

tinerească; dar nimic nu semăna cu bonomia lui, cu farmecul lui inexprimabil, cu această delicateţe nesfârşită în arcanul căreia, ca într-un laţ, păsărarul prinde totul, păsărelele şi păsările mari.

Atunci când, prost dispus, nu participam la conversaţie, Nodier, ca gazdă, vorbea el, ascultat cu atenţie de toţi, copii şi adulţi. Parcă îi ascultai în acelaşi timp pe Walter Scott şi pe Charles Perrault, memoria în luptă cu imaginaţia, savantul la concurenţă cu poetul. În acele clipe Nodier era nu numai foarte distractiv de ascultat dar şi încântător de privit. Trupul său costeliv, braţele lungi şi slăbănoage, mâinile prelungi şi palide, chipul lui plin de o melancolică bunătate, toate se armonizau cu vorbirea lui un pic tărăgănată, care modula pe diferite tonuri accentul său de Franche-Comté pe care nu-l pierduse cu totul niciodată. Povestirea lui era mereu plină de originalitate, mereu interesantă, nu se repeta în nici un fel. Timpul, spaţiul, istoria, natura erau pentru Nodier surse inepuizabile de inspiraţie. Cunoscuse o mulţime de oameni extraordinari, Danton, Charlotte Corday, Cagliostro, Pius al VI-lea, Ecaterina a II-a, Frédéric cel Mare, şi mai ştiu eu câţi alţii! Ca şi contele de Saint-Germain şi taratantaleo, asistase la crearea lumii şi traversase secolele metamorfozându-se. El avea o teorie foarte ingenioasă în legătură cu aceste metamorfoze. După părerea lui, visele nu erau altceva decât amintirea zilelor trăite cândva pe altă planetă, fragmente dintr-o viaţă de odinioară. El credea că visele cele mai fantastice corespund unor întâmplări petrecute de mult pe Saturn, pe Venus sau pe Mercur: imaginile stranii n-ar fi decât umbrele formelor care s-au imprimat în sufletul nostru, care e nemuritor. Când a vizitat întâia oară Muzeul fosilelor din *jardin des Plantes*, el a fost uluit, revăzând acolo animale pe care le văzuse în timpul Potopului; iar câteodată îi scăpa mărturisirea că, observând tendinţa ordinului Templierilor de a acapara întreagă lume, îi dăduse lui Jacques Molay[6] e sfatul de a-şi stăpâni ambiţia; spunea că n-are nici o vină pentru crucificarea lui Isus Christos; că fusese singurul care l-a prevenit că Pilat are gânduri necurate în privinţa lui. Nodier avusese ocazia să se întâlnească de multe ori cu Jidovul rătăcitor: prima dată la Roma, în vremea lui Grigore al VII-lea; a doua oară la Paris, în ajunul nopţii Sfântului Bartolomeu; ultima dată în localitatea Vienne din Dauphiné, întâlnire în legătură cu care avea dovezi preţioase. În

---

[6] Jacques de Molay, ultimul mare maestru al ordinului templierilor (1243—1314).

legătură cu acest personaj, Nodier semnala o eroare comisă de savanţi şi de poeţi, şi îndeosebi de Edgar Quinet: nu Ahasverus, al cărui nume este jumătate grecesc, jumătate latin, se numea omul de cinci parale, ci Isaac Laquedem; ştia sigur asta, deţinea informaţia chiar de la acesta din urmă. După politică, filozofie şi tradiţii, Nodier trecea la istoria naturală. În această ştiinţă el avea cultul lui Herodot, Pliniu, Marco Polo, Buffon şi Lacépède. Studiase nişte specii de păianjen faţa de care păianjenul lui Pelisson nu era nimic; avusese sub ochi broaşte aşa de venerabile că pe lângă ele Mathusalem era un copil; văzuse îndeaproape crocodili aşa de uriaşi că în comparaţie cu ei un balaur era ca o şopârlă.

Nodier avea norocul să treacă prin tot felul de întâmplări neobişnuite, aşa cum se întâmplă doar oamenilor de geniu. Într-o zi când, în timpul şederii lui în Styria, ţinut înţesat de stânci granitice şi de arbori seculari, era în căutarea unor lepidoptere, s-a urcat pe un copac ca să ajungă la o scobitură ce se zărea pe trunchiul lui, scotocise cu mâna în scobitura aceea, dovedindu-se ca de obicei imprudent (o dată scosese braţul dintr-un asemenea loc ornamentat de un şarpe care se încolăcise în jurul lui); scotocise deci în scorbura copacului, simţise ceva moale şi vâscos care ceda la apăsarea degetelor. Trăsese mâna iute şi privise înăuntru: doi ochi străluceau acolo ca un foc mocnit. Nodier credea în diavol. De aceea, văzând aceşti ochi care aduceau cu ochii de jeratic ai lui Caron – cum îi descrie Danie – Nodier o luă la fugă; dar apoi reveni, luă o toporişcă şi socotind cam cât de jos cobora scorbura, începuse să despice o deschizătură în dreptul locului unde bănuia că se află acea făptură stranie. După câteva lovituri zdravene de topor, văzu că începe să curgă sânge prin trunchiul despicat, exact ca atunci când pădurea fermecată a lui Tasso sângera sub loviturile de spadă ale lui Tancred. Dar din inima copacului nu-şi făcu apariţia o frumoasă războinică ci un broscoi enorm prins acolo între pereţii copacului unde, probabil, fusese adus de vânt pe când avea mărimea unei albine. De cât timp să fi stat în scorbură? Probabil că de două-trei sute de ani. Avea cinci degete lungime şi trei lăţime…

Altădată, se afla în Normandia, în timp ce făcea împreună cu Taylor o călătorie prin ţară. A intrat într-o biserică. De bolta bisericii atârnau un păianjen uriaş şi o broască gigantică. L-a întrebat pe un ţăran ce semnificaţie are această alăturare ciudată de animale.

Şi iată ce i-a povestit bătrânul ţăran, după ce l-a condus în apropierea uneia din lespezile aflate în biserică, deasupra căreia se putea vedea o sculptură reprezentând un cavaler culcat în armura lui.

Acest cavaler era un baron de pe vremuri, care lăsase oamenilor din partea locului amintiri atât de neplăcute încât chiar şi cei mai îndrăzneţi ocoleau mormântul lui şi asta nu în semn de respect, ci din cauza groazei pe care le-o inspira. Deasupra acestui mormânt, ca urmare a unui legământ făcut de acest cavaler pe patul de moarte, trebuia să ardă un felinar zi şi noapte, scop în care muribundul făcuse o donaţie generoasă, care era mai mult decât suficientă pentru asta.

Într-o bună zi, mai bine zis într-o bună noapte, pe când preotul nu avea somn, văzu de la fereastra camerei sale, care dădea chiar spre o fereastră a bisericii, cum lumina lămpii scade şi apoi dispare. Crezu că e un accident şi nu dădu importanţă faptului.

Dar, în noaptea următoare, trezindu-se pe la două noaptea, îi veni ideea să verifice dacă lampa mai arde. Coborî din pat, se apropie de fereastră şi constată *de visu* că biserica era cufundată într-un întuneric deplin.

Cum accidentul se repetase două nopţi la rând, lucrurile începeau să capete o anume gravitate. În ziua următoare, preotul îl chemă pe ţârcovnic şi îl acuză pe faţă că, în loc să pună untdelemn în felinar l-a turnat în propria lui salată. Ţârcovnicul se jură pe toţi sfinţii că nu făcuse asta, că, în fiece seară, de cincisprezece ani de când avea onoarea să fie ţârcovnic, umplea foarte conştiincios felinarul şi că trebuie să fie vreun renghi al cavalerului care, după ce îi chinuise pe oameni cât timp fusese în viaţă, reîncepea să-l chinuiască acum, la trei sute de ani după moartea lui.

Preotul declară că îi dă crezare, dar că dorinţa lui de a asista seara la ritualul umplerii felinarului rămânea de neclintit. În consecinţă, la căderea serii, a fost de faţă când ţârcovnicul a turnat untdelemnul în recipient şi a aprins lampa, după care a încuiat el însuşi uşa bisericii, a pus cheia în buzunar şi a intrat la el în casă.

În loc să se culce, preotul se aşeză în fotoliul din faţa ferestrei cu un breviar în mâini şi aşteptă, privind din când în când spre biserică.

Către miezul nopţii văzu cum mugurele de lumină care ilumina pe dinăuntru vitraliile, scade în intensitate şi se stinge.

De data asta, devenea evident că există o cauză ciudată,

misterioasă, inexplicabilă, şi că bietul ţârcovnic n-are nici o vină.

O clipă, preotul se gândi că nişte hoţi pătrund noaptea în biserică şi fură untdelemnul. Dar era greu de crezut că hoţii erau nişte flăcăi aşa de cumsecade că se mulţumeau să fure numai untdelemn şi nu se atingeau de vasele sfinte.

Deci nu era vorba de nişte hoţi. Era poate vorba de o cauză supranaturală. Preotul luă hotărârea să descopere această cauză, oricare ar fi fost ea.

În seara următoare puse cu mâna lui untdelemnul în lampă, ca să fie sigur că nu e victima vreunei înşelăciuni. Apoi, în loc să iasă pe uşă, cum făcuse cu e zi înainte, se ascunse într-un confesional.

Orele se scurgeau, lampa lumina cu aceeaşi lumină calmă şi egală. Sună miezul nopţii…

Preotul avu impresia că aude un zgomot uşor, asemănător unei pietre care se mişcă, văzu apoi umbra unui animal cu labe gigantice, umbra se urcă pe un stâlp, alergă de-a lungul cornişei, se arătă un moment pe boltă, coborî de-a lungul firului, şi se opri lângă felinar, a cărei lumină începu să pâlpâie tot mai slab, până când dispăru cu totul.

Preotul rămase în inima întunericului. Înţelese că va trebui să repete experienţa, dar cu condiţia să se afle mult mai aproape de locul unde se petrecea scena.

Nimic mai uşor: n-avea decât să se ascundă în confesionalul care se afla în partea opusă a bisericii, la doi paşi de felinar. În noaptea următoare totul se petrecu la fel ca în ajun. Preotul se ascunse în confesionalul din apropierea lămpii, având asupra lui un felinar cu geamuri opace.

Până la miezul nopţii, aceeaşi linişte netulburată, iar lampa îşi îndeplinea conştiincioasă datoria. Dar când ultima bătaie care anunţa miezul nopţii se stinse, auzi acelaşi trosnet uşor ca şi noaptea trecută. Fiind de data asta foarte aproape, preotul putu să-şi dea seama din ce loc venea zgomotul. Era vorba de mormântul cavalerului.

Lespedea care acoperea mormântul se ridică încet-încet, şi, prin deschizătura aceea, preotul văzu cum iese un păianjen de mărimea unui câine sârmos, acoperit de un păr lung de şase degete, cu nişte labe lungi de un metru, care se porni, fără nici o ezitare, urmând un drum cunoscut bine, să urce pe stâlp, să alerge pe cornişă, să coboare de-a lungul firului şi, ajungând lângă lampă, să bea uleiul din lampă, care se stinse după câteva pâlpâiri.

Preotul îndreptă atunci lumina felinarului către mormântul cavalerului. Constată că lespedea ridicată era susţinută de un broscoi mare cât o broască ţestoasă, care fi făcea astfel păianjenului loc să treacă, atunci când ieşea să fure untdelemnul din lampă. Când păianjenul se întorcea împărţea prada cu tovarăşul său.

Cei doi monştri trăiau de secole în acest mormânt, în care ar mai fi locuit şi azi dacă preotul n-ar fi observat din întâmplare că în biserică se află un hoţ.

În ziua următoare, preotul chemase nişte oameni voinici, ridicaseră lespedea de pe mormântul cavalerului şi omorâseră insecta şi reptila, ale căror cadavre le agăţaseră în înaltul bisericii şi rămăseseră acolo ca o dovadă a acestor întâmplări.

Ţăranul care îi spusese povestea lui Nodier era unul dintre cei care participaseră direct la această vânătoare stranie condusă de preot; cum se înverşunase să-l omoare pe uriaşul broscoi, o picătură din sângele acestui animal scârnav îi sărise pe pleoapă, fiind cât pe-aci să-l lase chior de un ochi.

Nodier avea un repertoriu bogat cu poveşti despre broscoi. Era, în longevitatea acestui animal, ceva misterios care atrăgea imaginaţia neliniştită a lui Nodier. Toate poveştile cu broaşte centenare şi milenare erau monopolul lui. Toate exemplarele de broaşte descoperite în pietre sau în trunchiuri de arbori, de la aceea găsită în 1756 de sculptorul Leprinice la Eretteville în inima unui pietroi, până la aceea închisă de Hérifsant, în 1771, într-un bulgăre de ghips, şi pe care el a regăsit-o în viaţă după trei ani, erau în evidenţa lui. Întrebat din ce trăiau sărmanii prizonieri, el răspundea senin: „Se hrănesc cu propria lor piele”. Studiase o broască foarte cochetă care îşi schimbase pielea de şase ori într-o singură iarnă şi se hrănise de fiecare dată cu cea veche. Cât despre exemplarele încastrate în pietre datând de la crearea lumii, cum ar fi broasca găsită în cariera de la Burswick, din Gothia, inactivitatea totală în care au fost constrânse să zacă, suspendarea vieţii la o temperatură care nu permitea descompunerea şi nu făcea necesară înlocuirea nici unor pierderi în organism, umiditatea, care împiedica distrugerea organismului prin uscăciune, toate astea i se păreau lui Nodier nişte argumente de nezdruncinat în favoarea convingerii sale, la care erau părtaşe deopotrivă credinţa şi ştiinţa.

De altfel, Nodier era înclinat, cum am mai spus, să-l trateze cu înţelegere pe toţi cei mici, neajutoraţi şi umili. Nodier bibliofilul descoperea prin adâncurile prăfuite ale bibliotecilor capodopere

necunoscute; Nodier filantropul descoperea printre poeţii anonimi talente autentice pe care le scotea la lumină şi le conducea spre celebritate; orice formă de nedreptate, de asuprire, îl revolta şi, după părerea lui, oamenii erau nedrepţi cu sărmana broască, o asupreau, o ignorau sau nu voiau să cunoască marile ei însuşiri. Broasca e un prieten de nădejde; lucru demonstrat prin povestea despre tovărăşia dintre broască şi păianjen; la nevoie, Nodier spunea şi altă poveste, despre o broască şi o şopârlă, cel puţin la fel de fantasmagorică pe cât era cea de mai sus.

În această atmosferă firească de bună-dispoziţie şi înţelegere, convivii ajungeau spre sfârşitul cinei, în timpul căreia orice accident – cu excepţia unei solniţe răsturnate sau a unei pâini puse cu faţa-n jos – era privit cu bonomie filosofică. După cină se servea cafeaua. Ca un epicurian autentic, Nodier aprecia enorm acea stare de senzualitate satisfăcută pe care o trezeşte mesenilor încoronarea desertului: degustarea cafelei. În acele clipe de asiatice delicii, doamna Nodier se ridica de la masă şi mergea să aprindă luminile în salon. De multe ori, fiindcă nu obişnuiam să beau cafea, o însoţeam. Fiind înalt îi eram de mare ajutor căci puteam aprinde luminile lustrei fără să mai mă urc pe un scaun.

În câteva minute, salonul era iluminat. Obiceiul casei era că, duminica înainte de cină, precum şi în celelalte zile ale săptămânii, nu era nimeni primit în altă încăpere în afară de dormitorul doamnei Nodier. Duminică seara, când toate luminile erau aprinse, ieşeau din obscuritate lambriurile pictate în alb cu ciucuri stil Ludovic al XV-lea, mobilierul de o mare simplitate, alcătuit din douăsprezece fotolii şi o canapea îmbrăcată într-o stofă stacojie, perdelele de la ferestre, de aceeaşi culoare, un bust al lui Hugo, o statuie a lui Henric al IV-lea, un portret al lui Nodier şi un peisaj alpin semnat de Régnier.

După alte cinci minute, pătrundeau în salon convivii; Nodier intra ultimul, sprijinindu-se de braţul lui Dauzats, al lui Bixio, al lui Francis Wey sau al meu, şi se plângea de fiecare dată că nu-şi mai poate trage respiraţia; aşa că mergea să se întindă pe un fotoliu încăpător aflat în dreapta căminului, cu picioarele întinse, cu braţele atârnând; ăsta era semn că vrea să se cufunde în starea de beatitudine pe care i-o dădea cafeaua şi să-şi savureze în mod egoist, în tăcere, visarea. Alteori, însă, rămânea în picioare, lângă cămin, cu spatele spre oglindă; era semn că va începe să povestească ceva; atunci toată lumea tăcea şi el

începea să depene una din acele fermecătoare întâmplări din tinereţea lui care semănau cu un roman de Longus sau o idilă de Teocrit; ori vreo dramă sumbră din vremea Revoluţiei, care avusese drept scenă de desfăşurare un câmp de bătălie din Vendeea sau piaţa Revoluţiei din Paris; ori vreo conspiraţie tenebroasă al cărei erou era Cadoudal sau Oudet, sau Staps sau Lahorie. Din acea clipă oricine intra în salon făcea doar un semn de salut cu mâna şi se aşeza undeva, pe un fotoliu, ori se sprijinea de lambriuri. După o vreme, povestea se sfârşea, ca oricare poveste. Nu se aplauda, aşa cum nu se aplaudă şopotul unui râu sau cântul unei păsări. Dar toţi rămâneau tăcuţi, gânditori, ca atunci când mai asculţi ecoul, chiar după ce râul s-a-ndepărtat, chiar după ce cântul păsării a încetat. Marie, fără să spună o vorbă, se aşeza la pian şi, brusc, un mănunchi de note izbucneau în aerul încăperii ca un foc de artificii; atunci jucătorii, care stătuseră retraşi prin colţuri, se aşezau la mese şi jucau cărţi.

Mult timp, Nodier nu jucase decât la *bataille*, un joc de cărţi foarte simplu, la care ţinea foarte mult şi la care pretindea că e foarte puternic. În cele din urmă, făcuse o concesie vremurilor noi şi începuse să joace *écarté*.

În acest timp, Marie cânta versuri de Hugo, de Lamartine sau ale mele, puse pe muzică de ea însăşi. După câte una din aceste melodii graţioase, întotdeauna prea scurte, auzeam izbucnind brusc ritornella unui contra-dans, fiecare cavaler se îndrepta spre dansatoarea lui şi începea balul.

Personajul principal devenea Marie, care în mijlocul trilurilor rapide brodate de degetele ei pe clapele pianului, arunca, veselă, câte o vorbă prietenoasă celor care se apropiau de ea în timpul dansului, la fiecare *traversé*, la fiecare *chaîne des dames*, la fiecare *chassé-croisé*[7]. Din arest moment, Nodier dispărea, uitat de toţi, căci el nu era unul din acei stăpâni absoluţi şi morocănoşi care îşi impun prezenţa cu ostentaţie şi a căror apropiere se face mereu simţită. Era un gen de gazdă ca în antichitate, care se retrăgea discret lăsând pe invitaţi să joace rolurile principale, mulţumindu-se să fie şters, delicat, aproape feminin.

De altfel, după o vreme, Nodier dispărea în adevăratul înţeles al cuvântului. El obişnuia să se culce devreme. Mai bine zis era

[7] Traversé, chaîne des dames, chassé-eroisé – momente din desfăşurarea cadrilului.

culcat, căci doamna Nodier îşi asuma această misiune. Iarna, ea ieşea prima din salon; uneori, când nu era jăratic în bucătărie, puteam vedea cum e adus un vas anume pentru încălzit patul, cum e transportat înapoi plin cu jăratic şi cum e introdus în dormitorul stăpânului. După scurt timp, Nodier urma acelaşi traseu şi nu mai revenea.

Doamna Nodier nu lipsea mai mult de zece minute. Nodier ea culcat în pat şi aţipea pe melodiile fiicei sale, însoţit de zgomotele făcute de dansatori pe podele şi de râsetele lor.

Într-o zi l-am găsit pe Nodier într-o stare de stânjeneală şi nelinişte vădită. L-am întrebat ce i s-a întâmplat.

Urma să fie numit academician.

S-a scuzat, plin de modestie, faţă de Hugo şi de mine, care nu eram. Dar nu era vina lui, Academia îl alesese într-un moment când el nici nu se aştepta la asta.

Cert e că Nodier, care avea el singur cunoştinţe ştiinţifice cât toţi academicieni la un loc, desfiinţase, bucată cu bucată tot dicţionarul Academiei. Ne povestea că, odată, un nemuritor însărcinat să alcătuiască articolul rac îi arătase cum l-a conceput, cerându-i părerea.

Articolul suna astfel:

„*Rac*, mic peşte roşiatic care merge de-a-ndărătelea”.

Nodier îi replicase: „Definiţia dumitale nu conţine decât o eroare: racul nu e peşte, racul nu e roşiatic, racul nu merge de-a-ndaratelea… Restul e perfect”.

Să nu uit că, între timp, mica Marie Nodier se măritase, devenise doamna Ménéssier. Dar această căsătorie nu modificase cu nimic stilul de viaţă de la Arsenal. Jules era prieten cu noi toţi: el venea de mult timp în vizită în această casă. În loc să vină în vizită, el începu să locuiască acolo, asta era singura schimbare care se petrecuse.

Dar nu mă înşel, totuşi, Nodier făcuse un mare sacrificiu: îşi vânduse biblioteca. El iubea cărţile, dar pe Marie o adora.

Nodier îşi vânduse în mai multe rânduri biblioteca, dar de fiecare dată el păstra un fond de carte, un nucleu preţios cu ajutorul căruia, după doi sau trei ani, îşi refăcea biblioteca.

Trebuie spus că nimeni nu ştia să stabilească reputaţia unei cărţi ca Nodier. Dacă dorea să vândă o carte sau să ajute pe cineva să vândă o carte, el îi făcea un titlu de glorie printr-o metodă simplă: exploatând anumite detalii ce le găsea în volumul respectiv, făcea din el un unicat. Mi-amintesc astfel de istoria unei cărţi intitulată *Zombi din marele Peru*, care,

pretindea el, fusese tipărit în colonii. Ca urmare, de la cinci franci, valoarea lui a crescut la o sută de scuzi.

Într-o zi, fermecătoarele petreceri au fost întrerupte. De la o vreme, Nodier era tot mai suferind, se plângea mereu de starea precară a sănătăţii lui. Dar, cum asta era un refren mai vechi al lui, nimeni nu dădea mare importanţă lamentaţiilor lui. Cu firea lui de poet, era greu să distingi suferinţele reale de cele imaginare. Totuşi, de data asta, slăbea tot mai evident. Nu-şi mai urma programul de hoinăreală pe cheiuri şi nici plimbările pe marile bulevarde. Singurul drum pe care-l mai făcea era până la Saint-Mandé. Ţinta acestei călătorii, cu pas lent, sub ultimele raze ale soarelui de toamnă, era un cabaret prăpădit unde, pe când era în plină vigoare, Nodier mânca cu mare poftă pâine neagră. Îl însoţeau în aceste ieşiri toţi ai familiei, cu excepţia lui Jules, care se afla la birou. Adică doamna Nodier, Marie, cei doi copii ai ei, Charles şi Georgette.

Până în ultimele clipe, Nodier a insistat să nu se renunţe la obiceiul de a primi oaspeţi duminica. Dar, până la urmă, şi-a dat seama că, din camera lui, de pe patul de boală, se aude prea tare zarva din salon. Într-o zi, Marie ne-a anunţat cu tristeţe că, duminica următoare, Arsenalul nu va primi oaspeţi. Şi, cu voce şoptită, a adăugat, către cei mai apropiaţi de familie:

— Veniţi, totuşi, să stăm de vorbă.

Nodier a căzut la pat şi nu şi-a mai revenit. M-am dus să-l văd.

— O! dragul meu Dumas, îmi spuse el, întinzând braţele spre mine, pe vremea când eram în puteri aveai în persoana mea numai un prieten; acum, când sunt bolnav, ai un om recunoscător. Nu mai pot lucra, dar mai pot citi şi, cum vezi, îţi citesc cărţile; iar când sunt obosit, o chem pe Marie şi îmi citeşte ea.

Şi îmi arătă cărţile mele, răspândite pe pat şi pe masă.

Eram foarte măgulit. Nodier, izolat de lume, neputând lucra, Nodier, acest spirit atocuprinzător, care ştia totul, Nodier îmi citea cărţile şi se distra citindu-le. I-am luat mâinile, aş fi vrut să i le sărut, îi eram foarte recunoscător.

La rândul meu, citisem în ajun ceva scris de el, un volumaş care tocmai apăruse sub egida cunoscutei *Revue des Deux-Mondes*.

Era *Inès de las Sierras*. O carte minunată. Povestirea era aşa de pitorească, de plină de prospeţime, că părea o operă de tinereţe pe care Nodier o regăsise şi o dăduse tiparului în altă epocă a vieţii sale.

Era o poveste cu fantome, cu strigoi. Dar fantasticul apărea numai în prima parte a cărţii şi se făcea nevăzut în cea de-a doua. În final, se lămureau misterele din prima parte. I-am spus că aceste lămuriri din final mi se par neinspirate, inutile.

— Ai dreptate, mi-a zis Nodier, am greşit. Dar, fii liniştit, am gata altă poveste, pe care n-o s-o mai ratez în felul ăsta.

— Să fie într-un ceas bun; şi când va fi gata?

Nodier mă prinse de mână.

— Pe aceea n-o s-o ratez fiindcă n-o voi scrie eu, spuse el.

— Şi cine o va scrie?

— Dumneata.

— Cum eu, bunul meu Charles? Nici măcar nu cunosc istoria asta despre care vorbeşti.

— O să ţi-o povestesc. De fapt, o păstrasem pentru mine, adică mai degrabă pentru tine.

— Bunul meu Charles, o să mi-o povesteşti, apoi o s-o scrii şi o s-o tipăreşti.

Nodier scutură din cap.

— O să ţi-o spun. Dacă îmi mai revin, mi-o înapoiezi.

— Ai răbdare până la vizita mea următoare, avem tot timpul.

— Prietene, o să-ţi spun şi ţie ce i-am spus unui creditor când i-am dat un acont: Să nu refuzi niciodată ce ţi se dă.

Şi începu să-mi depene povestea. Niciodată Nodier nu povestise cu atâta farmec. O! dacă aş fi pregătit o pană şi hârtie, dacă aş fi putut scrie la fel de repede pe cât vorbea el.

Povestea era lungă, aşa că am rămas la cină. După cină, Nodier aţipi. Am ieşit de la Arsenal fără să mai pot vorbi cu el.

Nu l-am mai revăzut.

Deşi toţi eram convinşi că îi place sa se plângă fără motiv Nodier, dimpotrivă, ascunsese până în ultimul moment suferinţele lui crâncene faţă de toţi cei apropiaţi. Când au descoperit cât suferă, au priceput că boala lui e fatală.

Nodier nu era numai un bun creştin, ci şi un bun şi adevărat catolic. Îi ceruse lui Marie să promită că îi vor aduce un preot când va fi pe moarte. Când sfârşitul se apropie, Marie trimise după preotul de la Saint-Paul.

Nodier se spovedi. Bietul Nodier! trebuie să fi avut destule păcate de mărturisit, dar sunt sigur că nu avea pe conştiinţă nici o vină. Când se termină spovedania, intră în camera lui toată familia. Patul lui era aşezat într-o firidă întunecoasă; întinse braţele spre soţia lui, spre Marie şi spre cei doi nepoţei. În urma familiei intrară servitorii. În spatele acestora se afla biblioteca,

adică prietenii care nu se schimbă niciodată: cărţile.

Preotul spuse cu voce răsunătoare rugăciunile, Nodier îi răspunse la fel, ca unul familiarizat cu ritualul liturgic creştin. Când se încheiară rugăciunile, primi sărutările tuturor, îi asigură că mai are viaţă în el pentru o zi sau două, mai ales dacă îl lasă câteva ore să doarmă.

L-au lăsat singur. A dormit cinci ore.

Pe 26 ianuarie, seara, îi crescu febra şi delira. Spre miezul nopţii nu mai recunoştea pe nimeni, spunea vorbe fără şir, printre care se puteau recunoaşte numele lui Tacit şi Fénélon.

Spre ora două noaptea, moartea se simţea aproape: muribundul fu scuturat de o criză violentă; Marie, aplecată la căpătâiul lui, îi întinse o ceaşcă plină cu o poţiune calmantă. Deschise ochii, o privi pe Marie şi o recunoscu; luă ceaşca din mâna ei şi bău cu aviditate licoarea.

— Ţi s-a părut bună? îl întrebă Marie.

— O, da, copila mea, ca tot ce vine de la tine.

Şi biata Marie îşi plecă fruntea pe căpătâiul patului, acoperind cu şuviţele ei de păr fruntea umedă a muribundului.

— O! dacă ai rămâne aşa, murmură Nodier, n-aş mai muri.

Dar moartea nu se-ntoarce din drum.

Extremităţile trupului se răciseră. Dar, pe măsură ce viaţa se retrăgea din corp, ea se concentra în creier şi mintea lui era mai lucidă ca oricând.

Îşi binecuvântă soţia şi copiii, apoi întrebă ce dată este.

— 27 ianuarie, spuse doamna Nodier.

— Nu veţi uita această dată, nu-i aşa, prieteni? spuse Nodier.

Apoi, întorcându-se spre fereastră, spuse, cu un suspin.

— Ce mult aş vrea să mai văd o dată lumina zilei.

După care aţipi. După o vreme, răsuflarea lui deveni intermitentă.

Când prima rază de lumină trecu prin ferestre, el redeschise ochii, făcu din priviri un semn de adio şi îşi dădu sufletul.

Odată cu Nodier a pierit totul în clădirea de la Arsenal, bucuria, viaţa şi lumina. Fiecare din noi pierdeam ceva din fiinţa noastră pierzându-l pe Nodier.

Iar eu, de când a murit Nodier, nu ştiu cum să explic asta, am rămas cu un gust de moarte în suflet. Mă vindec de această boală doar în clipele când vorbesc despre Nodier.

Iată de ce vorbesc adesea despre el.

Şi acum, veţi citi, istorisită de mine, povestea pe care mi-a spus-o Nodier.

I – Familia lui Hoffmann

Printre încântătoarele cetăţi împrăştiate pe malurile Rinului ca boabele unor mătănii al căror fir este marele fluviu, trebuie neapărat să amintim de Manheim, cea de-a doua capitală a marelui ducat de Baden. Manheim, cea de-a doua rezidenţă a marelui duce.

Nu ştiu cum mai arată oraşul astăzi, când vapoarele cu aburi care urcă şi coboară de-a lungul Rinului fac escală la Manheim, când există o cale ferată ce duce la Manheim, când oraşul Manheim, cu pletele în vânt, cu veşmintele pătate de sânge, a fluturat stindardul revoltei contra marelui duce, în vălmăşagul de nedescris al canonadei.

Pe atunci era un oraş tipic german, calm şi totodată preocupat de politică, un pic trist sau mai degrabă un pic visător. Oraşul romanelor lui Auguste Lafontaine, al poemelor lui Goethe sau Henriette Belmann şi al lui Werther.

Într-adevăr, nu era nevoie decât să-l priveşti puţin, să vezi clădirile lui corect aliniate, împărţirea celor patru cartiere, străzile largi şi frumoase pe care creşte iarba, fântâna cu motive mitologice, promenada umbrită, de la un cap la altul, de două şiruri de salcâmi; şi, văzând toate acestea, să pricepi cât de plăcută şi uşoară poate fi viaţa în sânul acestui paradis, – atunci când o pasiune inspirată de amor sau de politică nu punea un pistol în mâna lui Werther sau un pumnal în mâna lui Sand.

Există în acest oraş o piaţă cu un aspect foarte particular, aceea unde se ridică, învecinându-se biserica şi teatrul.

Biserica şi teatrul trebuie să fi fost construite în acelaşi timp, probabil de către acelaşi arhitect; probabil pe la mijlocul secolului trecut, când capriciile unei favorite influenţau în asemenea măsură arta că un întreg stil artistic era botezat cu numele ei, de la falnica biserică până la umila căsuţă, de la statuia de bronz în mărime naturală până la figurina de porţelan de Saxa.

Biserica şi teatrul din Manheim sunt aşadar în stil Pompadour.

Biserica are în exterior două nişe: într-una poate fi admirată Minerva, în cealaltă Hebe.

Deasupra intrării teatrului se pot vedea doi sfincşi. Unul reprezintă Comedia, altul Tragedia.

Primul dintre aceşti sfincşi ţine sub laba lui o mască, al doilea un pumnal. Amândoi au coama aranjată spre dreapta ca un coc pudrat, ceea ce se potriveşte de minune cu caracterul lor egiptean…

De altfel toată piaţa – case prăvălite, copaci cu coroane uriaşe, ziduri sinuoase, – are caractere asemănătoare şi alcătuieşte un ansamblu dintre cele mai plăcute ochiului.

Ei bine! să binevoiască cititorul să ne însoţească într-o cameră situată la primul etaj al unei case ale cărei ferestre dau oblic spre portalul bisericii iezuite; îl vom ruga doar să observe că îl întoarcem înapoi în timp cu mai mult de jumătate de secol şi că suntem în anul de graţie sau de dizgraţie 1793 şi, mai precis, într-o duminică de 10 mai. În natură totul reînvie, înfloreşte: algele pe malurile fluviului, margaretele în câmpie, măceşul pe garduri, trandafirul în grădini, dragostea în inimi.

E momentul să adăugăm următoarele: una din inimile care băteau cel mai violent în binecuvântatul Manheim precum şi în împrejurimile lui aparţinea tânărului care locuia în cămăruţa de care vorbeam şi ale cărei ferestre dădeau din lateral către portalul bisericii iezuite.

Atât camera cât şi tânărul merită, fiecare, o descriere specială.

Camera, cu siguranţă, era a unui om în acelaşi timp capricios şi original, fiindcă semăna în egală măsură cu un atelier de pictură, un magazin de muzică şi un cabinet de lucru.

Se puteau vedea acolo o paletă, pensule şi un şevalet iar pe acest şevalet se odihnea o schiţă abia începută.

Se mai vedeau o ghitară, o viola d'amore şi un pian, iar pe acest pian aştepta deschisă partitura unei sonate. Mai erau, în sfârşit, un toc, cerneală şi hârtie, iar pe o coală de hârtie o baladă mâzgălită în grabă.

Apoi, de-a lungul pereţilor, arcuri, săgeţi, arbalete din secolul al cincisprezecelea, gravuri din al şaisprezecelea, instrumente muzicale din al şaptesprezecelea, sipete din toate epocile, ibrice de tot felul, precum şi coliere din sticlă, evantaie din pene, şopârle împăiate, flori uscate, în fine, o întreagă lume; dar o lume care nu valora nici douăzeci şi cinci de taleri de argint.

Cel care locuia această cameră era pictor, muzician sau poet? Nu ştim.

Dar, cu siguranţă, era fumător; căci printre toate aceste colecţii, colecţia cea mai completă, cea mai expusă vederii, colecţia care ocupa locul de onoare şi se lăfăia la soare pe o

canapea veche, mereu la îndemână, era o colecţie de pipe.

Dar, oricare o fi fost ocupaţia lui preferată, poet, muzician, pictor sau fumător, pentru moment nu fuma, nici nu picta, nici nu scria, nici nu compunea.

Tânărul privea.

Privea, stând în picioare, imobil, sprijinit de zid, ţinându-şi răsuflarea; privea prin fereastra deschisă, ascuns după perdele; privea ca atunci când ochii nu sunt decât o lunetă a inimii!

Ce privea?

Un punct deocamdată complet pustiu, portalul bisericii iezuiţilor.

Portalul era pustiu fiindcă toată lumea se strânsese în biserică.

Şi acum să vedem cum arăta cel ce locuia în această cameră, care privea ascuns după perdele, a cărui inimă bătea să se spargă în timp ce privea pe geam?

Era un tânăr de cel mult optsprezece ani, destul de scund, slab, cu un aspect cam sălbatic. Lungile plete negre cădeau pe fruntea lui până deasupra ochilor pe care îi umbreau atunci când nu le îndepărta cu mâna şi, prin acest văl întunecos, privirea lui fixă şi sălbatică strălucea ca privirea unui om ale cărui facultăţi mentale nu rămân întotdeauna într-un echilibru perfect.

Acest tânăr nu era poet, nici pictor, nici muzician: era câte ceva din toate astea; în el se întâlneau pictura, muzica şi poezia; o creatură ciudată, originală, un om bun şi rău, curajos şi timid, activ şi leneş totodată; acest om se numea Ernest-Théodore-Wilhelm Hoffmann.

Se născuse într-o noapte geroasă de iarnă, în 1776, în timp ce viscolul şuiera, zăpada cădea, în timp ce toţi oamenii, cu excepţia celor înstăriţi, sufereau. Se născuse la Königsberg, în depărtările Vechii Prusii, se născuse aşa de fragil, de pirpiriu, că aspectul său jalnic trezise în mintea tuturor gândul că e mai trebuincios să i se pregătească un mormânt decât să i se cumpere un leagăn. Se născuse chiar în anul în care Schiller, scriind drama *Hoţii*, semna SCHILLER, *sclavul lui Klopstock*. Se născuse în mijlocul uneia dintre acele familii burgheze de stirpe veche cum aveam şi noi în Franţa în vremea Frondelor, cum mai există şi astăzi în Germania şi vor dispărea în curând cam peste tot. Mama lui, hărăzită de natură cu o fire bolnăvicioasă, se distingea prin resemnarea profundă cu care privea viaţa, ceea ce întipărea pe chipul străveziu al acestei fiinţe suferinde pecetea unei încântătoare melancolii. Tatăl său se distingea, dimpotrivă,

printr-o ţinută rigidă şi un spirit sever, ceea ce se explica îndeajuns prin funcţiile sale: consilier în probleme criminale şi comisar de justiţie pe lângă tribunalul superior al provinciei. În jurul acestor părinţi, puteau fi întâlniţi, în aceasta familie, unchi judecători, unchi magistraţi ducali, unchi primari, mătuşi încă tinerele şi frumoase, cochete încă; unchii şi mătuşile, cu toţii muzicieni, artişti, plini de energie vitală, mereu binedispuşi. Hoffmann susţinea că îi cunoscuse pe toţi; şi-i amintea pe toţi strânşi în jurul lui, pe când el era un copil de şase, opt, zece ani, executând nişte concerte ciudate în care fiecare mânuia unul din acele instrumente ciudate ale căror nume nu le mai cunoaşte nimeni în ziua de azi: timpane, rebeci, citere, sistre, viole d'amore, viole da gamba. E cât se poate de adevărat că nimeni în afară de Hoffmann nu-i văzuse vreodată pe aceşti unchi şi mătuşi muzicieni şi că, încetul cu încetul, unchii şi mătuşile se retrăseseră, unii după alţii, ca nişte fantome, după ce, retrăgându-se, stinseseră lumina ce licărea pe pupitrele cu note.

Dintre toţi aceşti unchi, totuşi, mai rămăsese unul în carne şi oase. Dintre toate aceste mătuşi, mai rămăsese una.

Această mătuşă era una din amintirile cele mai frumoase ale lui Hoffmann.

În casa unde Hoffmann îşi petrecuse adolescenţa, trăia o soră a mamei sale, o femeie tânără cu priviri suave care te pătrundeau până în adâncurile sufletului; o tânără blândă, spirituală, dotată cu o inteligenţă subtilă, care îl considera pe acest copil, privit de toţi ca un nebun, un maniac, un turbulent, drept un spirit excepţional; care îi ţinea mereu partea, susţinută, evident, şi de mama lui; care îi prevedea un destin de geniu şi de glorie; predicţie care o făcuse în multe rânduri să lăcrimeze pe mama lui Hoffmann; căci ea ştia prea bine că tovarăşul inseparabil al geniului şi al gloriei este nefericirea.

Această mătuşă era Sophie.

Mătuşa Sophie era muziciană, ca şi ceilalţi membri ai familiei, cânta din luth[8]. Când Hoffmann se trezea în leagănul său, era inundat de vibrantele armonii ale luthului; când aţipea, vedea silueta graţioasă a tinerei care cânta la instrumentul ei preferat. Era de obicei îmbrăcată într-o rochie verde cu bumbi roz; de obicei era însoţită de un bătrân muzician cu picioare strâmbe, cu capul lunguieţ acoperit de o perucă albă, care cânta la un bas mai mare decât el, de care se agăţa, urcând şi coborând mereu,

[8] Vechi instrument muzical cu coarde, asemănător cu lăuta.

exact ca o şopârlă de-a lungul unui dovleac alb. Aceste torente de armonii, care ieşeau ca nişte cascade de perle din degetele frumoasei Euterpe, l-au ameţit pe micul Hoffmann ca un filtru vrăjit, făcând din el un muzician.

De aceea mătuşa Sophie, cum am spus, rămânea o amintire fermecătoare pentru Hoffmann.

Cu totul altfel stăteau lucrurile cu unchiul său.

Când tatăl său murise, mama lui fiind bolnavă, intrase pe mâinile acestui unchi.

Unchiul era un om la fel de exact pe cât era Hoffmann de dezlânat, la fel de bine organizat sistematic pe cât era bietul Hoffmann de fantezist şi ciudat; spiritul său de ordine şi exactitate se exercitase din plin asupra nepotului său, dar mereu la fel de inutil cum ar fi lucrat spiritul împăratului Carol-Quintul asupra pendulelor sale: unchiul îşi bătea gura în zadar, căci pendulele sunau în ritmul aiurit al fanteziei nepotului său şi nu după vrerea lui.

La urma urmei, acest unchi al lui Hoffmann nu era totuşi, cu toată înclinaţia lui spre exactitudine, un aşa de înverşunat duşman al artei şi al imaginaţiei; nu-i displăceau nici muzica, nici poezia sau pictura; dar pretindea că un om cu judecată n-ar trebui să recurgă la asemenea momente de destindere decât după cină, ca să ajute la digestie. El organizase viaţa nepotului său plecând de la asemenea idei: atâtea ore pentru somn, atâtea ore pentru mese, atâtea minute pentru muzică, atâtea minute pentru pictură, atâtea minute pentru poezie.

Hoffmann ar fi vrut să întoarcă totul pe dos şi să zică: atâtea minute pentru barou, şi atâtea ore pentru poezie, pentru pictură şi pentru muzică. Dar nu era propriul său stăpân. Aşa că Hoffmann prinsese o adevărată aversiune faţă de barou şi de unchiul său şi într-o bună zi evadase din Königsberg cu numai câţiva taleri în buzunar, ajunsese la Heidelberg, unde făcuse un scurt popas dar unde nu putuse să rămână, având în vedere muzica de proastă calitate care se cânta la teatru.

Ca urmare, de la Heidelberg ajunsese la Manheim, al cărui teatru în preajma căruia, cum am văzut, îşi alesese locuinţa, era considerat un demn rival al scenelor lirice din Franţa şi Italia; zicem ale Franţei şi Italiei fiindcă, să nu uităm, cu numai cinci sau şase ani înainte de epoca în care ne aflăm, avea loc, la Academia regală de muzică, marea luptă dintre Gluck şi Piccini.

Hoffmann se afla, deci, la Manheim, unde locuia în vecinătatea teatrului şi unde trăia de pe urma picturii, a muzicii

şi a poeziei sale, şi datorită celor câţiva frederici de aur pe care buna lui mamă i-i trimitea din când în când, în momentul în care noi, prevalându-ne de privilegiul Diavolului şchiop[9], dăm la o parte plafonul camerei sale şi îl arătăm cititorilor stând în picioare, sprijinit de zid, încremenit în spatele perdelei, cu privirile concentrate, fixate pe portalul bisericii iezuite.

II – Un îndrăgostit şi un nebun

În clipa în care câteva personaje, care ieşeau din biserica iezuită, deşi liturghia abia dacă ajunsese la jumătatea ei, îi treziseră în mod deosebit interesul lui Hoffmann, cineva ciocăni la uşa lui. Tânărul clătină nemulţumit din cap şi bătu din picior în semn de enervare, dar nu răspunse.

Se auziră din nou ciocănituri în uşă.

O privire ameninţătoare avea menirea de a-l fulgera pe cel indiscret prin uşă.

Alte ciocănituri.

De data asta, tânărul rămase complet imobil; se vedea că nici prin gând nu-i trece să deschidă.

Dar, în loc să se încăpăţâneze să bată, vizitatorul se mărgini să pronunţe unul din prenumele lui Hoffmann.

— Théodore, spuse el.

— A! tu eşti, Zacharias Werner, murmură Hoffmann.

— Da, eu sunt; vrei să fii singur?

— Nu. Aşteaptă.

Şi merse să deschidă uşa.

Un tânăr înalt, palid, slab şi blond, intră, cu o expresie de tulburare întipărită pe faţă. Putea să aibă trei sau patru ani mai mult decât Hoffmann. În clipa când intră pe uşă, îi puse acestuia o mână pe umăr şi îl sărută pe frunte, cum ar fi făcut un frate mai mare.

Era, cu adevărat, un frate pentru eroul nostru. Născut în aceeaşi casă cu el, Zacharias Werner, viitorul autor al lui *Martin Luther, Attila* sau *Crucea Balticei*, crescuse sub protecţia, îndoită, a mamei sale şi a mamei lui Hoffmann.

Cele două femei, suferind acţiunea unei boli nervoase care le-a împins treptat spre nebunie, transmiseseră copiilor lor această

[9] Personajul principal al romanului cu acelaşi nume al lui Lesage, personaj care era înzestrat cu însuşirea de a privi prin ziduri.

boală care, într-o formă atenuată, se traducea printr-o imaginaţie fantastică la Hoffmann şi printr-o predispoziţie melancolică la Zacharias. Mama acestuia credea că are de îndeplinit, ca şi Sfânta Fecioară, o misiune divină. Zacharias al său trebuia să fie noul Christ, viitorul Siloe promis de Scripturi. În timp ce el dormea, ea îi împletea coroane de albăstrele cu care îi încingea fruntea; îngenunchea în faţa lui, cântând cu vocea ei dulce şi armonioasă, cele mai frumoase imnuri religioase ale lui Luther, sperând să vadă, după fiecare verset, cum coroniţa de albăstrele se preschimbă în aureolă.

Cei doi copii au fost crescuţi împreună; Hoffmann fugise din casa unchiului mai mult din cauză că Zacharias locuia la Heidelberg; şi, răspunzând la acest gest de prietenie cu unul asemănător, Zacharias părăsise Heidelbergul şi venise să-l regăsească pe Hoffmann la Manheim, atunci când Hoffmann se hotărâse să plece în căutarea muzicii de bună calitate.

Dar, fiind din nou împreună, la Manheim, departe de autoritatea unor mame iubitoare şi blajine, cei doi tineri prinseseră gustul pentru călătorii şi hotărâseră să viziteze Parisul.

Werner, sperând să privească spectacolul straniu pe care-l prezenta, desigur, capitala Franţei în plină epocă a Teroarei.

Hoffmann, ca să compare muzica franceză cu cea italiană şi mai ales ca să cunoască îndeaproape posibilităţile Operei franceze în ceea ce privea regia şi decorurile. Îi intrase în cap ideea să ajungă director de teatru.

Werner, libertin, prin temperament, deşi primise o educaţie religioasă, mai spera să profite din plin de ciudata libertate de moravuri la care ajunsese Parisul în 1793 şi pe care un prieten reîntors din călătorie i-o descrisese în culori seducătoare, făcându-l pe voluptuosul student să-şi piardă capul.

Hoffmann mai socotea că va vizita muzeele despre care auzise tot felul de minunăţii şi va putea face o comparaţie între pictura italiană şi pictura germană.

Indiferent care erau motivele secrete care îi împingeau pe doi prieteni, dorinţa de a vizita Franţa era la fel de puternică la amândoi.

Ca să-şi împlinească acest vis, nu le lipsea decât un lucru: banii. Dar, printr-o stranie coincidenţă, soarta voise ca Zacharias şi Hoffmann să primească în acea zi, de la bunele lor mame, câte cinci frederici de aur fiecare.

Zece frederici făceau aproape două sute de livre, o sumă

frumoasă pentru doi studenţi care se întreţineau cu hrană, locuinţă şi încălzire cu tot – din cinci taleri pe lună. Dar, totuşi, aceşti bani nu le ajungeau pentru călătoria plănuită.

Cei doi tineri au avut atunci o idee şi, cum le venise în minte în acelaşi timp aceeaşi idee, au considerat că e vorba de o inspiraţie cerească. Au hotărât să rişte fiecare cei cinci frederici de aur la joc.

Cu cei zece frederici nu puteau să-şi asigure călătoria. Riscând la joc aceşti bani, puteau câştiga o sumă cu care să facă şi o călătorie în jurul lumii.

Zis şi făcut. Cum sezonul băilor urma să înceapă, casele de jocuri erau deschise. Werner şi Hoffmann au intrat într-una din ele.

Werner îşi încercă primul norocul şi pierdu din cinci încercări cei cinci frederici de aur. Venise rândul lui Hoffmann. Miză cu primul frederic de aur şi câştigă. Încurajat de acest început, dublă miza. Hoffmann era într-o zi norocoasă. Din cinci încercări, câştigă de patru ori. Hoffmann era dintre cei care au mare încredere în noroc. Fără să ezite, dublă de fiecare dată miza. Ai fi spus că-l stăpânea o putere supranaturală: fără să urmărească o combinaţie anumită, fără să facă nici un calcul, el arunca aurul câştigat pe o carte şi aurul se dubla, se tripla, se multiplica. Zacharias, tremurând ca un bolnav de friguri, mai livid ca un strigoi, murmura din când în când: „Ajunge! Théodore, ajunge!” Dar jucătorul râdea de teama lui copilărească. Aurul atrăgea aur, aurul năştea aur. În sfârşit, bătu de ora două; era ora când stabilimentul se închidea; jocurile au încetat. Fără să socotească la cât se ridica suma, cei doi tineri cerură fiecare să ia câte o grămadă de bani. Zacharias, care nu putea crede că toată avuţia asta era a lor, ieşi cel dintâi. Hoffmann dădu să-l urmeze, când un bătrân ofiţer care nu-l pierduse din ochi cât jucase, îl opri în clipa când trecea pragul.

— Tinere, îi spuse el punându-i mâna pe umăr şi ţintuindu-l cu privirea, dacă o să continui în ritmul ăsta o să arunci banca în aer, sunt sigur; dar după ce vei face asta, nu vei fi decât o pradă fără scăpare în ghearele diavolului.

Şi, fără să aştepte o vorbă de răspuns de la Hoffmann, dispăru. Hoffmann ieşi şi el, dar parcă nu mai era acelaşi om. Prezicerea bătrânului oştean îi răcise sângele în vine, exact ca o baie într-o apă îngheţată, şi aurul care-i îngreuia buzunarele îl apăsa îngrozitor.

Werner îl aştepta, bine-dispus. S-au întors spre locuinţa lui

Hoffmann, unul râzând, dansând şi cântând; celălalt melancolic, aproape sumbru. Cel care râdea, dansa şi cânta era Werner. Cel melancolic şi întunecat era Hoffmann.

Au hotărât într-un glas să plece a doua zi spre Franţa. S-au despărţit, îmbrăţişându-se.

Rămas singur, Hoffmann numără banii.

Avea cinci mii de taleri, adică douăzeci şi trei sau douăzeci şi patru de mii de franci.

Stătu mult pe gânduri, părând că e pe punctul de a lua o hotărâre dificilă. În timp ce reflecta, sub lumina unei lămpi de aramă, chipul său arăta palid şi fruntea i se îmbrobonase de sudoare.

De câte ori auzea un zgomot prin apropiere, chiar dacă nu era mai mult de fâşâitul aripilor unei musculiţe, Hoffmann tresărea şi privea jur-împrejurul lui copleşit de spaimă. Prezicerea ofiţerului îl obseda şi el murmura cu voce joasă versuri din Faust; avea impresia că vede pe pragul uşii şobolanul atotrozător, iar într-un ungher al camerei, câinele negru.

În cele din urmă, se hotărî.

Puse la o parte o mie de taleri, care considera că vor fi de ajuns pentru călătorie, făcu un pachet din ceilalţi patru mii de taleri; apoi lipi pe pachet o carte de joc cu nişte ceară şi scrise pe ea:

Domnului primar al Königsbergului,

pentru a fi împărţit între familiile cele mai nevoiaşe ale oraşului.

După care, mulţumit de victoria obţinută asupra sa, simţindu-se brusc uşurat de hotărârea luată, se dezbrăcă, se culcă şi dormi fără întrerupere până a doua zi la ora şapte dimineaţa.

La şapte s-a trezit şi prima lui grijă a fost să privească spre mia de taleri aflaţi la vedere şi spre cei patru mii împachetaţi. Credea că visase. Văzându-i, înţelese că toate se întâmplaseră aievea.

Dar la fel de reală era pentru Hoffmann, chiar dacă nu exista nici un obiect palpabil care să i-o amintească, prezicerea bătrânului ofiţer.

Se îmbrăcă. Fără să simtă nici un regret, luă cei patru mii de taleri sub braţ şi se duse să-l depună el însuşi la diligenta de Königsberg, nu înainte de a aduna într-un sertar cei o mie de taleri rămaşi.

După cum era înţelegerea, cei doi prieteni urmau să plece în

aceeaşi seară spre Franţa. Hoffmann se apucă să facă pregătirile pentru călătorie. În timp ce se învârtea de colo-colo prin cameră, împăturind o cămaşă, scuturând de praf o haină, strângând nişte batiste, Hoffmann aruncă ochii pe geam şi rămase brusc încremenit.

O tânără de şaisprezece-şaptesprezece ani, fermecătoare, cu siguranţă străină de oraş, din moment ce n-o mai văzuse niciodată, venea dinspre capătul străzii, îndreptându-se spre biserică.

Hoffmann nu-şi imaginase un înger ca ea în visurile lui de pictor, poet şi muzician. Nu mai întâlnise o făptură aidoma şi nu crezuse că poate exista.

Şi totuşi, la distanţa la care se afla, el nu distingea decât o fiinţă încântătoare, detaliile îi scăpau.

Fata era însoţită de o bătrână servitoare. Amândouă urcară cu pas încet treptele bisericii iezuite şi dispărură înăuntru.

Hoffmann uită bagajul pe jumătate făcut, un costum de culoare vişinie pe jumătate scuturat, redingota cu brandenburguri pe jumătate împăturită şi rămase încremenit în spatele perdelei.

Aşa l-am găsit noi, aşteptând să iasă tânăra pe care o văzuse. Se temea de un singur lucru: să nu fie un înger şi, în loc să iasă pe uşă să-şi ia zborul prin fereastra bisericii ca să se ridice la cer.

Aşa l-a găsit şi prietenul său, Zacharias Werner.

Intrând, acesta scoase un suspin adânc. Era mai palid decât oricând.

— Ce-i cu tine? îl întrebă Hoffmann, neliniştit.

— O! prietene! strigă Werner… Sunt un fur! Sunt un ticălos! Merit să mor… retează-mi capul cu o secure… străpunge-mi inima cu o săgeată. Nu mai merit să văd lumina cerului.

— Asta-i acum! exclamă Hoffmann cu aerul bine-dispus al unui om fericit. Ce s-a întâmplat, prietene?

— S-a întâmplat… Tu mă-ntrebi ce s-a-ntâmplat. Ei bine, prietene, m-a ispitit diavolul!

— Ce vrei să spui?

— Când am văzut dimineaţă grămada de aur, era aşa de mult, am crezut că am visat.

— Cum, adică, un vis!?

— Era răspândit pe masă, masa toata era plină de aur. Când am văzut asta, era o avere, o mie de frederici de aur, prietene… Ei bine! Când i-am văzut, când am văzut cum fiecare monedă arunca scântei, m-a cuprins din nou nebunia, n-am putut să

rezist, am luat o treime din ei şi m-am dus să-l joc.

— Şi i-ai pierdut?

— Până la ultimul creiţar.

— Şi ce dacă? nu-i mare nenorocire, îţi rămân celelalte două treimi.

— Da, sigur, celelalte două treimi! M-am întors să iau alta treime şi…

— Şi i-ai pierdut ca pe primii?

— Mai repede chiar, mai repede.

— Şi te-ai întors să iei ultimii bani?

— E puţin spus. I-am furat: am luat ultimii taleri şi i-am jucat pe roşu.

— Şi? A ieşit negrul, nu-i aşa?

— Ah! prietene, da, negrul, odiosul negru, fără nici o ezitare, de parcă, ieşind, nu mi-ar fi răpit ultima speranţă. Ca să-mi facă în ciudă.

— Şi nu regreţi o mie de frederici decât din cauza călătoriei?

— Numai pentru asta. O! dacă aş fi pus de-o parte pentru călătoria la Paris vreo cinci sute de taleri!

— Asta te-ar fi mângâiat pentru pierderea celorlalţi?

— Într-o clipită.

— Ei bine! ca să nu depinzi de atâta lucru, dragă Zacharias, spuse Hoffmann ducându-l în faţa sertarului cu pricina, ţine, uite cei cinci sute de taleri, pleacă la Paris.

— Cum adică să plec? strigă Werner, dar tu?

— O, eu, eu nu mai plec.

— Nu mai pleci?

— Nu, cel puţin nu acum.

— Dar de ce? Ce te împiedică să pleci? Ce te reţine la Manheim?

Hoffmann îl duse pe prietenul său spre fereastră. Lumea începea să iasă din biserică, liturghia se încheiase.

— Uite, priveşte, priveşte, spuse el arătându-i lui Werner pe cineva.

Într-adevăr, necunoscute apăruse în susul scărilor de la intrarea bisericii, cobora fără grabă treptele, cu cartea de rugăciuni lipită de piept şi capul plecat, modestă şi meditativă precum Margareta lui Goethe.

— O vezi, murmură Hoffmann, o vezi?

— Se-nţelege că o văd.

— Ei, ce spui?

— Spun că nu există nici o femeie pe lume pentru care să

sacrifici o călătorie la Paris, chiar dacă e vorba de frumoasa Antonia, fiica bătrânului Gottlieb Murr, noul şef al orchestrei teatrului din Manheim.

— O cunoşti dar?

— Bineînţeles.

— Îl cunoşti deci şi pe tatăl ei?

— A fost şef de orchestră la teatrul din Franckfurt.

— Şi poţi să-mi dai o scrisoare de recomandare pentru el?

— Fără doar şi poate.

— Aşează-te aici, Zacharias, şi scrie.

Zacharias se aşeză la masă şi scrise. În acest moment, când se pregătea să plece în Franţa, îl recomanda pe tânărul său prieten Théodore Hoffmann bătrânului său prieten Gottlieb Murr.

Hoffmann aproape că nu-i lăsă lui Zacharias timp să încheie scrisoarea. Când acesta îşi depuse semnătura, i-o smulse, îi îmbrăţişa şi o zbughi pe uşă afară.

— Tot aia e, îi strigă din urmă Zacharias Werner, vei vedea că nu există femeie, oricare ar fi ea, care să te poată face să uiţi Parisul.

Hoffmann auzi cuvintele lui, dar nu consideră că e momentul potrivit să se întoarcă spre a-i răspunde, fie şi printr-un simplu semn de aprobare sau dezaprobare.

Cât despre Zacharias Werner, îşi puse cei cinci sute de taleri în buzunar şi, ca să nu-l mai ispitească demonul jocului, se îndreptă în fugă spre hotelul Messagerilor, la fel de repede cum alerga Hoffmann spre casa bătrânului şef de orchestră.

Hoffmann bătea la uşa maestrului Gottlieb Murr exact în momentul în care Zacharias Werner se urca în diligenta de Strasbourg.

III – Maestrul Gottlieb Murr

Cel care îi deschisese uşa lui Hoffmann era chiar şeful de orchestră Gottlieb Murr. Deşi nu-l văzuse niciodată pe maestrul Gottlieb, Hoffmann îl recunoscu totuşi. Deşi avea un aspect caraghios, nu putea fi decât un artist, un mare artist probabil.

Era un bărbat de vreo cincizeci şi cinci până la şaizeci de ani, avea un picior strâmb, sucit ca un tirbuşon, şi totuşi nu şchiopăta prea vizibil când mergea. Inventase un fel special de a se deplasa, mai degrabă în salturi, mişcările lui semănau cu ale unei codobaturi, făcea un salt înainte devansându-l pe vizitatorul

său, se oprea apoi, descria o piruetă rapidă pe piciorul cel strâmb, ceea ce îi dădea aerul că înfige un burghiu în pământ şi apoi îşi continua drumul.

Urmându-l, Hoffmann îl cerceta din ochi şi îşi întipărea în memorie unul din acele portrete uşor fantasmagorice care vor alcătui galeria bogată de personaje din opera sa[10].

Chipul bătrânului era fin şi spiritual şi expresia lui foarte dinamică. Pielea feţei, ca un pergament străvechi, era împestriţată de mici puncte negre şi roşii, exact ca o pagină de note pentru muzica liturgică. În centrul acestui facies ciudat, străluceau doi ochi vioi, a căror privire străpungătoare ieşea cu atât mai mult în evidenţă cu cât ochelarii, de care era nedespărţit, chiar şi în somn, stăteau de obicei fie ridicaţi pe frunte, fie coborâţi pe vârful nasului. Numai atunci când cânta la vioară, ridicând capul şi privind în zare, folosea normal acest mic accesoriu care părea să fie pentru el mai mult un obiect de lux decât unul de primă necesitate.

Avea capul chel ca în palmă, de aceea îl ţinea de obicei adăpostit sub o tichie neagră, care devenise o parte componentă a personalităţii sale. Fie zi, fie noapte, maestrul Gottlieb apărea în faţa vizitatorilor cu tichia pe cap. Când părăsea locuinţa, se mărginea să-şi fixeze peste tichie o perucă micuţă à la Jean-Jacques Rousseau. Astfel că tichia se afla prinsă între craniu şi perucă. Nu-i nevoie să mai precizăm că maestrul Gottlieb nu-şi făcea nici un fel de probleme din cauza porţiunii de catifea care răsărea de sub părul său fals care, fiind mai învecinat cu tichia decât cu capul, întovărăşea tichia neagră, în excursiile ei aeriene, de fiecare dată când maestrul Gottlieb saluta.

Hoffmann privi atent împrejur dar nu mai văzu pe altcineva. Hoffmann urmă deci pe maestrul Gottlieb care, aşa cum vă spuneam, mergea ţopăind înaintea lui. Maestrul Gottlieb se opri într-un cabinet unde se înghesuiau nenumărate partituri şi de foi volante cu note muzicale. Pe o masă se aflau zece-douăsprezece cutii mai mult sau mai puţin ornamentate, având toate acea formă care pentru orice muzician spune totul, adică forma unei cutii de vioară.

În acest moment, maestrul Gottlieb tocmai pregătea pentru teatrul din Manheim, unde voia să introducă muzica italiană,

---

[10] Alexandre Dumas sugerează că eroul principal al acestei bizare aventuri pariziene îl are ca model pe Ernst Theodor Amadeus Hoffmann (1776–1882), romancier şi muzician german de formaţie romantică.

Căsătoria secretă de Cimarosa. Avea la cingătoare un arcuş, care se sprijinea de fapt într-un buzunăraş cu nasturi al pantalonilor, după ureche se iţea făloasă o pană de scris iar degetele lui erau pătate de cerneală.

Cu aceste degete pătate de cerneală, înhăţă scrisoarea pe care i-o prezentase Hoffmann, apoi, aruncând un ochi peste adresă şi recunoscând scrisul, spuse:

— A! Zacharias Werner, poetul, e un poet, dar îi cam plac jocurile de noroc. Apoi, ca şi cum calitatea răscumpăra întrucâtva defectul, reluă: jucător, jucător, dar poet

Apoi desfăcând scrisoarea:

— A plecat, nu-i aşa? A plecat!

— Pleacă, domnule, chiar la această oră.

— Dumnezeu să-i lumineze calea! adăugă maestrul, ridicând ochii spre cer de parcă l-ar fi recomandat pe prietenul său Celui de sus. Bine face că pleacă. Călătoriile contează mult în formarea unui tânăr. Eu, dacă nu călătoream, n-aş fi cunoscut pe nemuritorul Paesiello, pe divinul Cimarosa.

— Dar, maestre Gottlieb, asta nu înseamnă că n-aţi cunoscut la fel de bine operele lor, spuse Hoffmann.

— Da, operele lor, cu siguranţă. Dar ce înseamnă să cunoşti opera fără să cunoşti artistul? E ca şi cum cunoşti sufletul dar nu şi trupul. Opera este un spectru, o apariţie; este ceea ce rămâne din noi după ce murim. Dai trupul, vezi tu, el ţi-a trăit viaţa. Nu vei înţelege niciodată pe deplin opera unui om dacă nu l-ai cunoscut pe acel om în carne şi oase.

Hoffmann dădu aprobator din cap.

— E adevărat, spuse el, nu l-am apreciat cum se cuvine pe Mozart decât după ce l-am văzut pe Mozart.

— Da, da, spuse Gottlieb, Mozart e plin de calităţi. Dar asta fiindcă a călătorit în Italia. Muzica germană, tinere, este o muzică a oamenilor. Dar, nu uita, muzica italienească este muzica zeilor.

— Şi totuşi, reluă Hoffmann surâzând, nu în Italia a compus Mozart *Nunta lui Figaro* şi *Don Juan*, căci pe prima a scris-o la Viena, pentru împărat, iar pe cealaltă la Praga, pentru un teatru italian.

— Aşa e, tinere, aşa e, şi îmi place că te animă acest sentiment naţional care te împinge să iei apărarea lui Mozart. Da, cu siguranţă, dacă bietul de el ar fi trăit, dacă apuca să mai facă o călătorie sau două în Italia, ar fi devenit un maestru, un foarte mare maestru. Dar acest Don Juan de care vorbeşti, această *Nuntă a lui Figaro*, de care vorbeşti, din ce le-a închipuit

el? Le-a compus pentru nişte librete italieneşti, pentru cuvinte italieneşti cu gândul la strălucirea soarelui la Bologna, la Roma sau la Napoli. Crede-mă, tinere, trebuie să vezi, şi să simţi soarele ăsta sudic ca să-ţi dai seama ce valoare are el. Uite, eu am părăsit de patru ani Italia, de patru ani dârdâi de frig, cu excepţia momentelor când îmi amintesc de Italia; ajunge doar să mă gândesc la Italia şi mă încălzesc. Nu-mi mai trebuie palton în clipele acelea; nu-mi mai trebuie haine, nu-mi mai trebuie tichie măcar. Amintirea singură mă însufleţeşte: o, muzică a Bolognei! o, soare napolitan! o…

Chipul lui exprima în acel moment o stare de beatitudine totală, tot trupul lui era cutremurat de o bucurie fără limite, ca şi cum torentele fierbinţi ale soarelui meridional îi şiroiau pe creştet, coborând de pe fruntea pleşuvă pe umeri, răspândindu-se apoi în toată fiinţa lui.

Hoffmann se feri să-i tulbure starea de extaz; profită de acest răgaz ca să mai privească împrejur, spera încă s-o poată vedea pe Antonia. Dar uşile erau închise şi de dinapoia lor nu răzbătea nici un zgomot care să indice prezenţa unei alte fiinţe în această casă.

Aşa că trebui să revină la maestrul Gottlieb, care ieşea treptat din starea aceea de transă şi reveni pe pământ scuturat de un fel de frison:

— Bruh! Ce spuneai dumneata, tinere?

Hoffmann tresări.

— Spuneam, maestre Gottlieb, că vin din partea prietenului meu Zacharias Werner, care mi-a vorbit despre bunătatea ce-o arătaţi celor tineri, şi cum eu sunt muzician…

— A! eşti muzician.

Şi Gottlieb se îndreptă, ridică brusc capul, îl răsturnă pe spate şi îl privi pe Hoffmann, prin ochelarii lui, agăţaţi în acel moment pe extremitatea nasului.

— Da, da, adăugă el, cap de muzician, frunte de muzician, ochi de muzician. Şi cu ce te ocupi: compozitor sau instrumentist?

— Şi una şi alta, maestre Gottlieb.

— Şi una şi alta! exclamă maestrul Gottlieb, şi una şi alta! Voi, tinerii, nu aveţi habar de nimic! Ar fi nevoie de o viaţă întreagă de om, de două vieţi, de trei vieţi, numai ca să fii cu adevărat ori una ori alta! Şi, ia uite, ei sunt şi una şi alta!

Şi se răsuci împrejurul axei sale, ridicând braţele spre cer şi având aerul că înfige în parchet tirbuşonul, care-i servea drept

picior drept. Apoi, încheindu-şi pirueta şi oprindu-se în faţa lui Hoffmann, zise:

— Să vedem, tinere încrezut, ce compoziţii ai scris?

— Păi, sonate, cântece liturgice, *quintetti*.

— Să compui sonate după Sebastian Bach! cântece liturgice după Pergolese! *quintetti* după Franz Joseph Haydn! Ah! tinereţe, tinereţe!

Şi, după o pauză, urmă, plin de compasiune:

— Dar ca instrumentist? La ce instrument cânţi?

— Aproape la toate, de la rebec până la clavecin, de la *viola d'amore* la lăută. Dar cel mai mult m-am dedicat viorii.

— Ce să spun, comentă maestrul Gottlieb batjocoritor, ce să spun, ai făcut această cinste viorii! Pe onoarea mea! e o cinste deosebită pentru sărmana vioară! Dar, nefericitule! strigă el apropiindu-se de Hoffmann prin salturi pe un singur picior, ca să meargă mai repede, ştii tu ce e aia vioară? Vioara! şi maestrul Gottlieb îşi balansă trupul pe singurul picior valid, celălalt rămânând în aer, ca al unei berze. Vioara e cel mai dificil dintre toate instrumentele. Vioara a fost inventată de Satan însuşi ca să-l osândească pe om la muncile iadului, când Satan, cu închipuirea sleită, nu mai ştia ce să inventeze. Prin vioară, Satan a dus la pierzanie mai mulţi oameni decât cu toate cele şapte păcate la un loc. Nu există decât nemuritorul Tartini, Tartini, maestrul meu, eroul meu, dumnezeul meu! Numai el a atins ultima perfecţiune cu vioara. Dar numai el ştie cât l-a costat, pe lumea asta şi pe lumea cealaltă, faptul că a cântat de seara până dimineaţa, cu vioara diavolului chiar, şi că a păstrat arcuşul ei. O, vioara! ştii tu, biet profanator, că instrumentul ăsta ascunde sub aspectul lui simplu, aproape umil, cele mai inepuizabile comori de armonie care îi e permis omului să le bea din cupa zeilor? Ai cercetat îndeaproape acest lemn sfânt, aceste corzi, acest arcuş, acest fir de păr, mai ales acest fir de păr? Speri tu să aduni, să armonizezi, să domesticeşti sub degetele tale acest întreg miraculos, care rezistă de secole eforturilor cele mai savante, care se jeluie, geme, plânge sub degetele lor şi care n-a cântat cu adevărat niciodată decât sub degetele nemuritorului Tartini, maestrul meu? Te-ai gândit bine ce faci, tinere, când ai luat o vioară în mână pentru prima oară? Dar tu nu eşti nici primul nici ultimul pe care îl duce la pierzanie vioara, adăugă maestrul Gottlieb, cu un suspin care venea din străfundurile fiinţei lui. Vioara, o ispită eternă! Şi alţii au crezut, ca tine, în vocaţia lor, şi şi-au pierdut viaţa ca să zdrăngănească după puterile lor. Şi tu

vei mări numărul acestor nefericiţi, aşa de mulţi, aşa de nefolositori societăţii, aşa de insuportabili pentru semenii lor.

Apoi, deodată, fără nici o pregătire, prinzând o vioară şi un arcuş, aşa cum un maestru de scrimă prinde două florete, şi prezentându-i-le lui Hoffmann, zise cu un aer sfidător:

— Ei bine, cântă-mi ceva; hai, cântă şi o să-ţi spun de ce eşti în stare, iar dacă mai e timp să te trag din prăpastie o să te trag, cum am făcut şi cu bietul Zacharias Werner. Şi el cânta la vioară; cânta ca un nebun, cu furie. Visa tot felul de miracole, dar l-am făcut să înţeleagă. Şi-a făcut bucăţele vioara şi a pus-o pe foc. După care i-am pus în mâini un bas şi s-a calmat în cele din urmă. La instrumentul ăsta îşi putea pune în valoare degetele lui lungi şi firave. La început, abia se descurca dar acum cântă destul de bine la bas ca să poată participa la aniversarea unchiului său, în timp ce cu vioara n-ar fi putut cânta decât la aniversarea diavolului. Hai, hai, tinere, ia vioara asta şi arată-mi ce ştii să faci cu ea.

Hoffmann luă vioara şi o cercetă atent.

— Da, da, spuse maestrul Gottlieb, vrei să afli cine e făcut-o, aşa cum un *gourmet* miroase vinul pe care o să-l bea. Ciupeşte o coardă, numai una, şi dacă urechea n-o să-ţi spună numele celui care a făcut-o, nu eşti demn s-o atingi.

Hoffmann ciupi o coardă, din care ieşi un sunet vibrant, prelungit, tremurător.

— E un Antonio Stradivarius?

— Da, nu e rău. Dar din ce epocă a vieţii lui Stradivarius? A făcut multe viori între 1698 şi 1728.

— Ah! în privinţa asta, îmi mărturisesc ignoranţa, şi mi se pare imposibil…

— Imposibil, blasfemiatorule! Imposibil! E ca şi cum mi-ai fi spus, nefericitule, că nu poţi cunoaşte vârsta vinului gustându-l. Ascultă bine: la fel de adevărat cum e că azi suntem în 10 mai 1793, e că această vioară s-a născut în timpul călătoriei pe care nemuritorul Antonio a făcut-o de la Cremona la Mantua în 1705, unde şi-a dăruit atelierul primului său elev. De aceea, vezi tu, acest Stradivarius, sunt foarte îndreptăţit s-o spun, nu e decât de mâna a treia; dar, tare mi-e teamă să nu fie totuşi mult prea bună pentru un sărman ucenic ca tine. Hai, hai, dă-i drumul!

Hoffmann fixă vioara pe umăr şi începu să cânte, simţind cum, de emoţie, inima bate în galop, variaţiunile pe tema din *Don Juan: La ci darem’ la mano*.

Maestrul Gottlieb stătea în picioare lângă Hoffmann, bătând

măsura cu capul şi cu vârful pantofului de la piciorul său strâmb. Pe măsură ce-l asculta, chipul său se înviora, ochii îi scânteiau, îşi muşca nervos buza de jos şi din lateral apăreau astfel doi dinţi care de obicei stăteau ascunşi dar acum ţâşneau ca nişte canini de mistreţ. Un allegro, pe care Hoffmann îl încheie în forţă, îi atrase din partea maestrului Gottlieb o mişcare din cap ce părea a fi un semn aprobator.

Hoffmann încheie printr-un *démanché* pe care îl credea foarte reuşit, dar care, departe de a-l satisface pe bătrânul muzician, îi smulse o schimă oribilă.

Totuşi, chipul său se însenină şi spuse, bătându-l pe umăr:

— Hai, hai, nu-i aşa de rău pe cât mă temeam. Când o să reuşeşti să uiţi tot ce ai învăţat, când o să renunţi la exhibiţiile astea care sunt azi la modă, când o să-ţi stăpâneşti pornirile astea săltăreţe şi aceste *démanché*-uri stridente, o să poată ieşi ceva din tine.

Acest cuvânt de laudă, venit din partea unui om atât de dificil, îl umplu de încântare pe Hoffmann. Şi apoi el nu uita, chiar dacă se lăsase copleşit de armoniile muzicii, că maestrul Gottlieb era tatăl frumoasei Antonia.

De aceea, îl întrebă, prinzând din zbor cuvintele care ieşiseră din gura bătrânului:

— Şi cine îşi va asuma misiunea de a scoate ceva din mine? Dumneavoastră, maestre Gottlieb?

— De ce nu, tinere, de ce nu, dacă vei vrea să-l asculţi pe bătrânul Murr?

— Vă voi da ascultare, maestre, atât timp cât veţi voi dumneavoastră.

— O! murmură omuleţul plin de melancolie, căci memoria îl făcea să călătorească în trecut, am cunoscut îndeaproape atâţia virtuozi! L-am cunoscut şi pe Corelli, cel care a deschis calea. Dar trebuie cântat în maniera lui Tartini, altfel mai bine renunţi. El a ghicit cel dintâi că vioara e, dacă nu un zeu, cel puţin un templu din care se poate arăta zeul. După el vine Pugnani, bun interpret, inteligent, dar moale, prea moale, mai ales în anumite *appoggamenti*. Apoi Germiniani, mai viguros, dar capricios, inegal; am fost la Paris anume ca să-l văd, aşa cum tu vrei să mergi la Paris să vezi Opera: un maniac, prietene, un somnambul, prietene, un om care gesticula în vis, se pricepea destul de bine la *tempo rubato*, fatalul *tempo rubato*, care ucide mai mulţi instrumentişti decât vărsatul, decât frigurile, decât ciuma! Şi întâlnindu-l, i-am cântat sonatele în maniera

nemuritorului Tartini, maestrul meu şi atunci şi-a recunoscut eroarea. Din nefericire, elevul era acaparat până peste urechi de metoda lui. Avea şaptezeci şi unu de ani, bietul copil. Patruzeci de ani mai devreme, l-aş fi salvat, ca pe Giardini; pe acela l-am prins la timp, dar din păcate, era incorigibil, diavolul însuşi îi conducea mâna stângă, aşa că el alerga, alerga într-un asemenea, ritm, că mâna dreaptă nu-l putea urma. Extravaganţa, ţopăituri, *démanché*-uri. De altfel, într-o zi când cânta o bucată magnifică în prezenţa lui Jomelli, bunul Jomelli, care era cel mai cumsecade om din lume, i-a ars o palmă aşa de tare că Giardini a avut obrazul umflat timp de o lună, iar Jomelli încheietura mâinii luxată timp de trei săptămâni. La fel ca Lulli, un nebun, un adevărat nebun, un dansator pe sârmă, specialist în salturi periculoase, un echilibrist fără balansier, şi căruia ar fi trebuit să-i pună în mână mai degrabă un balansier decât un arcuş. Vai! vai! vai! strigă bătrânul îndurerat, o spun cu adâncă disperare, odată cu Nardini şi cu mine se va stinge frumoasa artă de a cânta la vioară; arta cu care maestrul nostru al tuturor, Orpheus, atrăgea animalele, mişca pietrele din loc şi ridica oraşe. În loc să construim, asemenea viorii lui divine, noi dărâmăm, ca trâmbiţele apocalipsei. Dacă francezii vor intra vreodată în Germania, dacă vor vrea să năruie zidurile Philipsburgului, pe care l-au asediat în atâtea rânduri, n-au nevoie de altceva decât să organizeze înaintea porţilor oraşului un concert susţinut de patru viorişti pe care-i cunosc prea bine.

Maestrul îşi trase sufletul câteva clipe şi adăugă, pe un ton mai blând:

— Ştiu bine că există Viotti, unul dintre elevii mei, un băiat plin de aptitudini, dar lipsit de răbdare şi destrăbălat şi dezordonat. Cât despre Giarcowicki, e un înfumurat şi un ignorant, şi primul lucru pe care l-am spus bătrânei mele Lisbeth, a fost că dacă va auzi vreodată numele lui pronunţat la uşa mea să zăvorască uşa fără întârziere. De treizeci de ani e Lisbeth în serviciul meu dar îţi spun, tinere: dacă l-ar lăsa pe Giarnowicki să intre, aş da-o afară; e un sarmat, un Velş, Giarnowicki ăsta, care şi-a permis să vorbească de rău pe maestrul maeştrilor, pe nemuritorul Tartini. O! celui care-mi va aduce capul lui Giarnowicki promit că-l voi da sfaturi şi lecţii cât va avea nevoie. Cât despre tine, fătul meu, continuă bătrânul revenind la Hoffmann, tu nu ai o forţă deosebită, e adevărat; dar nici Rode sau Kreutzer, elevii mei, n-aveau; fătul meu, din moment ce l-ai căutat pe maestrul Gottlieb, te-ai adresat bătrânului Gottlieb,

venind cu o recomandaţie din partea nebunului ăsta de Zacharias Werner, pe care-l cunosc şi-l apreciez, dovedeşti că porţi în pieptul ăsta un suflet de artist. Aşa că de data asta o să-ţi pun în mână nu un Antonio Stradivarius; nici un Gramulo, vechiul maestru pe care Tartini îl aprecia aşa de mult încât nu folosea decât viori Gramulo; ei bine, nu, vreau să te aud cântând acum cu un Antonio Amati, un strămoş, care stă la originea tuturor viorilor care au fost făcute: e instrumentul care va fi zestrea fiicei mele Antonia. Vezi tu, ăsta e arcul lui Ulisse şi cine va fi în stare să înstruneze arcul lui Ulisse va fi demn de Penelopa.

Şi bătrânul deschise cutia îmbrăcată în catifea, împodobită cu fireturi daurite, scoase din ea o vioară care părea a nu avea asemănare cu niciuna care va fi existat vreodată şi cum numai Hoffmann îşi putea aminti să fi văzut cândva în concertele unchilor şi mătuşilor sale.

Maestrul se înclină în faţa venerabilului instrument prezentându-l lui Hoffmann:

— Ia-l şi încearcă să nu fii cu totul nedemn de el.

Hoffmann se înclină la rândul lui, prinse instrumentul cu respect şi începu să cânte un vechi studiu de Sebastian Bach.

— Bach, Bach, murmură Gottlieb. E acceptabil pentru orgă, dar nu-nţelegea nimic din sufletul viorii. Nu contează.

La primul sunet pe care-l scoase din instrumentul fermecat, Hoffmann tresări căci el, muzician de elită, pricepea ce comoară de armonie i se dăduse pe mână.

Arcuşul, care era aşa de curbat încât semăna cu un arc, îi permitea instrumentistului să cuprindă cele patru corzi în acelaşi timp, iar ultima dintre ele scotea sunete aşa de pure şi minunate cum el nu-şi închipuise că ar putea ieşi de sub mâini omeneşti.

Bătrânul stătea în apropierea lui, cu capul dat pe spate, cu ochii mijiţi, spunând în chip de încurajare:

— Nu-i rău, nu-i rău, tinere. Mâna dreaptă, mâna dreaptă! Mâna stângă nu e decât mişcarea, mâna dreaptă e sufletul. Hai, mai cu suflet, mai cu suflet!!

Hoffmann simţea clar că bătrânul Gottlieb avea dreptate şi înţelegea că, aşa cum îi spusese după primul test, trebuie să uite tot ce-a învăţat. Şi, printr-o tranziţie subtilă dar susţinută, plină de forţă, ajungea de la pianissimo la fortissimo, de la mângâiere la ameninţare, de la fulger la trăsnet, şi se pierdea într-un torent de armonie pe care îl făcea să se ridice ca un nor şi îl lăsa apoi să recadă în cascade murmurătoare, în perle lichide, în stropi de

pulbere, şi era stăpânit de o stare nouă, nemaiîntâlnită, zguduit de un extaz copleşitor… Deodată, degetele mâinii stângi slăbiră apăsarea corzilor, arcuşul încremeni în mâna lui dreaptă, vioara îi alunecă pe piept, iar ochii lui deveniră ficşi şi arzători.

Se deschisese o uşă şi Hoffmann zărise apărând, în oglinda din faţa lui, asemenea unei umbre cereşti, pe frumoasa Antonia, cu gura întredeschisă, cu ochii umezi şi mâinile delicate aşezate pe piept, ca un înger.

Hoffmann scoase un strigăt de încântare şi maestrul Gottlieb abia avu timp să prindă din zbor venerabila vioară Antonio Amati, care zburase din mâinile tânărului instrumentist.

IV – Antonia

Când apăruse în pragul uşii, Antonia îi păruse lui Hoffmann de o mie de ori mai frumoasă chiar decât atunci când o văzuse coborând treptele bisericii. Asta pentru că oglinda în care se reflecta imaginea fetei se afla numai la doi paşi de Hoffmann şi el putea admira dintr-o singură aruncătură de ochi toate amănuntele pe care nu le putuse distinge de la distanţă.

Antonia nu împlinise şaptesprezece ani; avea o statură potrivită, mai degrabă înaltă, şi era subţire fără să fie slabă, mlădioasă fără să fie lipsită de vlagă, încât toate comparaţiile cu un crin balansându-se pe frageda lui tulpină sau cu o trestie aplecându-se sub suflarea vântului ar fi fost neîndestulătoare ca să descrie această *morbidezza* italienească, singurul cuvânt care putea să redea mulţimilor, aerul de blândă melancolie ce emana din fiinţa ei. Mama ei era, precum Julietta, una din încântătoarele flori primăvăratice ale Veronei şi trăsăturile ei se regăseau în Antonia, mai estompate, şi asta îi dădea fetei acel farmec inimitabil. În ea îşi disputau întâietatea frumuseţile celor două rase: italiană şi germană. Avea o piele delicată ca a femeii nordice dar şi mată ca a femeii din sud; pletele blonde, dese şi uşoare în acelaşi timp, unduind la cea mai uşoară boare de vânt ca un abur auriu, adumbreau ochii şi sprâncenele ei de catifea neagră: Şi lucrul cel mai straniu era modul armonios în care se îmbinau în glasul ei cele două limbi, atât de diferite. Atunci când vorbea nemţeşte, dulceaţa limbii lui Dante îmblânzea asprimea accentului germanic, iar atunci când vorbea italieneşte, limba prea molatică a lui Motastasio şi Goldoni câştiga o fermitate specială graţie accentului apasat al limbii lui Schiller şi Goethe.

Dar aceasta originală fuziune a celor doua rase nu era vizibilă numai în aspectul ei fizic. Antonia reprezenta, prin spiritul ei, un tip miraculos şi rar, rezultat atât din reunirea intimă a poeziei însoritei Italii şi a poeziei, contrastante, a ceţoasei Germanii. Ai fi spus că este, în acelaşi timp, o muză şi o zână, Loreley din baladă şi Beatrice din Divina Comedie.

Antonia, fire de artistă prin excelenţă, era fiica unei mari artiste. Mama ei, obişnuită cu muzica italiană, se dedicase la un moment dat muzicii germane. Îi căzuse în mâini partitura *Alcestei* lui Gluck şi îl convinsese pe soţul ei, maestrul Gottlieb, să-i traducă poemul în italieneşte şi, având textul astfel tradus, venise să-l cânte la Viena. Dar ea se încrezuse prea mult în forţele ei sau, mai degrabă, minunata cântăreaţă nu-şi cunoştea exact limitele sensibilităţii sale. La a treia reprezentare a operei *Alcesta*, la admirabilul solo al *Alcestei*:

Zei de pe Styx o, dregători ai morţii,
A voastră îndurare nu voi să o invoc.
Pe iubitul soţ îl smulg din gheara sorţii,
Soţia-i credincioasă, ca pradă, vă rămâne-n loc.

când se urcă la re, pe care îl luă cu tot pieptul, păli brusc, se clătină, leşină: ceva se rupsese în acest piept aşa de generos; sacrificiul făcut zeilor infernali se împlinise în realitate: mama Antoniei murise.

Sărmanul Gottlieb dirija orchestra. De la pupitrul său, o văzu pălind, clătinându-se, căzând, pe cea care îi era mai scumpă ca orice pe lume. Mai mult, auzi cum plesneşte în pieptul ei acea fibră care o ţinea în viaţă. Ei scoase un strigăt care se uni cu ultimul suspin al muribundei.

Poate că aşa se explica ura nutrită de maestrul Gottlieb faţă de maeştrii germani. Cavalerul Gluck o ucisese, fără să vrea, pe Tereza lui şi el îi dorea în egală măsură cavalerului Gluck un asemenea accident fatal.

Gottlieb trecuse asupra Antoniei toată dragostea pe care o purtase mamei.

Acum, la cei şaptesprezece ani ai ei, fata era pentru tatăl ei totul. Maestrul Gottlieb trăia prin Antonia, respira prin Antonia. N-ar fi putut concepe ideea că fiica lui ar putea muri. Dar, chiar dacă i-ar fi trecut prin cap, nu s-ar fi neliniştit prea tare, fiindcă nici nu ar fi putut să-i supravieţuiască.

Fata înainta încet, cu paşi uşori. Două lacrimi i se aninaseră în pleoape. Se opri în faţa lui Hoffmann şi îi întinse mâna.

Apoi, cu un accent de familiaritate, castă, ca şi cum l-ar fi

cunoscut de ani şi ani, îi spuse:

— Bună ziua, frate!

Din clipa când fiica sa apăruse pe uşă, maestrul Gottlieb rămăsese mut şi încremenise locului. Sufletul lui părăsise, ca întotdeauna în asemenea momente, trupul său mărunţel şi strâmb şi, luându-şi zborul, se rotea în jurul ei, îi murmura în urechi toate melodiile de dragoste şi fericire pe care le poate cânta un părinte la vederea unicei şi prea-iubitei sale fiice.

Aşa că aşezase cu grijă scumpa sa Amati pe masă şi, împreunându-şi mâinile ca şi cum ar fi avut în faţă imaginea Sfintei Fecioare, îşi privea cu religiozitate copila.

Cât despre Hoffmann, nu ştia dacă e treaz sau visează, dacă se află pe pământ sau în ceruri, dacă în faţa lui se află o femeie sau un înger apărut din senin. Aşa că se dădu un pas înapoi când văzu că Antonia se apropie de el şi îi întinde mâna, numindu-l fratele ei.

— Dumneata, sora mea! exclamă el cu o voce sufocată de emoţie.

— Da, spuse Antonia, nu sângele face o familie ci sufletul. Toate florile sunt surori prin parfumul ce-l răspândesc, toţi artiştii sunt fraţi întru arta lor. E adevărat, nu te-am mai întâlnit niciodată, dar te cunosc; arcuşul dumitale mi-a povestit întreaga ta viaţa. Eşti un poet, cam fără minte, e adevărat, dar un poet, prietene! Din păcate, vai! această scânteie pe care dumnezeu o cuibăreşte în mintea sau în pieptul nostru ne arde creierul sau ne consumă sufletul.

Apoi, întorcându-se spre Gottlieb:

— Bună ziua, tată! De ce n-o îmbrăţişezi pe fiica ta? A, pricep, îl *Matrimonio segreto, Stabat mater*, Cimatosa, Pergolese, Porpora! Ce mai contează Antonia pe lângă aceste genii atotcuprinzătoare! Un biet copil care te iubeşte dar pe care-l uiţi pentru ei.

— Eu, să te uit! strigă Gottlieb, bătrânul Murr să uite pe Antonia! Tatăl să-şi uite fiica! Pentru cine? pentru câteva păcătoase de note muzicale, pentru o adunătură de ronde şi de optimi, de dieji şi de bemoli! Ei bine, aşa te uit eu pe tine!

Şi, răsucindu-se pe piciorul său strâmb cu o agilitate de pisică, ajutându-se de celălalt picior şi de cele două mâini, făcu să zboare în toate direcţiile foile cu orchestraţia la *Matrimonio segreto*, care erau pregătite să fie împărţite muzicienilor orchestrei.

— Tată, tată! scânci Antonia.

— Aprindeţi un foc, foc! strigă maestrul Gottlieb, foc, ca să le ard pe toate! Foc, ca să-l ard pe Pergolese! foc, ca să-l ard pe Cimarosa! foc, ca să-l ard pe Paesiello! Faceţi un foc mare, ca să-mi ard viorile Stradivarius şi acest Antonio Amati! Fiica mea, Antonia mea, nu mi-a spus ea că iubesc mai mult corzile şi lemnul viorii, că partiturile astea sunt pentru mine, mai importante decât carnea şi sângele meu? Aprindeţi un foc! Un foc!

Şi bătrânul se agita ca un smintit şi sărea pe piciorul lui răsucit ca diavolul şchiop, vânturând mâinile ca o moară de vânt.

Antonia privea această scenă cu un surâs blând în care se simţea satisfacţia orgoliului filial. Ştia bine, ea, care nu dăduse niciodată dovezi de cochetărie decât în aceste discuţii de familie, ştia prea bine că era atotputernică aici, că în inima tatălui ei domnea ca o regină, ca o stăpână absolută. Aşa că îl opri pe bătrânul agitat din mişcările lui haotice şi, trăgându-l spre ea, depuse un sărut pe fruntea lui.

Bătrânul scoase un ţipăt de bucurie, o prinse în braţe, o luă pe sus cum ar fi făcut cu o pasăre şi, după ce se răsuci de trei-patru ori în jurul axei sale, se lăsă pe o canapea şi începu s-o legene aşa cum face o mamă cu copilul său.

În primele clipe, Hoffmann îl privise pe maestrul Gottlieb cu groază; văzându-l cum aruncă în aer partiturile, apoi cum o ridică pe sus pe Antonia, îl crezuse nebun de legat. Dar surâsul ei calm îl potolise iute şi, strângând cu un aer plin de respect partiturile răspândite prin încăpere, le aşeza la loc pe masă şi pe pupitre, trăgând în acest timp cu ochiul la acest grup statuar, neobişnuit, care iradia o ciudată poezie.

Deodată, în aer vibră ceva suav, blând, angelic; era o melodie, era ceva mai divin chiar: vocea Antoniei care ataca, subjugată de o inspiraţie aeriană, acea minunată compoziţie a lui Stradella care salvase viaţa autorului ei, *Pieta, Signore*.

La primele acorduri ale acestei voci îngereşti, Hoffmann rămase încremenit, în timp ce Gottlieb, ridicând-o uşor pe Antonia de pe genunchii lui, o depuse, aşa culcata cum era, pe canapea. Apoi, fugind la dragul său Antonio Amati şi începând să acompanieze cântecul fetei, făcu să treacă armonia arcuşului său fermecat asupra cântului suav al Antoniei şi să-l susţină aşa cum un înger susţine sufletul pe care-l urcă în ceruri.

Antonia avea o voce de soprană cu o întindere extraordinară, cum numai harul divin poate da; nu o voce de femeie, o voce îngerească. Glasul ei acoperea cinci octave şi jumătate; nu

reuşea cu aceeaşi uşurinţă şi *contra-ut*, această notă divină care nu ţi se pare posibilă decât în concertele cereşti, precum şi *ut* de la a cincea octavă a notelor de jos. Niciodată Hoffmann nu auzise ceva aşa de mângâietor ca aceste patru măsuri cântate fără acompaniament, *Pieta, Signore, di me dolente*. Această aspiraţie către Dumnezeu a sufletului aflat în suferinţă, această rugăciune înflăcărată adresată Domnului să se îndure de cel ce suferă tânguindu-se, căpăta în gura Antoniei o nuanţă de presentiment a adoraţiei pentru divin care semăna cu groaza. Acompaniamentul viorii, care primise, parcă, în braţele sale fraza muzicală ce plana între pământ şi cer, şi care *piano, piano*, repeta ca un ecou tânguirea, acompaniamentul era la înălţimea acelui glas sfâşietor, cuprins de aceeaşi îndurare, apunea şi vioara, nu în italiană, nu în germană, nu în franceză, ci în acea limbă universală care e muzica:

„Ai milă, Doamne, milă ai de mine, cea nefericită!

Ai milă, Doamne şi, dacă ruga mea la tine va ajunge, dezbracă-te de aspra ta neîndurare, întoarce către mine privirea ta, mai binevoitoare!”

Şi totuşi, urmând îndeaproape inflexiunile vocii, vioara îi lăsa libertate deplină; acompaniamentul era o mângâiere şi nu o constrângere, un sprijin şi nu un adaos stânjenitor. Şi când, la primul *sforzando*, la *re* şi cei doi *fa*, vocea se înălţă de parcă ar fi urcat la cer, vioara, parcă, temându-se să nu-i îngreuieze zborul ca un lest terestru, o lăsă să se ridice singură, parcă pe aripile credinţei, ca s-o susţină din nou doar la *mi becar*, adică la *diminuendo*, adică atunci când, ostenită de efort, vocea se adună parcă asupra ei însăşi şi, ca madona lui Canova, în genunchi, cu trupul şi sufletul laolaltă plecate sub povara teribilă a întrebării dacă milostenia Creatorului va fi îndeajuns de mare ca să facă uitată vinovăţia creaturii sale.

Apoi, când ea continuă, cu un tremur în glas: *„Să n-ajung niciodată să fiu lovită de blestem şi să m-arunci în focul veşnic al neîndurării tale, mărite Doamne!”* – vioara cuteză să-şi ridice şi ea vocea, deodată fremătătoare, care, întrezărind flăcările veşnice, îl imploră pe Dumnezeu să o îndepărteze de ele. Şi vioara o însoţi, gemând şi rugând, urcă împreună cu ea până la *fa*, coborî cu ea până la *ut*, alăturându-se ei în momentul de cumpănă, susţinând-o în clipa de groază: apoi, în timp ce vocea umană, gâfâitoare şi epuizată, se stingea în pieptul Antoniei, vioara continuă singură, la fel cum în timp ce sufletul se află

pornit pe cărările cereşti, se aud, murmurate şi jeluitoare, rugăciunile supravieţuitorilor.

Atunci, la rugăciunea viorii se adăugă o armonie nouă, blândă şi puternică în acelaşi timp. Antonia se ridică sprijinindu-se în cot, maestrul Gottlieb se răsuci pe jumătate şi rămase cu arcuşul înţepenit pe corzile viorii.

Copleşit, ameţit, în delir, Hoffmann intuise că elanurile triste ale acestui suflet cereau şi o rază de speranţă şi că el s-ar sfărâma dacă o lumină divină nu-i arătă porţile cerului şi se aşezase grăbit la orgă, pusese în mişcare clapele cu degete fremătătoare, iar orga, cu un suspin prelung, îşi unise glasul cu glasul Antoniei şi al viorii.

Şi nimic nu putea fi mai minunat ca această reluare a motivului *Pieta, Signore*, acompaniată de vocea speranţei, după ce în prima parte fusese dominat de groază; iar când Antonia atacă plină de energia acel *fa* din *volgi*, bătrânul Gottlieb simţi cum un frison îi cutreieră din gura lui Hoffmann scăpă o exclamaţie patetică şi, acoperind vioara sub torentele de armonie ce ieşeau din orga sa, continuă firul sonor după ce el murise în pieptul Antoniei şi păru că poartă pe aripile unui uragan ultimele suspine ale sufletului ei până la tronul Domnului atotputernic şi atotîndurător.

După care se lăsă un moment de tăcere. Cei trei se priviră şi, brusc, mâinile lor se uniră într-o strângere frăţească, de parcă sufletele lor se uniseră într-o armonie comună.

Şi, din aceste momente nu numai Antonia îl numi pe Hoffmann fratele ei: bătrânul Gottlieb îl numi şi el pe Hoffmann fiul său.

V – Jurământul

Poate cititorul se va întreba, sau mai degrabă ne va întreba, cum se face că, din moment ce mama Antoniei murise în timp ce cânta, maestrul Gottlieb Murr era de acord ca fiica sa, pe care o iubea atât de mult, să înfrunte riscul unui pericol asemănător.

Când o auzise întâia oară pe Antonia încercându-şi glasul, sărmanul părinte tremurase exact ca o frunză în apropierea căreia cântă o pasăre. Dar Antonia era o adevărată pasăre cântătoare şi bătrânul muzician pricepu îndată că limbajul ei firesc e cântecul. De aceea, Dumnezeu, dăruindu-i o voce de o asemenea întindere că nu avea poate egal în lume, dăduse astfel semn că maestrul Gottlieb n-avea deloc a se teme în această

privinţă. Într-adevăr, când acestui har înnăscut i se adăugase studiul muzicii, când dificultăţile cele mai exagerate ale solfegiilor fuseseră puse sub ochii fetei şi fuseseră învinse de ea cu o miraculoasă uşurinţă, fără o grimasă de neplăcere, fără un efort special, fără să-i tresară musculatura gâtului, fără să clipească măcar din ochi, el pricepuse pe deplin perfecţiunea acestui instrument natural şi cum, cântând bucăţi notate pentru vocile cele mai înalte, Antonia, arăta că are mereu resurse nefolosite, tatăl căpătase convingerea că nu e nici un pericol dacă lasă această dulce privighetoare în voia melodioaselor ei însuşiri.

Doar că maestrul Gottlieb uitase că nu numai struna muzicală vibrează în sufletul unei fete şi că mai este una, în felul ei foarte fragilă, foarte vibrantă, fatală în felul ei: aceea a dragostei.

Şi, sub arcuşul lui Hoffmann, tocmai această strună delicată se trezise la viaţă în inima Antoniei. Stând aplecată deasupra lucrului de mână, într-o cameră alăturată celei în care Hoffmann şi maestrul Gottlieb vorbeau despre artă, ea ridicase capul când prima frază muzicală tremurase în aer. Ascultase. Apoi, încet-încet, în sufletul ei pătrunsese o senzaţie stranie, în vinele ei galopau fiori necunoscuţi până atunci. Se ridicase înceta, sprijinindu-se cu o mână de spătarul scaunului în timp ce mâna cealaltă lăsase să-i cadă pe podea broderia, printre degetele întredeschise. Rămăsese câteva clipe nemişcată; apoi, cu paşi înceţi, înaintase spre uşă şi, cum am spus, apăruse, ca o viziune poetică, o umbră serafică desprinsă de lumea materială, în pragul cabinetului lui Gottlieb Murr.

Am văzut cum muzica topise în creuzetul ei arzător aceste trei suflete, prefăcându-le într-unul singur şi cum, la sfârşitul concertului, Hoffmann devenise un intim al casei.

Era tocmai ora la care bătrânul Gottlieb obişnuia să ia masa. Îl invită pe Hoffmann să cineze cu el, şi Hoffmann acceptă invitaţia cu aceeaşi amabilitate cu care fusese făcută. Şi atunci, pentru scurtă vreme, frumoasa şi delicata fecioară a imnurilor religioase se transformă într-o bună gospodină. Antonia împărţi ceai precum Clarisse Harlowe, unse tartine cu unt precum Charlotte şi, în cele din urmă, se aşeză ea însăşi la masă şi mâncă precum orice simplă muritoare.

Germanii nu înţeleg poezia la fel ca noi. După modul nostru de a judeca bunele maniere, femeia pe care o vedem mâncând şi bând îşi pierde cu totul poezia. Dacă o femeie tânără se aşează la masă, o face ca să cinstească masa; dacă are în faţa ei un

pahar, este ca să-şi vâre în el mănuşile, dacă nu cumva şi le păzeşte; dacă are în faţa ei o farfurie e ca să dezghioace, la sfârşitul mesei, un ciorchine de struguri, din care imateriala făptură consimte uneori să deguste boabele cele mai aurite ca o albină nectarul unei flori.

Se înţelege, după felul în care Hoffmann fusese primit la maestrul Gottlieb, că el a revenit în casa lor şi a doua zi şi a treia zi şi în zilele următoare. Cât despre maestrul Gottlieb, vizitele dese ale lui Hoffmann nu păreau să-l neliniştească: Antonia era prea pură, prea neprihănită, prea încrezătoare în tatăl ei pentru ca tatăl ei să o poată bănui că e în stare să cadă în greşeală. Fiica lui era sfânta Cecilia, era Fecioara Maria, era un înger coborât din cer. În fiinţa ei, materia terestră dispărea cu totul sub strălucirea esenţelor divine şi bătrânul nu considera niciodată potrivit să-i spună că ar fi un pericol mai mare în atingerea a două trupuri decât în unirea a două suflete.

Hoffmann era fericit, atât de fericit, cât poate fi un muritor. Soarele bucuriei nu luminează niciodată în întregime inima omului. Întotdeauna rămâne în inima lui un ungher întunecos care îi reaminteşte că fericirea deplină nu poate fi întâlnită pe această lume, ci numai în ceruri.

Dar, faţă de oamenii comuni, Hoffmann avea o calitate rară. De obicei, omul nu-şi poate explica apariţia acestei umbre a durerii care străpunge, ca o suliţă neagra, strălucirea ameţitoare a clipelor de fericire. Hoffmann, însă, ştia exact ce îi umbrea fericirea.

Era promisiunea făcută lui Zacharias Werner că se va duce să-l întâlnească la Paris. Era dorinţa stranie de a vizita Franţa, dorinţă care pierea de câte ori se afla în tovărăşia Antoniei, dar care revenea, obsedant, în clipa când rămânea singur. Şi mai era ceva: pe măsură ce trecea timpul şi scrisorile lui Zacharias, care îi aduceau aminte de cuvântul dat, deveneau mai nerăbdătoare, Hoffmann era tot mai tare cuprins de tristeţe.

Într-adevăr, simpla prezenţă a fetei nu mai era de-ajuns ca să alunge fantoma care îl urmărea neîntrerupt, chiar şi în preajma Antoniei. Adesea, Hoffmann cădea într-o visare fără leac. La ce visa? la Zacharias Werner, a cărui voce avea impresia că o aude. Adesea, privirea lui, la început distrată, se fixa în cele din urmă asupra unui punct de pe orizont. Ce vedea el, sau, mai degrabă, ce credea el că vede? Drumul Parisului şi undeva, la o cotitură a drumului, pe Zacharias mergând înaintea lui şi făcându-i semn să-l urmeze. Fantoma asta îi apărea tot mai des şi devenise o

obsesie permanentă.

Hoffmann o iubea din ce în ce mai mult pe Antonia, Simţea că nu poate trăi fără ea, că numai alături de ea va putea cunoaşte fericirea. Dar simţea la fel de lămurit că înainte de a se uni pe veci cu ea, tocmai ca fericirea tot să fie durabilă, trebuie să întreprindă pelerinajul plănuit, altfel, dorinţa nerealizată şi zăvorită în suflet, oricât de ciudat ar fi fost, nu-i dădea pace.

Într-o zi în care, aşezat lângă Antonia, Hoffmann căzuse pradă visărilor lui obişnuite, în timp ce maestrul Gottlieb pregătea în cabinetul său partiturile la *Stabat* de Pergolese, pe care urma să-l execute cu societatea filarmonică din Franckfurt, Antonia, care îi privise îndelung, îi prinse mâinile, zicându-i:

— Trebuie să te duci, prietene.

Hoffmann o privi uluit.

— Să mă duc, unde?

— În Franţa, la Paris.

— Şi cine ţi-a dezvăluit, Antonia, acest gând tainic al sufletului meu, pe care nu îndrăznesc să mi-l mărturisesc mie însumi?

— Aş putea să-mi atribui puteri de zână, Théodore, şi să-ţi spun: Ţi-am citit gândurile, ţi-am citit în priviri, ţi-am scrutat, sufletul. Dar aş minţi. Nu, mi-am amintit, asta-i tot.

— Şi ce ţi-ai amintit, nepreţuita mea Antonia?

— Mi-am amintit că Zacharias Werner a trecut pe la noi cu o zi înainte ca tu să apari aici şi ne-a povestit despre planul vostru de a călători, despre dorinţa voastră arzătoare de a vedea Parisul. Un vis al vostru mai vechi, pe cale de a se împlini. Iar mai târziu am aflat de la tine ce te-a împiedicat să pleci. Mi-ai povestit cum, văzându-mă pentru prima oară, te-a copleşit un sentiment ce m-a stăpânit şi pe mine când te-am ascultat prima oară; şi acum nu rămâne să-mi spui decât un singur lucru: dacă mă mai iubeşti ca atunci.

Hoffmann făcu un gest de protest.

— Nu-ţi da silinţa să mi-o spui, ştiu prea bine, continuă Antonia, dar e ceva mai puternic decât această dragoste, e dorinţa de a te duce în Franţa, de a-l întâlni pe Zacharias, de a vedea Parisul.

— Antonia! strigă Hoffmann, tot ce ai spus e purul adevăr, în afară de un singur lucru: că ar exista pe lume ceva mai puternic decât dragostea mea! Nu, îţi jur, Antonia, această dorinţă atât de ciudată, pe care n-o pricep câtuşi de puţin, aş fi îngropat-o în sufletul meu dacă n-ai fi scos-o chiar tu la lumină, acum. Aşa că nu te înşeli deloc, Antonia! Da, aud în mine un glas care mă

cheamă la Paris, un glas tiranic, mai puternic decât voinţa mea şi, totuşi, îţi repet, căruia n-aveam de gând să-i dau ascultare. Acesta e, probabil, chiar glasul destinului!

— Fie, prietene, să ne urmăm destinul. Vei pleca mâine. Cât timp vei lipsi?

— O lună, Antonia. Peste o lună voi fi înapoi.

— N-o să-ţi ajungă o lună, Théodore. Într-o singură lună nu vei putea vedea nimic. Îţi acord două luni, trei chiar. Îţi acord atâta timp cât doreşti. Dar îţi cer totuşi un lucru, sau mai degrabă două.

— Care sunt ele, scumpă Antonia? Spune-mi repede.

— Mâine e duminică. E zi de liturghie. Priveşte pe fereastra ta cum ai făcut-o în ziua plecării lui Zacharias Werner. Mă vei zări, la fel ca în ziua aceea, dar mai tristă ca atunci, urcând treptele bisericii. Vino atunci să mă întâlneşti în locul meu obişnuit, aşează-te alături de mine şi, atunci când preotul va sfinţi sângele Domnului nostru Isus, să-mi faci două jurăminte: acela că-mi vei fi credincios şi acela că nu vei intra în cazino.

— O! îţi jur orice doreşti, chiar în clipa asta, scumpă Antonia! Îţi jur…

— Taci, Théodore, vei jura mâine.

— Antonia, Antonia, eşti un înger!

— Înainte de a ne despărţi, Théodore, n-ai să-i spui nimic tatei?

— Da, ai dreptate. Dar, adevărul e că… îţi mărturisesc, Antonia, că ezit, tremur de emoţie. Doamne! cine sunt eu să îndrăznesc să sper?…

— Tu eşti bărbatul pe care-l iubesc, Théodore. Du-te, caută-l pe tata! Du-te!

Şi, făcându-i un semn cu mâna, deschise uşa către o cămăruţă care fusese transformată de ea în capelă.

Hoffmann o urmări cu privirea până în clipa când uşa se închise şi îi trimise, odată cu sărutările gurii sale, toată înflăcărarea sufletului.

Intră apoi în cabinetul maestrului Gottlieb.

Maestrul Gottlieb era aşa de obişnuit cu pasul lui Hoffmann, că nici nu ridică măcar ochii deasupra pupitrului la care se afla, copiind *Stabat*. Tânărul intră şi rămase în picioare, dinapoia lui.

După o clipă, nemaiauzind nimic, nici măcar respiraţia oaspetelui său, maestrul Gottlieb se întoarse către el.

— A! tu eşti, băiete, spuse el, dându-şi capul pe spate ca să-l poată privi prin ochelarii agăţaţi de vârful nasului Ce voiai să-mi

spui?

Hoffmann întredeschise gura, dar o închise la loc fără să fi articulat un sunet.

— Ai amuţit? îl întrebă bătrânul. Drace! Ar fi prea trist! Un voinic ca tine n-are cum să-şi piardă glasul aşa, deodată, doar dacă ispăşeşte vreo pedeapsă că a vorbit prea mult!

— Nu, maestre Gottlieb, nu, nu mi-am pierdut glasul, slavă Domnului. Doar că, ceea ce am eu să vă spun…

— Ei bine?

— Ei bine!… mi se pare tare greu de spus.

— Asta-i! Te pomeneşti că ţi-o fi tare greu să-mi spui: maestre Gottlieb, o iubesc pe fiica dumneavoastră?

— Ştiaţi asta, maestre Gottlieb?

— Păi aş fi de-a dreptul nebun sau mai degrabă foarte prost dacă n-aş fi observat.

— Şi totuşi, aţi îngăduit s-o iubesc mai departe.

— De ce nu, din moment ce ea te iubeşte?

— Dar, maestre Gottlieb, ştiţi că n-am nici un fel de avere.

— Asta-i acum! Păsările cerului au vreo avere? Ele cântă se adună perechi, îşi construiesc un cuib şi Dumnezeu are grijă de hrana lor. Iar noi, artiştii, semănăm foarte tare cu păsările: noi cântăm. Dumnezeu ne vine în ajutor. Când muzica n-o să fie de ajuns, te vei face pictor. Când pictura se va dovedi nefolositoare, vei deveni muzician. Când am luat-o de nevastă pe biata Tereza nu eram mai bogat ca tine. Şi să ştii! n-am dus lipsă nici de pâine, nici de adăpost. Am avut întotdeauna nevoie de bani şi nu mi-au lipsit niciodată. E oare inima ta destul de bogată ca să meriţi comoara pe care ţi-o doreşti? Iată ce te întreb eu, iată ce aş vrea să ştiu! O iubeşti pe Antonia mai mult decât viaţa ta, mai mult decât sufletul tău? Atunci sunt liniştit, Antonia nu va duce niciodată lipsă de nimic. N-o iubeşti? Atunci e cu totul altceva: chiar dac-ai avea o sută de mii de livre rentă, o să-l lipsească toate.

Hoffmann era gata să cadă în genunchi în faţa acestei încântătoare filosofii de viaţă a unui mare artist. Se înclină, prinse mâna bătrânului, care îl trase către el şi îl strânse la piept.

— Haide, haide; ne-am înţeles. Porneşte la drum, dacă nu-ţi dă pace demonul tău şi înnebuneşti de dorinţa de a asculta muzica oribilă a domnului Méhul şi a domnului Dalayrac. E o boală a tinereţii, de care te vei lecui repede, nu-mi fac probleme. Fă această călătorie, prietene, şi întoarce-te aici, unde îi vei reîntâlni pe Mozart, Beethoven, Cimarosa, Pergolese, Paesiello şi,

pe deasupra, pe maestrul Gottlieb şi pe fiica lui. Du-te, băiatul meu, du-te.

Şi maestrul Gottlieb îl îmbrăţişă încă o dată pe Hoffmann care văzând că se lasă seara, se gândi că n-are timp de pierdut şi se duse acasă ca să facă pregătirile de plecare.

A doua zi, încă de la prima oră a dimineţii, se postă la fereastră, Pe măsură ce se apropia momentul despărţirii de Antonia, i se părea tot mai clar că n-o va putea părăsi. Cele şapte luni fericite care trecuseră în goană se perindară prin amintirea lui precum şi glasul dulce al Antoniei, care umplea aerul de melodii sublime. Totul avea asupra lui o putere de atracţie invincibilă.

La ora zece, Antonia apăru de după colţul străzii, exact ca atunci, cu şapte luni înainte. La aceeaşi oră ca atunci, când o văzuse pentru prima dată. Buna Lisbeth o urma ca de obicei. Urcară amândouă treptele bisericii. Ajungând pe ultima treaptă, Antonia se întoarse, îl observă pe Hoffmann, îi făcu un semn cu mâna, ca o chemare, şi intră în biserică.

Hoffmann ieşi în fugă din cameră, se avântă pe scări şi după câteva clipe intră în biserică. Antonia îngenunchease şi se ruga.

Hoffmann era protestant şi aceste imnuri într-o limbă străină îi păruseră întotdeauna ridicole. Dar când o auzi pe Antonia psalmodiind acest imn atât de blând şi le generos, regretă că nu ştie şi el cuvintele ca să-şi alăture vocea de vocea ei, care era mai suavă ca oricând, fiind pătrunsă acum de o profundă melancolie, necunoscută lui până azi.

În timpul cât dură sfânta liturghie ea cântă aşa cum cântă numai îngerii în ceruri. În cele din urmă când clopoţelul unui copil din cor anunţă sfinţirea ostiei, în clipele când credincioşii se plecau în faţa atotputernicului care, prin mâinile preotului trecea pe deasupra capetelor lor, numai Antonia ridică fruntea.

— Jură, spuse ea.

— Jur, spuse Hoffmann cu voce tremurătoare, jur să renunţ la jocurile de noroc.

— E singurul jurământ pe care doreşti să-l faci, prietene?

— O, nu, aşteaptă! Jur să-ţi fiu credincios cu trupul şi cu sufletul.

— Şi pe ce juri asta?

— O! strigă Hoffmann, în culmea exaltării, pe tot ce am mai scump, pe ce am mai sfânt, pe viaţa ta!

— Îţi mulţumesc, strigă la rândul ei Antonia, căci să ştii, dacă nu-ţi vei respecta legământul, voi muri.

Hoffmann tresari, prin trupul său trecu un fior, dar nu se căi de ce spusese, simţi doar o teamă apăsătoare.

Preotul cobora pe treptele altarului, aducând sfânta împărtăşanie în sacristie.

În clipa când preotul trecu pe lângă ei, ea prinse mâna lui Hoffmann şi spuse:

— Ai auzit jurământul lui, nu-i aşa, Doamne?

Hoffmann voia să vorbească.

— Nici un cuvânt, nici unul. Vreau ca ultimele cuvinte care să-mi răsune în urechi mereu să fie jurământul pe care l-ai făcut în faţa Domnului. La revedere, prietene, la revedere.

Şi, strecurându-se, uşoară ca o umbră, fata plecă iute, o privise probabil pe Euridice. Când Antonia dispăru, ea lăsă un medalion în mâna iubitului său.

Hoffmann o privi cum se îndepărtează şi deschise medalionul. În el găsi un portret al Antoniei, strălucind de tinereţe şi de frumuseţe.

Două ore mai târziu, Hoffmann îşi ocupa locul în aceeaşi diligenţă cu care plecase Zacharias Werner

— Fii liniştită. Antonia, o! nu, n-am să cad pradă jocurilor de noroc! Îţi voi fi credincios, cum am jurat!

VI – O barieră a Parisului în 1793

Călătoria prin această ţară la care visase atât de mult fusese destul de tristă. Şi asta nu pentru că Franţa i-ar fi văzut cu ochi neprietenos pe străini. De fapt, se poate spune că Republica franceză le făcea o primire cât se poate de bună celor care veneau din străinătate dar îi trata rău pe cei care plecau din ţară.

În orice caz, un străin nu putea cunoaşte fericirea de a admira această formă nouă de guvernământ decât după ce îndeplinea un număr de formalităţi de o severitate relativă. În acei ani, francezii au stăpânit mai puţin ca oricând arta de a scrie, dar, cu toate astea, au scris mai mult decât oricând. Toţi funcţionarii apăruţi peste noapte considerau că e mai avantajos pentru ei să-şi părăsească ocupaţiile ce le avuseseră şi să semneze paşapoarte, să compună fişe cu semnalmente, să acorde vize, să dea scrisori de recomandare, să facă, într-un cu-vânt, tot ceea ce îţi impune conştiinţa patriotică.

Niciodată n-au fost atâta la modă formularele şi hârţogăria ca

în acea epocă. Această boală profundă a administraţiei franceze, a produs, grefându-se pe mentalitatea Teroarei, cele mai stranii mostre de caligrafie grotescă pe care le avem până în ziua de astăzi.

Hoffmann purta la el o foaie de drum de dimensiuni foarte reduse. Toate erau pe vremea aceea la fel: jurnale, cărţi, broşuri în care se vânturau scandalurile zilei, nici unele nu depăşeau dimensiunea in-octavo. Trebuie să spunem însă că, în Alsacia, această foaie drum a călătorului nostru s-a umplut de o mulţime de semnături funcţionăreşti care semănau foarte mult cu acele trasee în zigzag ale beţivilor, care parcurg strada trecând dintr-un perete în celălalt şi invers.

Aşa că Hoffmann a fost obligat să adauge mai întâi o foaie la paşaportul său, apoi încă una în Lorena, unde scrisul lua proporţii de neînchipuit. Acolo, unde patriotismul era cel mai fierbinte, şi autorii recomandărilor se dovedeau mai naivi. Un primar folosise o foaie pe ambele părţi ca să-i dea autograful care urmează:

„Ofman, tiner german, pretin al libertăţii, merge la Pari pe gios.

Semnat: GOLIER.”

Prevăzut cu acest edificator document care preciza patria lui, vârsta, principiile sociale, destinaţia şi mijloacele sale de transport, Hoffmann nu avea altă treabă decât să coasă la un loc toate aceste mesaje civice… şi trebuie să spunem că, atunci când a ajuns la Paris, ele alcătuiau un top destul de voluminos pe care, cum spunea el, ar fi trebuit să-l dea la legat într-o copertă de tablă dacă ar mai fi făcut o nouă călătorie, deoarece, fiind obligat să mânuiască mereu aceste hârţoage, ele s-ar fi făcut ferfeniţă dacă erau prinse în coperţi de carton.

Peste tot, pe drum, i se spusese:

— Dragul meu, în provincie mai e cum e, dar în Paris este o agitaţie de nedescris. Fii prudent, cetăţene, în Paris poliţia e foarte aspră; în calitate de cetăţean german, s-ar putea să nu fii tratat prea bine.

La toate aceste sfaturi, Hoffmann răspundea printr-un surâs mândru, o reminiscenţă a mândriei spartane de pe vremea când spionii Thesaliei încercau să exagereze forţele armatei lui Xerses, regele perşilor.

Când ajunse în marginea Parisului era seară şi barierele erau închise.

Hoffmann vorbea destul de cursiv limba franceză dar în treaba asta germanii sunt mai altfel decât toţi străinii. Cine nu e german

păstrează în pronunţie un anumit accent care poate să-l facă să treacă drept un francez venit din provincie. Dar un german care vorbeşte franceza, va trece întotdeauna drept german.

Trebuie să explicăm puţin cum se asigura ordinea la barierele Parisului.

Pentru început, ele erau închise. În scurt timp şapte sau opt funcţionari, indivizi altfel inactivi dar plini de inteligenţă, Lavateri[11] amatori, dădeau târcoale, în grup, trăgând din pipele lor, însoţind pe cei doi sau trei agenţi de la poliţia municipală.

Aceşti bravi cetăţeni care, în exerciţiul funcţiunii, frecventaseră toate sălile cluburilor, toate birourile districtuale, toate locurile în care se făceau, pe faţă sau pe ascuns, politică; aceşti bravi cetăţeni care fixaseră cu privirile pe fiecare deputat din Adunarea naţională sau din Convenţie, pe toţi bărbaţii şi femeile din tribune, pe toţi eleganţii la modă de pe promenadele Parisului, pe toate celebrităţile suspecte din lumea teatrului, pe toţi ofiţerii de la parăzile militare, pe toţi acuzaţii, mai mult sau mai puţin vinovaţi, care au trecut prin tribunale, pe toţi preoţii graţiaţi din închisori; aceşti patrioţi onorabili cunoşteau pe de rost Parisul lor, aşa că orice chip pe care-l întâlniseră vreodată li se întipărea definitiv în amintire.

Nu le era uşor să se deghizeze în vremurile acelea: dacă foloseau o costumaţie prea bogată băteau la ochi, dacă foloseau una prea săracă trezeau bănuieli. Cum murdăria era pe atunci unul din semnele de civism cele mai răspândite, orice sacagiu sau orice ajutor de bucătar putea ascunde un aristocrat. Iar apoi: cum să ascunzi privirii o mână albă, nemuncită, cu unghii îngrijite? Acest mers aristocratic (care în zilele noastre nu mai este un element distinctiv, din moment ce oamenii cei mai simpli umblă pe tocuri înalte), cum putea fi el ascuns în faţa a douăzeci de perechi de ochi mai scrutători decât ai unui sticlete aflat la pândă, în urmărirea vânatului?

Aşa că un călător din prima clipă percheziţionat, interogat, dezbrăcat (sub aspect moral) cu o uşurinţă pe care le-o dădea obişnuinţa şi o dezinvoltură pe care le-o dădea… libertatea.

Hoffmann apăru în faţa acestui tribunal pe la şase seara, pe data de 7 decembrie 1793. Vremea era posomorâtă, rece, o combinaţie de ceaţă tomnatică şi polei. Dar vajnicii păzitori ai

---

[11] Johan Caspar Lavater (1741—1801), filosof, poet şi teolog protestant elveţian, inventator al fiziognomoniei (ştiinţa de a descifra caracterul uman interpretând trăsăturile feţei).

barierei aveau tărtăcuţele lor patriotice bine garnisite cu căciuli din blană de urs şi de hidră care le încălzeau din belşug sângele cerebral şi le asigurau astfel intacte prezenţa de spirit şi preţioasele lor însuşiri de investigatori ai fenomenelor sociale.

Hoffmann se văzu oprit din mersul său de o mână care i se aşeză blând pe piept.

Tânărul călător era îmbrăcat într-un costum *gris fer* peste care trăsese o redingotă groasă, iar cizmele sale nemţeşti îi conturau o gambă plină de eleganţă, căci pe ultima etapă nu întâlnise nici urmă de noroi; cum trăsura nu mai putuse înainta din cauza unei vremi câinoase, Hoffmann bătuse şase leghe cu piciorul, pe un drum presărat cu o pojghiţă de zăpadă îngheţată.

— Încotro te îndrepţi, cetăţene, cu frumoasele tale cizme? îl întrebă un agent.

— Mă duc la Paris, cetăţene.

— Vremea asta nu te indispune, precum văd, tinere prusssssian, replică gardistul, pronunţând acest epitet cu o asemenea abundenţă de *s*-uri că într-o clipă se adunară vreo zece curioşi împrejurul celor doi.

În acel moment, prusienii nu erau pentru francezi nişte duşmani mai puţin periculoşi decât filistinii pentru compatrioţii lui Samson israelitul.

— Ei bine, da, sunt pruzian, răspunse Hoffmann, transformând pe cei cinci *s* ai gardistului într-un *z*. Şi?

— Păi, dacă eşti prusian, eşti totodată şi un micuţ spion al lui Pitt şi Cobourg, ai?

— Citiţi permisele mele de liberă trecere, răspunse Hoffmann punând volumaşul lui sub nasul unuia dintre oamenii de litere de la barieră.

— Vino, spuse celălalt, răsucindu-se pe călcâie şi conducând pe străin către corpul de gardă.

Hoffmann îşi urmă ghidul cu seninătate.

Când patrioţii văzură, sub lumina fumegătoare a luminărilor, pe acest tânăr energic, cu privirea sigură, cu pletele în dezordine, maltratând foarte conştiincios limba franceză, unul dintre ei strigă:

— Să nu spună ăsta că nu e aristocrat. Uitaţi-vă la mâinile şi la picioarele lui!

— Eşti un proastă, cetăţene, răspunse Hoffmann. Sunt un patriot ca şi voi şi, pe deasupra, sunt un artistă.

Şi, spunând aceste cuvinte, trase din buzunar una din acele pipe înspăimântătoare al căror fund nu-l poate atinge decât un

scufundător german. Pipa făcu un efect nemaipomenit asupra celor de faţă, care-şi savurau tabacul în receptacolele lor modeste. Începură să-l privească atent pe tânărul care îndesa în această pipă, cu priceperea pe care i-o dădea o îndelungată folosinţă provizia de tabac pe o săptămână.

După care tânărul se aşeză, aprinse foarte meticulos tabacul până când la suprafaţa acestui cuptor se văzu un strat de jeratic, apoi aspiră, din timp în timp, norii de fum aromat care ieşeau graţios în suluri albăstrii, din nările şi printre buzele lui.

— Da ştiu că le fumezi! făcu unul.

— Şi s-ar părea că e un tip celebru, spuse altul. Uitaţi-vă la documentele lui.

— Ce-ai de gând să faci la Paris? îl întrebă al treilea.

— Să studiez ştiinţa libertăţii, replică Hoffmann.

— Şi mai ce? adăugă francezul, prea puţin emoţionat de eroismul unei asemenea fraze, probabil fiindcă devenise pentru el ceva foarte banal.

— Şi pictura, adăugă Hoffmann.

— A! eşti pictor, la fel ca cetăţeanul David?

— Chiar aşa.

— Ştii să faci, ca el, patrioţi romani dezbrăcaţi?

— Eu îi fac îmbrăcaţi.

— Nu-i la fel de frumos.

— Gusturile diferă, zise Hoffmann cu un sânge rece desăvârşit.

— Atunci fă-mi portretul, spuse gardistul privindu-l admirativ

— Cu plăcere.

Hoffmann luă un cărbune din sobă, îi stinse capătul care mai ardea şi desenă, pe peretele văruit, una din cele mai urâte feţe care au dezonorat vreodată o capitală din cuprinsul lumii civilizate.

Căciula de blană şi coada de vulpe, gura băloasă, favoriţii îndesaţi, pipa scurtă, bărbia teşită au fost redate cu o asemenea scrupuloasă respectare a adevărului, că tot corpul de gardă îi ceru tânărului favoarea de a fi *portretizat* de el.

Hoffmann se conformă cu plăcere şi schiţă pe perete o serie de patrioţi la fel de bine reuşiţi, dar, fără îndoială, mai puţin nobili decât burghezii din Rondul de noapte al lui Rembrandt.

Recăpătându-şi buna dispoziţie, patrioţii lăsară deoparte orice bănuială: neamţul fu naturalizat parizian; îi oferiră o bere în semn de cinstire, iar el, băiat civilizat, oferi gazdelor sale vin de Bourgogne, ceea ce domnii acceptară din tot sufletul.

Dar unul dintre ei, mai viclean ca toţi, îi zise lui Hoffmann, frecându-şi nasul cu degetul arătător şi făcându-i cu ochiul:

— Mărturiseşte-ne ceva, cetăţene german.

— Ce anume, prietene?

— Spune-ne care e scopul călătoriei tale.

— Ţi-am mai spus: politica şi pictura.

— Nu, nu asta.

— Te asigur, cetăţene.

— Pricepe că nu te acuzăm de nimic. Ne placi, vei fi protejatul nostru. Dar uite, sunt aici doi delegaţi de la clubul Cordelierilor şi doi de la Jacobini; eu sunt de la Fraţi şi Prieteni. Alege, dintre noi, cărui club o să-i faci cinstea.

— Ce cinste? spuse Hoffmann surprins.

— Oh! nu te mai ascunde, e ceva aşa de frumos că ar trebui să te lauzi pretutindeni.

— Pur şi simplu mă faci să roşesc; explică-mi, ce vrei să zici?

— Priveşte aici şi judecă dacă ştiu să ghicesc, spuse patriotul.

Şi deschizând teancul de acte, arătă, cu degetul său gros, pe o pagină, la rubrica Strasbourg, următoarele rânduri:

„Hoffmann, călător, venind de la Manheim, a cumpărat la Strasbourg o cutie pe care apare inscripţia O.B.”

— E cât se poate de adevărat.

— Ei! ce conţine cutia?

— Am făcut declaraţia necesară la accizul din Strasbourg.

— Priviţi, cetăţeni, ce duce aici acest pişicher. Vă aduceţi aminte de coletul trimis de patrioţii noştri din Auxerre.

— Da, spuse unul, o cutie cu osânză.

— Pentru ce? întrebă Hoffmann.

— Ca să ungă ghilotina, strigară toţi în cor, mulţumiţi.

— Ei bine! spuse Hoffmann pălind, şi ce legătură poate fi între cutia pe care o duc cu mine şi coletul patrioţilor din Auxerre?

— Citeşte, spuse parizianul, arătându-i permisul de liberă trecere, citeşte tinere: „Călătoreşte pentru politică şi artă”. Aşa scrie.

— O, Republică! murmură Hoffmann.

— Spune drept, tinere prieten al libertăţii, îi zise protectorul său.

— Ar trebui să mă laud cu o idee pe care n-am avut-o, replică Hoffmann. Nu vânez glorie nemeritată. Nu, cutia pe care am cumpărat-o la Strasbourg, care o să mă ajungă din urmă, nu conţine decât o vioară, o cutie de culori şi câteva pânze făcute sul.

Aceste vorbe au redus mult din admiraţia pe care unii începuseră s-o nutrească pentru Hoffmann. I-au înapoiat actele, s-au resemnat să golească paharele cu vin oferite de străin, dar au încetat să-l mai considere ca un salvator al popoarelor împilate.

Totuşi, unul din patrioţi adăugă:

— Seamănă leit cu Saint-Just, dar îl prefer pe Saint-Just.

Căzând din nou în visarea sa obişnuită, spre care îl împingeau acum căldura sobei, tabacul şi vinul de Bourgogne, rămase o vreme tăcut. Dar, deodată zise, ridicând capul:

— Se ghilotinează mult pe-aici?

— Merge, merge. A mai scăzut puţin după afacerea Brissotin, dar e încă mulţumitor.

— Ştiţi unde aş putea găsi un adăpost ca lumea, prieteni?

— Oriunde.

— Un loc de unde să pot vizita tot Parisul.

— Atunci e bine să stai pe *quai aux Fleurs*.

— Bine.

— Ştii pe unde vine *quai aux Fleurs*?

— Nu, dar denumirea asta primăvăratecă îmi place. Mă şi văd instalat pe *quai aux Fleurs*. Pe unde o iau să ajung acolo?

— Coborî drept pe *rue d'Enfer* şi o să ajungi pe chei.

— A, deci o s-ajung pe malul unui râu! spuse Hoffmann.

— Exact.

— Şi râul ăsta – e Sena?

— Sena.

— Deci quai aux Fleurs e pe malul Senei?

— Păi, cunoşti Parisul mai bine ca mine, cetăţene german.

— Mulţumesc. Adio! Pot pleca?

— N-ai de îndeplinit decât o mică formalitate.

— Spune.

— Să treci pe la comisariatul de poliţie şi să ceri să-ţi elibereze un permis de şedere în Paris

— Prea bine! Adio.

— Stai puţin. Cu permisul de la comisariat, te vei duce la poliţie.

— Ah!

— Acolo trebuie să anunţi adresa, la care locuieşti.

— Fie! Şi cu asta-i gata?

— Nu, trebuie să te prezinţi apoi la secţie.

— Ce să fac la secţie?

— Ca să dai o explicaţie asupra mijloacelor tale de existenţă.

— O să fac şi asta. Asta-i tot?

— Încă nu. Va trebui să faci o donaţie patriotică.

— Cu plăcere.

— Şi să faci jurământ de ură contra tiranilor francezi şi străini.

— Din tot sufletul. Mulţumesc pentru aceste informaţii preţioase.

— Şi apoi, să nu uiţi să-ţi înscrii citeţ, pe o pancartă, la intrare, numele şi prenumele.

— Aşa am să fac.

— Poţi pleca cetăţene, ne încurci.

Sticlele se goliseră.

— Adio, cetăţeni. Multe mulţumiri pentru gentileţea voastră.

Şi Hoffmann o luă din loc, însoţit de nelipsita lui pipă, al cărei jeratic era mai activ ca oricând.

Cam aşa avu loc intrarea eroului nostru în capitala Franţei republicane.

Încântătoarea denumire de *quai aux Fleurs* îl ademenea. Îşi închipuia de pe acum cum va locui într-o cămăruţă al cărei balcon dă spre mirificul quai aux Fleurs. Uitase că e decembrie şi bat vânturile geroase, uitase că e anotimpul zăpezilor şi al morţii trecătoare a întregii naturi. În închipuirea lui, prin fumul albăstrui care ieşea din pipă, vedea mulţimi de flori cum înfloresc sub un soare primăvăratic. Cu toate că împrejur nu se vedeau decât gunoaiele cartierului, el zărea, cu ochii minţii, doar trandafiri şi iasomii.

În clipa când suna de ora nouă, ajunse pe *quai aux Fleurs*, care era întunecos şi pustiu cum sunt toate cheiurile ţinuturilor nordice în timpul iernii. Şi parcă pustietatea era în această seară, aici, mai întunecoasă şi mai apăsătoare decât în orice alt loc al oraşului.

Hoffmann era prea înfometat şi prea îngrijorat ca să mai observe toate astea. Dar nu găsi nici urmă de hotel pe chei. În cele din urmă, ridicând ochii, observă la colţul de unde începea strada Barillerie un felinar roşu de mari dimensiuni, între pereţii căruia tremura o luminiţa murdară. Acest felinar spânzura, bălăngănindu-se, la capătul unei bare de fier, foarte potrivită, în asemenea vremuri de răzmeriţă, să atârni de ea un inamic politic.

Hoffmann zări aceste cuvinte desenate cu litere verzi, groase, pe sticla roşie:

Locuinţă cu chirie – Camere şi birouri mobilate

Ciocăni cu putere într-o poartă. Poarta se deschise. Călătorul intră bâjbâind. O voce aspră strigă:

— Închide poarta după tine.

Iar un câine mare lătra de zor, părând că vrea să-l spună:

— Păzeşte-ţi picioarele!

După ce conveni preţul cu o doamnă destul de prietenoasă şi îşi alese camera, Hoffmann deveni proprietarul unui spaţiu de cincisprezece picioare pe opt, cât măsurau împreună un dormitor şi un cabinet de lucru, contra unei sume de treizeci de parale, plătibile în fiecare dimineaţă, la prima oră.

Hoffmann era într-o asemenea stare de bună dispoziţie încât achită chiria pe cincisprezece zile înainte, de teamă să nu-i conteste careva dreptul de a dispune de această preţioasă locuinţă.

După ce rezolvă toate acestea, se culcă în patul său cam jilav. Dar pentru un călător care are optsprezece ani orice pat e un pat. Şi apoi, cum să facă nazuri când avea fericirea de a locui pe *quai aux Fleurs*? Şi cum, înainte de a adormi, el invocă amintirea scumpă a Antoniei, avea senzaţia că se află în paradis.

VII – Ghilotina din Piaţa Revoluţiei

Acest paradis terestru al lui Hoffmann cuprindea un pat, o masă şi două scaune. Pe cămin se vedeau două vaze de sticlă albastre cu flori artificiale. Sub un clopot de cristal se lăfăia o statuetă a Libertăţii din zahăr, purtând un drapel tricolor şi bonetă roşie.

Un sfeşnic de aramă, o mobilă de colţ din lemn de trandafir vechi, o tapiserie din secolul al doisprezecelea ce servea drept perdea, cam din asta era alcătuit inventarul acestei camere.

Tapiseria îl reprezenta pe Orfeu cântând din vioară ca să o recucerească pe Euridice şi, în chip firesc, vioara i-l aduse în minte pe Zacharias Werner.

„E în Paris, ca şi mine. Îl voi vedea azi sau cel mai târziu mâine. Cum să fac să văd tot ce se poate vedea în Franţa? De zile întregi nu mi-a fost dat să privesc decât tablouri vivante cât se poate de urâte; voi merge la saloanele Luvrului, ale fostului tiran, voi vedea toate tablourile minunate care îi aparţineau, pe Rubens, pe Poussin şi atâţia alţii. Să mă grăbesc.”

Se sculă şi privi pe fereastră panorama cartierului în care locuia. Cerul cenuşiu, mohorât, noroiul negru contrastând cu

arborii albicioşi, lumea pestriţă, preocupată şi grăbită, o rumoare constantă, asemănătoare cu murmurul unei ape curgătoare. Asta era tot ce se zărea. Nu era prea vesel.

Închise fereastra, îşi luă dejunul şi ieşi cu gândul să caute pe Zacharias Werner. Dar în ultima clipă, când din casă, îşi aminti că Werner nu-i dăduse vreo adresă. Se afla într-o mare încurcătură.

Dar, după o ezitare, îşi spuse: „Deştept sunt! Lui Zacharias îi plac aceleaşi lucruri ca şi mie. Aşa cum eu doresc să admir picturile celebre, trebuie să fi dorit şi el. Cu siguranţă că-l voi întâlni la Luvru sau măcar voi da de o urmă a lui pe acolo. Haidem la Luvru!”

De pe chei se vedea Luvrul. Hoffmann se îndreptă spre monumentalul palat. Dar află cu tristeţe la intrarea lui că, de când erau liberi, francezii nu se lăsau impresionaţi de vederea acestor picturi de sclavi şi că, admiţând – ceea ce nu-i prea probabil – că nu s-au pus încă pe foc toate tablourile astea de duzină ca să întreţină flacăra în topitoriile pentru fabricarea armelor, s-ar păzi să hrănească cu uleiurile de pe pânze nişte şobolani necesari ca hrană pentru patrioţii Parisului, în ziua când prusacii vor veni să asedieze oraşul.

Hoffmann simţi că îl trec toate sudorile. Omul caro îi spunea toate astea avea un ton din care deduceai importanţa lui socială.

Îl salută pe distinsul orator şi se îndepărtă. Nu înainte de a afla de la un Gură-cască din preajma lor că avusese onoarea de a sta de vorbă cu cetăţeanul Simon, *guvernator al copiilor Franţei* şi conservator al muzeelor regale.

— N-am să mai văd tablouri, zise el, suspinând Ce păcat! Dar mă pot duce, în schimb, la biblioteca răposatului rege, să admir stampe, medalii şi manuscrise. O să văd mormântul lui Cilderic, tatăl lui Clovis, precum şi globul ceresc şi globul pământesc aparţinând părintelui Coronelli.

Ajungând la locul cu pricina, Hoffmann află cu durere că naţiunea franceză privea ca un izvor de corupţie şi dezmăţ ştiinţa şi literatura, aşa că închisese toate oficinele unde conspirau pretinşi savanţi şi pretinşi literaţi, şi asta ca o măsură pur umanitară, ca să-i cruţe pe aceşti cioflingari de o eventuală pedeapsă cu ghilotinarea. Şi, de altfel, chiar pe vremea tiranului, Biblioteca nu fusese deschisă decât de două ori pe săptămână.

Aşa că Hoffmann trebui să se retragă fără să fi văzut nimic. El uită chiar să încerce să afle vreo ştire despre prietenul său Zacharias. Dar, cum era un om încăpăţânat, îşi puse în gând să

vadă muzeul Sainte-Avoye. I se aduse la cunoştinţă că proprietarul acestuia fusese ghilotinat în ajun.

Aşa că se duse la palatul Luxembourg. Dar el fusese transformat în închisoare.

Aflându-se la capătul puterilor şi al răbdării, făcu atunci cale-ntoarsă spre hotelul său, ca să-şi odihnească picioarele şi să mai răsufle, să poată să se gândească în linişte la Antonia şi la Zacharias, să tragă o vreme din pipă în singurătate.

Dar ce-i văzură ochii? Quai aux Fleurs, aşa de liniştit şi de pustiu mai devreme, era acum acoperit de o îngrămădire de oameni care se agitau şi vociferau, făcând o hărmălaie nemaipomenită. Hoffmann, care nu era prea înalt, nu putea privi peste umerii oamenilor din faţa lui. Străbătu mulţimea făcându-şi loc cu coatele şi se grăbi să urce în camera lui. Se duse la fereastră, o deschise şi privi.

Toţi ochii se întoarseră către el, şi el se simţi o clipă stânjenit, observând că nu mai erau şi alte ferestre deschise. Curiozitatea mulţimii se deplasă după scurt timp spre un alt punct; făcu şi el la fel precum curioşii din stradă şi zări pridvorul unei construcţii negre cu acoperişul ascuţit, pe care se înălţa un turn pătrat, masiv, încheiat sus cu un ornament de formă piramidală.

Hoffmann o chemă pe îndatoritoarea gazdă.

— Cetăţeano, spune-mi te rog, ce se află în clădirea aceea?

— Palatul, cetăţene.

— Şi ce se face în Palat?

— În Palatul de justiţie se judecă, cetăţene.

— Credeam că nu mai există tribunale.

— Aşa e. Există tribunalul revoluţionar.

— Ah, aşa e!… şi toţi oamenii ăştia?…

— Aşteaptă să vină căruţele.

— Cum, căruţele? Nu-nţeleg bine. Scuzaţi-mă, sunt străin.

— Cetăţene, carele, cum am zice adicătelea dricurile pentru cei ce vor muri.

— Ah, Doamne!

— Da, dimineaţa sunt aduşi arestaţii care urmează să fie judecaţi în tribunalul revoluţionar.

— Şi?

— Până la ora patru, toţi arestaţii sunt gata judecaţi; îi încarcă în căruţele pe care le-a cerut în acest scop cetăţeanul Fouquier.

— Cine-i ăsta, cetăţeanul Fouquier?

— Acuzatorul public.

— Foarte bine, şi?

— Şi căruţele merg în trap mărunt până în piaţa Revoluţiei, unde ghilotina aşteaptă tot timpul.

— Ca să vezi!

— Păi cum, aţi fost prin oraş şi nu v-aţi dus să vedeţi ghilotina! E primul lucru pe care străinii îl vizitează după ce ajung în Paris. Se pare că numai noi, francezii, avem ghilotine.

— Nu pot decât să vă felicit, doamnă.

— Spuneţi-mi cetăţeană.

— Scuzaţi.

— Uite, vin căruţele…

— Nu mai rămâneţi să le vedeţi?

— Nu, nu-mi mai place să le văd.

Şi femeia se întoarse să plece. Hoffmann o prinse uşor de braţ.

— Să mă iertaţi dacă vă fac o întrebare.

— Vă ascult.

— De ce spuneţi: „nu-mi mai place să văd”? Eu aş fi spus „nu-mi place”.

— Uite care-i treaba. La început, erau ghilotinaţi tot felul de aristocraţi foarte ai dracului, după cum se părea. Indivizii ăştia se ţineau aşa de băţoşi, aveau un aer aşa de obraznic, de provocator, că era greu să te laşi înduioşat. Aşa că priveai spectacolul cu plăcere. Nimic mai atrăgător decât această luptă contra morţii dusă de duşmanii naţiunii. Dar odată am văzut că urcă în căruţă un moşneag care abia se târa. Îţi venea să-i plângi de milă. În altă zi am văzut nişte călugăriţe. În alta un băiat de paisprezece ani. Iar altă dată o fată era dusă într-o căruţă, iar mama ei într-alta şi cele două femei îşi trimiteau sărutări fără să-şi poată spune o vorbă. Erau aşa de palide, aveau privirea aşa de întunecată şi un surâs pierdut pe buze, degetele lor care se mişcau automat erau aşa de tremurătoare şi aşa de străvezii că n-o să pot uita niciodată spectacolul ăsta îngrozitor Am jurat de-atunci să nu mai privesc scenele din piaţă.

— Aşa deci! spuse Hoffmann.

— Da, cetăţene. Ei, ce faci?

— Închid fereastra.

— De ce?

— Să nu mai văd.

— Dumneata! Un bărbat!

— Ştii, cetăţeano, am venit la Paris ca să studiez artele şi să respir aerul libertăţii. Ei bine, dacă aş avea ghinionul să privesc un spectacol ca acela de care mi-aţi vorbit, dacă aş vedea o fată

sau o femeie târâtă spre moarte, m-aş gândi la logodnica mea pe care o iubesc şi care, poate… Nu, cetăţeano, n-o să mai rămân în camera asta. N-aveţi una care dă în spatele casei?

— Sst! nefericitule, vorbeşti prea rare. Dacă te aud auxiliarii mei…

— Auxiliarii dumitale! Ce-s ăia, auxiliarii?

— Echivalentul republican pentru valet.

— Bine, şi dacă mă aud valeţii, ce se poate întâmpla?

— Se va întâmpla că, în cel mult trei-patru zile, voi putea să te văd de la fereastra asta într-un car, la ora patru după-masa.

Spunând aceste cuvinte cu un aer misterios, femeia coborî în grabă şi Hoffmann o urmă. El ieşi din casă, hotărât să facă orice ca să scape de spectacolul pe care îl aştepta mulţimea. Când ajunse la primul colţ, săbiile jandarmilor au strălucit scurt, oamenii au început să se agite, apoi să urle şi în cele din urmă au luat-o la goană.

Hoffmann alergă şi el cât îl ţineau puterile, luând-o pe strada Saint-Denis. Făcu mai multe ocoluri pe străduţele înguste, ca o sălbăticiune urmărită, dispărând în labirintul ulicioarelor care se încâlcesc între *quai de la Ferraille* şi Hale.

Respiră uşurat când se văzu în strada Ferronnerie unde, cu acea intuiţie pe care numai artiştii o au, ghici locul rămas celebru prin asasinarea lui Henric al IV-lea.

Apoi, mergând la fel de iute, căutând parcă ceva, nimeri pe la mijlocul străzii Saint-Honoré. Peste tot în calea lui vedea cum dughenele se închid. Hoffmann admira liniştea ce domnea în cartier. Ferestrele se închideau peste tot ca la o comandă.

Nu dură mult şi Hoffmann pricepu totul. Văzu mai întâi cum trăsurile părăsesc drumul mare şi o iau pe străduţele laterale. Auzi apoi galopul cailor şi recunoscu escorta jandarmilor. Iar în spatele lor, sub ceaţa dinaintea înserării, zări o îngrămădire de zdrenţe, braţe ridicate, suliţe rotite deasupra capului şi ochi scânteietori.

Şi mai presus de toate, carul morţii.

Din acest vălmăşag care se apropia de el fără să fie în stare să se ascundă, Hoffmann auzi sfâşiind tăcerea cartierului ţipetele ascuţite, disperate; niciodată urechile lui nu fuseseră izbite de nişte sunete atât de sinistre, de îngrozitoare.

Pe care se afla o femeie îmbrăcată în alb. Ţipetele ţâşneau din buzele ei, din sufletul ei, din tot trupul femeii.

Hoffmann simţi că i se taie picioarele. Aceste urlete îi măcinau nervii; căzu pe o bornă, cu capul sprijinit de obloanele unei

dughene care, din cauza grabei, nu fusese închisă bine.

Carul ajunse în dreptul său, înconjurat de o droaie de lepădături şi de femei hidoase, publicul obişnuit al acestor scene. Dar, în mod ciudat, toată această adunară nu se agita deloc, numai victima se răsucea între braţele celor doi bărbaţi care o ţineau şi striga, spre cer şi spre pământ, către oameni şi către lucruri. Hoffmann auzi deodată prin crăpăturile oblonului, aceste vorbe, pronunţate trist de vocea unui tânăr.

— Biată Du Barry, şi tu ai ajuns aici!

— Doamna Du Barry! exclamă Hoffmann, ea este, ea se află pe acest car?

— Da, domnule, se auzi acea voce şoptită şi îndurerată; omul era aşa de aproape, de cealaltă parte a oblonului, că Hoffmann simţea în ureche răsuflarea lui.

Biata Du Barry stătea dreaptă, sprijinindu-se cu mâinile de marginea de lemn a carului. Pletele lungi, castanii, care dădeau o notă aparte frumuseţii ei, fuseseră retezate chiar deasupra gâtului; dar şuviţe întregi mai rămăseseră intacte la tâmple şi erau muiate în sudoare. Frumoasă, cu ochii rătăciţi, cu gura mică, prea mică pentru strigătele deznădăjduite care tâşneau dintre buzele crăpate de febră, nefericita femeie scutura din timp în timp cu mişcări convulsive, ca să-şi alunge şuviţele umede ce-i acopereau faţa.

Când trecu prin faţa lui Hoffmann, care stătea pe bornă cu o expresie pierdută, ea ţipă: „Ajutor! Salvaţi-mă! N-am făcut nimic rău! Ajutor!” şi îl împinse pe ajutorul de călău care o ţinea de mână.

Aceste strigăte de „Ajutor!” se revărsau în mijlocul tăcerii apăsătoare. Toţi aceşti oameni decăzuţi, obişnuiţi să-i însoţească pe condamnaţi cu insulte şi huiduieli, se simţeau mişcaţi de elanurile disperate ale unei femei. Probabil că vocile lor nici n-ar fi reuşit să acopere gemetele neomeneşti ale acestei făpturi a cărei stare se învecina cu nebunia şi atingea sublimul prin grozăvia ei.

Hoffmann care nu-şi mai simţea inima în piept se ridică şi începu să alerge pe lângă carul fatal ca şi ceilalţi, adăugându-se acestei procesiuni de spectre care escorta pe ultimul drum o favorită regală.

Văzându-l, doamna Du Barry strigă:

— Viaţa, viaţa! Dăruiesc toată averea mea naţiunii! Domnule… salvează-mă!

„Mi-a vorbit, mie mi-a vorbit, se gândi Hoffmann. Biata femeie,

o femeie a cărei privire era cântărită în aur, ale cărei vorbe erau fără de preţ. Mi-a vorbit!”

Procesiunea se opri locului. Ajunseră în piaţa Revoluţiei, în obscuritatea pe care o ploaie rece şi măruntă o făcea tot mai densă, Hoffmann nu mai distingea decât două siluete: una albă, a victimei, şi alta roşie, eşafodul.

Îl văzu pe călău târând în sus, pe scară, rochia albă. Văzu făptura ei înnebunită de durere încordându-se ca să opună rezistenţă, apoi, brusc, sărmana femeie, scoţând ţipete oribile, îşi pierdu echilibrul şi căzu pe basculă.

Hoffmann o auzi ţipând: „Ai milă, domnule călău, încă un minut, domnule călău...” Apoi tăişul căzu, cu o scânteiere sălbatică.

Hoffmann făcu câţiva paşi şi se prăvăli în şanţul de pe marginea pieţei. Era un tablou de neuitat pentru un artist care venise în Franţa să culeagă impresii şi idei. Dumnezeu îi adusese sub ochi pedeapsa foarte crudă pe care o suportase aceea care contribuise la căderea monarhiei.

Acest sfârşit laş al doamnei Du Barry i se păru că vine ca o răscumpărare a păcatelor ei. Ea n-avusese niciodată suficientă trufie, din moment ce nu ştia nici să moară cu demnitate. În aceste timpuri, a şti să mori era, vai! virtutea supremă a celor care nu cunoscuseră niciodată viciul.

Hoffmann se gândi în ziua aceea că, dacă venise să vadă în Franţa nişte lucruri extraordinare, putea spune că această călătorie i le oferea de la început din plin. Se consola filozofând: „Mai e de văzut teatrul. Mă voi duce la teatru. Sunt convins că, după actriţa pe care am văzut-o azi, cele de tragedie sau de la operă n-o să mă poată impresiona, dar voi fi îngăduitor. Unor femei care nu sunt pe punctul de a muri nu trebuie să le pretinzi performanţe nemaipomenite. În orice caz, nu voi mai trece niciodată prin piaţa asta”.

VIII – Judecata lui Paris

Hoffmann era un om a cărui dispoziţie se schimba uneori de la o clipă la alta. După ce trăise în piaţa Revoluţiei, în mijlocul mulţimii, momente de groază şi sânge, sub un cer neguros, simţea nevoia să stea în mijlocul unor oameni veseli, printre candelabre strălucitoare şi flori, să simtă iar pulsul vieţii adevărate. Nu era deloc sigur că în acest fel i se va şterge din

memorie spectacolul la care asistase, dar voia ca măcar să-şi bucure ochii şi să se convingă că mai există pe lume fiinţe care respiră liber şi râd.

Se îndreptă spre Operă. Ajunse în faţa ei fără să ştie cum. Dorinţa lui îl călăuzise şi o urmase precum un orb îşi urmează câinele, în timp ce gândurile lui rătăceau aiurea. Se opri în faţa Operei, unde se găsea, ca şi în piaţa Revoluţiei, o mare îngrămădeală de oameni. Privi afişul.

În seara aceea se cânta *Judecata lui Paris*, un balet-pantomimă în trei acte de domnul Gardel-junior, fiul maestrului de dans al Mariei-Antoaneta.

„Judecata lui Paris, murmură poetul, privind fix afişul ca pentru a-şi grava în amintire, cu ajutorul văzului şi auzului, aceste trei cuvinte: *Judecata lui Paris*!”

În zadar repeta silabele care alcătuiau titlul baletului, i se păreau lipsite de sens; îl obsedau atât de tare scenele trăite cu câteva ore înainte că în mintea lui nu mai rămânea un loc liber şi pentru opera împrumutată de domnul Cardel-junior din Iliada lui Homer.

Ce epocă ciudată! În aceeaşi zi puteai să vezi dimineaţa judecata şi condamnarea, la ora patru după amiază execuţia, iar seara un spectacol de balet!

Hoffmann înţelese că dacă nu-i spune cineva ce spectacol se joacă, nu va reuşi să afle niciodată şi că poate, stând în faţa acestui afiş, e pe punctul de a înnebuni. Se apropie deci de un domn gras care stătea la coadă împreună cu soţia lui, căci dintotdeauna bărbaţii graşi au avut mania de a sta la cozi în tovărăşia nevestelor. Îl întrebă.

— Domnule, ce se joacă astă-seară?

— Nu vedeţi pe afiş, domnule? răspunse domnul cel pântecos. *Judecata lui Paris*.

— Judecata lui Paris… repetă maşinal Hoffmann. Ah, da, Judecata lui Paris, ştiu ce-i asta.

Domnul pântecos îl privi pe acest ins ciudat şi ridică din umeri arătând un dispreţ profund pentru acest tânăr care putuse uita ce înseamnă Judecata lui Paris.

— Vreţi o explicaţiune a baletului, cetăţene? îl întreba pe Hoffmann un vânzător cu un teanc de librete în mână.

— Desigur, daţi-mi.

Eroul nostru avu astfel o dovadă în plus că e pe punctul de a intra la spectacol. Deschise libretul şi îşi aruncă ochii asupra lui. Era tipărit frumos, pe o hârtie albă imaculată şi completat cu un

cuvânt-înainte al autorului.

— Ce lucru minunat e omul! medita Hoffmann, privind cele câteva rânduri câte număra acest cuvânt-înainte, rânduri pe cate nu le citise încă, şi cum îşi urmează singur cărarea propriilor ambiţii şi interese, deşi face parte, în acelaşi timp, din masa uriaşă a oamenilor! Iată un om, acest domn Gardel-junior, care a organizat reprezentaţia cu acest balet la 5 martie 1793, adică la şase săptămâni după moartea regelui, adică la şase săptămâni după unul dintre cele mai mari evenimente din lume. Şi, desigur, în ziua reprezentaţiei, el a trăit nişte emoţii cu totul personale legate de acest spectacol. Inima lui a tresărit de plăcere când publicul a aplaudat. Dacă în acele clipe ar fi venit cineva să-i vorbească despre executarea regelui, despre acest eveniment care a zguduit lumea, şi i-ar fi vorbit de Ludovic al XVI-lea, el ar fi strigat: Ludovic al XVI-lea, de cine vorbeşti dumneata? Apoi, ca şi cum, din ziua în care şi-a desăvârşit baletul şi l-a dăruit publicului n-ar mai fi existat în univers nimic important în afara acestui eveniment coregrafic, s-a apucat să conceapă un cuvânt-înainte pentru explicarea pantomimei sale. Ei bine, ia să-l citim, acest micuţ cuvânt-înainte, şi să vedem dacă, în cazul că nu era datat, am fi putut găsi în el ecoul evenimentelor în mijlocul cărora s-a născut.

Şi, sprijinindu-se cu coatele de balustradă, Hoffmann citi următoarele:

„Am remarcat întotdeauna în baletele de acţiune că efectele reuşite prin decoruri precum şi momentele de divertisment variate şi plăcute atrăgeau cel mai mult publicul şi stârneau cele mai vii aplauze.”

Hoffmann nu se putu abţine să nu zâmbească citind această constatare plină de naivitate.

„Acest om, gândi el, face o observaţie ciudată. Ce să zic, după impresia lui lumea e atrasă în spectacolele de balet de efectele decorative şi de divertismentele variate şi plăcute. Ce politicos e faţă de domnii Haydn, Pleyel şi Méhul, care au scris muzica pentru *Judecata lui Paris*. Ia să vedem ce spune mai departe.”

„Plecând de la această observaţie, am căutat un subiect care putea să pună în valoare marile talente care se găsesc la Opera din Paris în materie de dans şi care să-mi permită să dezvolt ideile pe care norocul mi le-ar scoate în cale. Istoria poetică este terenul inepuizabil pe care trebuie să-l cultive maestrul de balet; acest teren nu e lipsit de spini; dar trebuie să ştii să îndepărtezi spinii ca să poţi culege trandafirii.”

„A, ce să zic, exclamă Hoffmann, iată o frază bună de pus în ramă! Numai în Franţa poţi să citeşti asemenea lucruri.”

Şi se pregăti să continue această instructivă lectură care îl distra tot mai mult; dar gândurile lui, care fuseseră pentru un timp atrase de noi întâmplări, reveniră la aceeaşi apăsătoare obsesie. Literele începură să-i joace sub ochi, lăsă, visător să-i cadă mâna în care ţinea libretul Judecăţii lui Paris şi, fixându-şi privirea în pământ, murmură.

— Biata femeie.

Umbra doamnei Du Barry trecu din nou prin faţa lui.

Atunci, scutură din cap ca şi cum ar fi vrut să alunge nişte realităţi înfricoşătoare şi, băgând în buzunar libretul domnului Gardel-junior, cumpără un bilet şi intră la teatru.

Sala teatrului, arhiplină, era încărcată de bijuterii, mătăsuri şi umeri dezgoliţi. Urechile percepeau din prima clipă un zumzet ca de stup: femei parfumate şi cochete care-şi povesteau cele mai noi cancanuri, vorbe de spirit şi propuneri frivole care se întretaie, atâtea şi atâtea cuvinte de circumstanţă care nu lasă în minte urme mai trainice decât aripile unor fluturi care îşi iau din nou zborul scăpând din mâinile unor copii.

Hoffmann se aşeză într-un fotoliu de orchestră; atmosfera animată şi paşnică din sală îl făcu să creadă o clipă că se afla aici încă de dimineaţă şi că acea oribilă moarte care nu-i ieşea din cap fusese doar un coşmar, nu o realitate palpabilă. Gândurile lui rătăceau cam departe, spre fata al cărei medalion îl purta pe piept şi care palpita parcă şi el, în acelaşi ritm cu propria lui inimă. Privi în jurul lui, toate aceste femei, toţi aceşti umeri albi, pletele brune şi blonde, braţele suple, mâinile delicate jucându-se cu evantaiele sau aranjând cu multă cochetărie florile din păr şi surâse pentru el însuşi pronunţând numele Antoniei; avea senzaţia că, printr-o magie, Antonia apărea astfel, în carne şi oase, acolo. În sala teatrului, mii de amintiri încântătoare îl năpădeau, mai reale decât tot ce îl înconjura. Hoffmann vârî încet mâna sub cămaşă, şi, asigurându-se că nimeni nu-l urmăreşte, scoase medalionul cu grijă, îl duse la înălţimea ochilor, îl privi şi îl sărută cu un sentiment de veneraţie, iar apoi îl ascunse din nou în acelaşi loc, lângă inima lui. Nimeni nu putuse bănui ce bucurie trăise acest tânăr cu plete negre, palid la chip, care scosese ceva din jiletcă. Începea spectacolul. Primele note ale uverturii începură să-şi ia zborul, vesele, din fosa orchestrei. Hoffmann încerca să devină iar un om ca toţi ceilalţi, adică un spectator atent, concentrându-se asupra

muzicii.

Dar, după numai cinci minute, nu mai asculta şi nici nu mai dorea să audă nimic: nu era câtuşi de puţin genul de muzică pe care îl agrea. Din nefericire, era constrâns să suporte aceste melodii în dublu exemplar, fiindcă, alături de el, un domn, probabil un obişnuit al Operei, acompania orchestra îngânând-o cu voce joasă într-un demiton de falset, cu o precizie de invidiat. Pasionatul meloman adăuga acestui acompaniament vocal şi acompaniamentul degetelor, bătând măsura foarte abil, cu unghiile sale lungi şi subţiri, pe tabachera ce o ţinea în mâna stângă.

Hoffmann, obişnuit să urmărească atent ce se întâmplă în jurul lui, începu să examineze acest personaj ciudat care-şi alcătuise o orchestră proprie în paralel cu orchestra teatrului.

Şi personajul merita chiar să fie studiat.

Închipuiţi-vă un omuleţ în costum şi jiletcă neagră, cămaşă şi cravată albă – dar de un alb pur ca omătul – mai adăugaţi imaginea mâinilor, slabe şi transparente, ca de ceară, detaşându-se pe negrul veşmintelor ca nişte instrumente luminate pe dinăuntru, mai adăugaţi, în jurul încheieturilor, manşetele din cel mai fin batist plisate cu un desăvârşit rafinament şi unduitoare ca petalele de crin; priviţi acum la chipul său de formă ovală, la fruntea lustruită ca fildeşul, la părul rar, presărat în smocuri pe cap, ca nişte tufişuri pe o câmpie. Suprimaţi sprâncenele şi, sub locul unde ar fi trebuit să fie, plasaţi două văgăuni în care plantaţi doi ochi sticloşi, de o fixitate stranie, care par să nu aparţină unei făpturi vii: căci nu poţi afla în ei, oricât ai căuta, acea scânteie pe care Dumnezeu a sădit-o în privirea creaturilor sale. Ochi albaştri ca safirul, lipsiţi de bunătate dar şi de asprime, impasibili. Ei văd, cu siguranţă, dar nu privesc la ceva anume. Un nas uscat, subţire, lung şi ascuţit, o gură mică, cu buzele întredeschise, prin care se văd dinţii de aceeaşi culoare ceroasă ca şi pielea, o bărbie ascuţită rasă cu multă îngrijire, pomeţi foarte proeminenţi, obraji cu adâncituri în care poate intra, câte o nucă. Aşa arăta vecinul lui Hoffmann.

Omul putea la fel de bine să aibă treizeci sau cincizeci de ani. N-ar fi fost de mirare să fi numărat chiar optzeci de primăveri. Sigur era doar că nu are mai puţin de douăzeci. Probabil că arătase exact aşa de când venise pe lume şi nu arătase niciodată mai june decât acum.

Probabil că, dacă îi atingeai pielea, ai fi simţit aceeşi senzaţie

gheţoasă ca la atingerea unui şarpe sau a unui cadavru.

Dar acest om iubea mult muzica.

Din timp în timp, gura lui se lărgea ceva mai mult sub presiunea voluptăţii melofile, şi trei mici pliuri, identice de-o parte şi de alta a buzelor, descriau un semi-arc şi persistau aşa vreo cinci minute, ca apoi să dispară treptat, ca nişte cercuri de apă care se lărgesc mereu, până se şterg, confundându-se cu suprafaţa însăşi.

Hoffmann nu-şi mai putea desprinde privirea de pe acest om care se simţea studiat, dar rămânea impasibil. Poetul nostru, intrigat de imobilitatea lui, se sprijini pe balustrada din faţa lui, se aplecă mult în afară şi, întorcându-şi capul spre dreapta, încercă să-şi vadă din faţă vecinul, care nu-i arătase până acum decât profilul.

Omuleţul îl privi pe Hoffmann fără să se mire, îi surâse, făcu un mic semn prietenesc şi continuă apoi să-şi fixeze privirea în acelaşi punct ca înainte, un punct invizibil pentru orişicine în afară de el, şi să acompanieze cu acelaşi zel orchestra.

„Ce ciudat! făcu Hoffmann aşezându-se la loc, aş fi putut paria că e lipsit de viaţă.”

Şi, deşi văzuse o clipă cum vecinul său îi adresase un semn uşor din cap, tânărul nostru nu era deloc convins că şi restul trupului său e viu. Privi spre mâinile lui şi îi sări în ochi un amănunt: tabachera de abanos pe care bătea tactul cu degetele avea desenat un cap de mort din mici diamante strălucitoare.

În ziua asta, toate, dar absolut toate căpătau o stranie aură de fantastic în jurul lui! Hotărât să lămurească misterul, Hoffmann se aplecă foarte tare spre vecinul său, apropiindu-şi aşa de tare faţa de tabacheră, încât buzele lui aproape că atingeau mâinile ce ţineau tabachera.

Constatând că tabachera lui prezintă un asemenea interes pentru vecinul său, omuleţul i-o întinse în tăcere, ca s-o poată privi în voie. Hoffmann o luă, o suci şi o învârti de douăzeci de ori şi, în cele din urmă, o deschise.

În tabacheră se găsea tutun!

IX – Arsène

După ce examină tabachera cu cea mai mare atenţie, Hoffmann o înapoie proprietarului, mulţumindu-i cu o înclinare mută a capului, la care proprietarul îi răspunse printr-un semn la

fel de curtenitor dar, dacă aşa ceva e posibil, şi mai tăcut decât al tânărului său vecin.

„Să vedem acum dacă e în stare să vorbească”, îşi spuse Hoffmann şi, întorcându-se spre omuleţ, îi spuse.

— Vă rog să-mi scuzaţi indiscreţia, domnule, dar acest minunat cap de mort din diamant care ornează tabachera dumneavoastră m-a uimit foarte tare: e un ornament nemaiîntâlnit pe o cutie cu tutun.

— Într-adevăr, nu cred să mai existe o a doua la fel, replică necunoscutul cu o voce metalică, ale cărei rezonanţe semănau cu râşcâitul unor monezi de argint frecate una de alta. Mi-au dăruit-o nişte moştenitori, în semn de recunoştinţă pentru că l-am îngrijit pe tatăl lor.

— Sunteţi medic?

— Da, domnule.

— Şi l-aţi vindecat pe tatăl acestor tineri?

— Dimpotrivă, domnule, am avut nefericirea să-l pierdem.

— Atunci îmi explic cuvântul recunoştinţă.

Medicul începu să râdă.

Acest schimb de replici nu-l împiedica să fredoneze în continuare. Urmându-şi firul orchestraţiei, el reluă:

— Da, sunt convins că l-am ucis pe bătrân.

— Cum adică „ucis”?

— Am încercat pe el un leac nou. O, Doamne, după o oră era mort! Foarte caraghios, nu-i aşa?

Şi fredona mai departe.

— S-ar părea că vă place muzica, domnule

— Asta de azi mai ales. Da, domnule.

„Drace, gândi Hoffmann, iată un individ care se pricepe la muzică la fel ca la medicină.”

În momentul următor, cortina se ridică.

Doctorul cel ciudat aspiră o priză de tabac şi se instală în chipul cel mai comod posibil în scaunul său, ca unul care nu vrea să scape nimic din spectacolul la care asista.

Cu toate acestea, îi spune lui Hoffmann, ca şi cum ar fi vorbit cu el însuşi:

— Sunteţi german, domnule?

— Aşa este.

— V-am recunoscut ţara de origine după accent. Frumoasă ţară, urât accent.

Hoffmann se înclină în faţa acestei fraze alcătuite pe jumătate dintr-un compliment şi pe jumătate dintr-o observaţie critică.

— Şi de ce aţi venit în Franţa?
— Să văd.
— Şi ce-aţi văzut până acum?
— O execuţie domnule.
— Aţi fost azi în piaţa Revoluţiei?
— Am fost.
— Aţi asistat deci la moartea doamnei Du Barry?
— Da, făcu Hoffmann oftând.
— Am cunoscut-o bine, continuă doctorul cu un aer confidenţial, care dădea cuvântului cunoscut o semnificaţie fără echivoc. Era o fată pe cinste, într-adevăr!
— I-aţi dat îngrijiri şi ei?
— Nu, dar l-am îngrijit pe negrul ei, Zamora.
— Ticălosul! mi s-a spus că el şi-a denunţat amanta.
— Aşa e, acest negrişor era foarte patriot.
— Era mai bine dacă făceaţi cu el ce-aţi făcut cu bătrânul, ştiţi, bătrânul cu tabachera.
— Ce rost avea? ăsta n-avea moştenitori.
Şi izbucni din nou în râs.
— Dar dumneavoastră, domnule, n-aţi asistat la această execuţie? reluă Hoffmann, care simţea o nevoie irezistibilă să vorbească despre sărmana femeie a cărei imagine însângerată îi obseda.
— Nu. Slăbise?
— Cine?
— Contesa.
— N-aş putea să vă spun, domnule.
— De ce?
— Fiindcă azi am văzut-o pentru prima oară.
— Cu atât mai rău. Aş fi vrut s-o văd, eu am cunoscut-o când era foarte grasă. Dar, oricum, mâine o să mă duc să-i văd leşul. O! ia uite, priviţi acolo.
Şi doctorul îi arătă scena în care domnul Vestris, care juca rolul lui Paris, tocmai îşi făcea apariţia pe muntele Ida şi se deda la discuţii galante cu nimfa Oenone.
Hoffmann privi spre scenă, iar apoi din nou, spre omuleţul din dreapta lui. Constatând că acesta e absorbit de ceea ce se petrece pe scenă şi că nu părea să fie deloc impresionat de subiectul discuţiei de adineauri, Hoffmann îşi spuse: „Ar fi ceva de neînchipuit să-l vezi plângând pe acest om”.
— Cunoaşteţi subiectul piesei? reluă doctorul, după câteva minute.

— Nu, domnule.
— O! e foarte interesant. Sunt chiar câteva scene emoţionante. Eu şi unul dintre prietenii mei am izbucnit în lacrimi la spectacolul de ieri.
— Unul din prietenii lui! murmură poetul. Cine ar putea fi prieten cu acest ins? Poate un gropar.
— A! bravo, bravo Vestris! strigă omuleţul bătând din palme.
Doctorul se arăta entuziasmat de scena în care Paris, cum se explica în libretul cumpărat de Hoffmann la intrare, apucă suliţa şi aleargă în ajutorul păstorilor care sunt urmăriţi de un leu îngrozitor
— Nu-s un om curios, dar as fi vrut să văd leul. Şi astfel se încheie actul întâi.
Doctorul se ridică în picioare şi, înlocuind tabachera muzicală cu un mic binoclu, începu să scruteze cu ajutorul lui femeile aflate în sală.
Hoffmann urmărea maşinal mişcarea binoclului şi observă uluit că de fiecare dată persoana asupra căreia se fixa, tresărea şi întorcea imediat ochii spre cel ce o privea astfel, de parcă ar fi fost toate în puterea unei forţe invizibile. Femeia rămânea astfel, ca hipnotizată, până când doctorul înceta să o mai fixeze.
— Acest binoclu îl aveţi tot de la vreun moştenitor? întrebă Hoffmann.
— Nu, ăsta vine de la domnul de Voltaire.
— L-aţi cunoscut şi pe el?
— Foarte bine, eram prieteni buni.
— Aţi fost medicul lui?
— Nu credea în medicină. De fapt, nu prea credea în nimic.
— E adevărat că a murit în timp ce se spovedea?
— El, domnule, el?! Arouet! Să fim serioşi, nu numai că nu s-a spovedit, dar i-a făcut o primire de pomină preotului care venise să-l asiste! Vă pot vorbi amănunţit despre asta, eram de faţă.
— Ce s-a întâmplat de fapt?
— Arouet era pe moarte. Tersac, preotul din parohia lui, apare şi-l întreabă, fără nici o introducere, ca un om care n-are timp de pierdut:
„— Domnule, recunoaşteţi trinitatea lui Isus Christos?”
„— Domnule, lăsaţi-mă să mor liniştit, vă rog”, îi răspunse Voltaire.
„— Totuşi, domnule, continuă Tersac, trebuie să aflu dacă îl recunoaşteţi pe Isus Christos drept fiul lui Dumnezeu.”
„— În numele diavolului! strigă Voltaire, nu-mi mai vorbiţi de

această persoană.” Şi, punându-şi la contribuţie toată forţa ce o mai avea, arde popii un pumn în mutră, după care îşi dă obştescul sfârşit. Ce-am mai râs, Doamne, ce-am mai râs!

— Într-adevăr, era de râs, făcu Hoffmann cu o voce dispreţuitoare, şi chiar aşa se cuvenea să moară autorul *Fecioarei*.

— A, da, Fecioara! strigă omuleţul negru, ce capodoperă! Ce operă admirabilă, domnule! Nu cunosc decât o singură carte care ar putea rivaliza cu ea.

— Care?

— *Justine*, a domnului de Sade. O cunoaşteţi?

— Nu, domnule.

— Dar pe marchizul de Sade?

— Câtuşi de puţin.

— Vedeţi dumneavoastră, domnule, continuă doctorul plin de entuziasm, Justine e tot ce poate fi mai imoral în literatură, e un Crébillon fiul fără perdea, e o minunăţie. Am dat îngrijiri unei tinere care o citise.

— Şi a murit precum bătrânul dumneavoastră?

— Da, domnule, dar ea a murit foarte fericită.

Şi ochii lui erau plini de satisfacţie amintindu-şi de cauzele acestei morţi.

Se dădu semnalul pentru începerea actului ai doilea. Lui Hoffmann nu-i păru rău, căci vecinul său îl înspăimânta.

— Ah! făcu doctorul aşezându-se, arborând un surâs mulţumit, o s-o vedem pe Arsène.

— Cine-i Arsène?

— N-o cunoaşteţi?

— Nu, domnule.

— Aşa! Nu cunoaşteţi mai nimic, tinere domn? Arsène e Arsène, ce să-ţi spun mai mult? De altfel, o s-o vedeţi în curând.

Şi, înainte ca orchestra să emite primele note, doctorul începu să fredoneze introducerea la actul al doilea.

Cortina se ridică. Scena reprezenta o împletitură de verdeaţă şi flori care traversa un râuleţ ce izvora la poalele unei stânci.

Hoffmann, gânditor, îşi sprijini capul în mâini. Ceea ce vedea şi auzea nu reuşea să-l smulgă din minte imaginile lugubre care îl urmăreau de ore întregi.

„Ce s-ar fi schimbat în lume, dacă ar fi lăsat-o pe femeia aceea nefericită să trăiască? medita el. Ce rău ar fi făcut oamenilor dacă inima ei ar fi bătut mai departe? Cine are dreptul de a întrerupe firul unei vieţi? I-ar fi stat acum bine în mijlocul

acestor femei, dar acum sărmanul ei trup, trupul care-a fost adorat de un rege, zace în noroiul unui cimitir, decapitat, fără flori, fără cruce. Cum mai ţipa, Doamne, cum mai ţipa! Şi apoi, deodată…”

Hoffmann îşi ascunse fruntea în mâini.

„Ce caut eu aici? Oh! O să plec imediat.”

Probabil că ar fi plecat într-adevăr, când, ridicând iar privirea spre scenă, văzu o dansatoare care nu apăruse în actul întâi şi pe care întreaga sală o privea cu răsuflarea tăiată.

— Ce frumoasă femeie! exclamă Hoffmann, destul de tare pentru ca vecinii lui şi chiar dansatoarea însăşi să-l poată auzi.

Aceea care-i trezise brusc admiraţia îl privi o clipă şi Hoffmann crezu că-l mulţumea. El roşi şi tresări puternic, atins parcă de o scânteie electrică.

Arsène, căci ea era, numele ei îl pronunţase omuleţul negru, era o făptură admirabilă croită după alte canoane decât cele ale frumuseţii tradiţionale.

Era înaltă, minunat proporţionată, iar sub carminul care-i acoperea obrajii, pielea ei era pală, transparentă. Picioarele ei erau foarte mici şi când revenea, după un salt, pe parchetul scenei, ai fi spus că vârful piciorului ei stă pe un nor imaterial, n-auzeai nici cel mai mie zgomot. Avea un mijloc aşa de subţire că nici o şopârlă nu pe putea îndoi astfel ca un arc. De câte ori, încordându-şi trupul, se apleca pe spate, aveai impresia că acuşi-acuşi corsetul ei va exploda; ghiceai în energia dansului ei şi în siguranţa mlădioasă a mişcărilor, firea arzătoare a unei Messaline, care poate uneori obosi, dar nu-şi pierde nicicând flacăra vitală. Nu surâdea cum surâd de obicei balerinele, buzele ei de purpură erau mai tot timpul închise ca şi cum şi-ar fi ferit dinţii strălucitori ca perlele de atingerea impură a aerului. În pletele ei negre şi lucitoare cu reflexe albăstrii se încolăceau frunze mari de acantă şi atârnau ciorchini de struguri ale căror umbre şiroiau pe umerii ei goi. Ochii ei mari, limpezi, negri, strălucitori, luminau totul în jurul ei: dacă ar fi dansat în întuneric, Arsène ar fi aruncat jerbe de lumină în noapte. Apariţia ei era cu atât mai originală cu cât ea purta, jucând în acest rol de nimfă, un mic colier de catifea neagră, închis printr-o pafta sau un obiect, ce semăna a pafta şi care fiind bătut în diamante, arunca luciri orbitoare.

Doctorul o sorbea din ochi pe această femeie şi sufletul lui, atât cât va fi avut, părea că stă suspendat privind zborul graţios al balerinei.

Hoffmann putu să observe un lucru foarte ciudat: urmându-şi mişcarea ei continuă, spre dreapta şi spre stânga, înainte şi înapoi, ochii lui Arsène erau mereu îndreptaţi spre ochii doctorului şi între privirile lor se stabilea o relaţie permanentă. Mai mult, Hoffmann vedea foarte clar că razele care ţâşneau din paftaua colierului lui Arsène şi acelea care ţâşneau din capul de mort de pe tabachera doctorului, se întâlneau în aer la jumătatea drumului, se ciocneau şi alcătuiau împreună o jerbă formată din mii de scântei albe, roşii şi aurii.

— Vreţi să-mi împrumutaţi binoclul dumneavoastră, domnule? spuse Hoffmann, gâfâind, fără să-şi poată lua ochii, în acest timp, de la Arsène.

Fără să facă cea mai mică mişcare din cap, doctorul întinse mâna spre Hoffmann, astfel că mâinile celor doi spectatori se căutară câteva clipe înainte de a se întâlni. În sfârşit, Hoffmann prinse binoclul şi îl puse la ochi.

— Ce ciudat, murmură el.

— Ce anume? întrebă doctorul.

— Nimic, nimic, răspunse Hoffmann, care voia să-şi concentreze atenţia asupra celor ce vedea.

De fapt, ceea ce vedea era foarte ciudat.

Binoclul apropia aşa de mult obiectele, că de două-trei ori Hoffmann întinse mâna, crezând că o poate atinge pe Arsène. Un cerc de foc îi strângea fruntea şi îi făcea sângele să fiarbă în tâmple. Sufletul tânărului făcea o zarvă îngrozitoare în trupul cuprins de febră.

— Cine e femeia asta? spuse el cu o voce slabă, fără să se mişte şi fără să ia binoclul de la ochi.

— Arsène, ţi-am spus doar, replică doctorul, ale cărui buze erau pline de viată, dar cărui privire imobilă era fixată asupra dansatoarei.

— Femeia asta are un amant, desigur?

— Da.

— Pe care-l iubeşte?

— Aşa se spune.

— E bogată?

— Foarte bogată.

— Cine e?

— Priviţi la stânga, în avanscena de la parter.

— Nu pot întoarce capul.

— Faceţi un efort.

Hoffmann îi urmă sfatul, dar mişcarea pe care o făcu îi

produse o asemenea durere de parcă nervii din zona gâtului erau de marmură şi se rupseseră.

Privi spre avanscena indicată. Acolo nu se afla decât un bărbat dar, acest om, ghemuit ca un leu asupra balustradei acoperită de catifea, părea că umple, el singur, spaţiul din avanscenă.

Era un bărbat de treizeci şi trei sau treizeci şi patru de ani cu chipul brăzdat de urmele pasiunilor. Ai fi spus că nu vărsatul, ci erupţia unui vulcan crestase şanţuri în carnea lui. Ochii lui, probabil mici de obicei, erau acum larg deschişi, ca urmare a unei profunde tulburări, acum erau fără expresie şi goi ca nişte cratere stinse, acum vărsau flăcări ca un vulcan care erupe. El nu aplauda bătând din palme ci lovind cu mâinile balustrada, şi, de câte ori aplauda, parcă se zguduia sala.

— Oh! făcu Hoffmann, e vorba de bărbatul pe care-l văd acolo?

— Da, da, un bărbat, răspunse omuleţul negru; da, un bărbat, un bărbat falnic chiar.

— Cum se numeşte?

— Nu ştii cine e?

— Nu, am venit în Paris abia ieri.

— Ei bine! e Danton.

— Danton! făcu Hoffmann tresărind. Oh! Şi e amantul lui Arsène?

— E amantul ei.

— Şi ea îl iubeşte, desigur?

— Nebuneşte. El e de o gelozie sălbatică.

Dar oricât de interesantă era prezenţa lui Danton, Hoffmann îşi îndreptă iar privirile spre Arsène, al cărei dans tăcut avea ceva fantastic.

— Încă o întrebare, domnule.

— Spuneţi.

— Ce formă are paftaua care închide colierul ei de catifea?

— E o ghilotină.

— O ghilotină!

— Da. S-au confecţionat catarame superbe în formă de ghilotină, şi femeile elegante poartă fiecare măcar una de genul ăsta. Cea pe care o poartă Arsène i-a fost dăruită de Danton.

— O ghilotină! O ghilotină la gâtul unei dansatoare! repetă Hoffmann, care simţea că-i ia foc creierul. O ghilotină, de ce?…

Şi tânărul nostru german, cu aerul unui nebun, întindea braţul înaintea lui, parcă spre a prinde acel trup, căci, printr-un ciudat efect de optică, distanţa dintre el şi Arsène dispărea şi el simţea

răsuflarea dansatoarei pe fruntea lui şi auzea respiraţia acelui piept voluptuos, ai cărui sâni, pe jumătate dezgoliţi, se ridicau parcă sub dogoarea unei plăceri senzuale. Hoffmann trăia acea stare de exaltare când crezi că respiri foc pe nări şi când ţi-e teamă că prea-plinul simţurilor va face trupul să explodeze.

— Destul! Destul! spunea el.

Dar dansul continua şi el trăia o asemenea halucinaţie încât, confundând cele două momente care-l impresionaseră profund în aceeaşi zi, suprapunea scena de teatru peste amintirea din piaţa Revoluţiei şi ba o vedea pe doamna Du Barry, cu capul retezat, dansând în locul lui Arsène, ba pe Arsène dansând în piaţă în faţa eşafodului şi apoi căzând în mâinile călăului.

În imaginaţia lui exaltată se amestecau flori şi sânge, dansul şi agonia, viaţa şi moartea.

Dar dincolo de toate, mai puternică se dovedea atracţia electrică ce o simţea faţă de această femeie de pe scenă. De fiecare dată când picioarele ei fine treceau prin faţa ochilor lui, de fiecare dată când rochiţa ei transparentă se ridica mai tare, fiinţa lui era străbătută de un fior, gura i se usca, răsuflarea lui ardea iar dorinţa îl cutremura cu chemările ei diavoleşti.

Singurul lucru care-l putea ajuta să scape de această cumplită stare era portretul Antoniei, medalionul purtat de el pe piept; numai dragostea putea învinge nebunia simţurilor. O amintire pură putea să lupte împotriva acestei realităţi imediate poruncitoare.

Scoase medalionul şi îl sărută ca pe un talisman. Dar abia făcuse această mişcare că îl văzu pe vecinul său privindu-l batjocoritor.

— Lăsaţi-mă să ies, exclamă Hoffmann cu o voce gâtuită, lăsaţi-mă să ies! Nu mai pot rămâne aici!

Şi, ca un nebun, se smulse de pe locul lui, fugi, călcând pe picioare, izbind pe spectatorii liniştiţi care sa aflau în calea lui, care îl bodogăneau pe acest individ turbulent ce părăsea teatrul în mijlocul spectacolului.

X – A doua reprezentaţie cu Judecata lui Paris

Dar avântul lui nu dură mult. La colţul străzii Saint-Martin se opri. Gâfâia, pe fruntea lui curgeau şiroaie de sudoare.

Îşi trecu o mână pe frunte, s-o şteargă de sudoare, iar cealaltă o puse pe piept şi respiră adânc. În clipa aceea, cineva îl atinse

pe umăr. Tresări.
— Ha, bineînţeles, el este! se auzi o voce.
Hoffmann se întoarse şi scoase un strigăt de surprindere.
Era prietenul său, Zacharias Werner. Cei doi tineri se aruncară unul în braţele altuia.
Apoi îşi puseră aceeaşi întrebare în acelaşi timp:
— Ce cauţi tu aici?
— Unde mergeai?
— Am picat ieri în oraş, spuse Hoffmann, am văzut execuţia doamnei Du Barry, şi, ca să uit, am venit la Operă.
— Eu, în schimb, care am venit de şase luni, tot de vreo şase văd în fiecare zi cum sunt ghilotinate douăzeci până la douăzeci şi cinci de persoane şi, ca să uit, mă duc în sala de jocuri.
— Ah!
— Vii cu mine?
— Nu, mulţumesc.
— Rău faci, sunt în mână. Tu, cu bafta ta obişnuită, ai face avere. Cred că te-ai plictisit al dracului la Operă, tu, care eşti obişnuit cu muzica adevărată. Vino cu mine, o să-ţi explic.
— Muzică?
— Da, muzica aurului. Ca să nu mai vorbim că, în locul unde mă duc eu, îşi dau întâlnire toate plăcerile: femei încântătoare, supeuri delicioase, un joc crâncen!
— Îţi mulţumesc, prietene, dar mi-e imposibil să-ţi urmez sfatul! Am promis că n-o voi face, mai mult: am jurat.
— Cui?
— Antoniei.
— Ai cunoscut-o dar?
— O iubesc, prietene, o ador.
— Înţeleg, de-asta ai întârziat atâta; şi ce i-ai jurat?…
— I-am jurat să nu joc şi… Hoffmann ezită.
— Şi mai ce?
— Să-i fiu credincios, bâigui el.
— Atunci nu trebuie să vii la 113.
— Ce e 113?
— Casa despre care vorbeam adineauri. Dar eu, care n-am jurat nimic nimănui, o să mă duc. Adio, Théodore!
— Adio, Zacharias!
Şi Werner se îndepărtă, în timp ce Hoffmann rămase ţintuit locului.
Când Werner ajunse la vreo sută de paşi, Hoffmann îşi dădu seama că nu-l întrebase unde stă şi că singura adresă pe care i-o

dăduse era a casei de jocuri. Dar această adresă era înscrisă în mintea lui Hoffmann cu litere de foc, ca pe poarta unei case fatale!

Totuşi, ultimele întâmplări atenuaseră puţin remuşcările lui Hoffmann. Astfel e alcătuită făptura umană, mereu dispusă a fi îngăduitoare cu sine; o îngăduinţă care nu e decât o formă de egoism.

Reuşise să se stăpânească şi sacrificase Antoniei impulsul de a merge la jocurile de noroc. În acest fel credea că a îndeplinit condiţiile jurământului. Se făcea că uită de ce rămăsese ţintuit la întretăierea bulevardului cu strada Saint-Martin: fiindcă era gata să-şi calce jumătatea cea mai importantă a jurământului său.

Dar, cum spuneam, rezistenţa opusă lui Werner îl făcea foarte îngăduitor în privinţa lui Arsène. Hotărî să urmeze o cale de mijloc: nu se va înapoia în sala de teatru, unde voia să-l împingă, cu toate forţele, demonul ispitei, ci va aştepta la poarta actorilor ca s-o vadă ieşind.

Hoffmann cunoştea foarte bine din experienţa lui topografia unui teatru, aşa că găsi destul de repede locul discret pe unde ieşeau actorii. Văzu pe strada Bondy un tunel lung, prost luminat, murdar şi umed, prin care treceau, ca nişte umbre, nişte oameni îmbrăcaţi sărăcăcios şi înţelese că pe acest culoar infernal intrau şi ieşeau din clădirea Operei sărmanii muritori pe care vopselele roşii, albastre şi albe, penumbra aburoasă, mătăsurile şi paietele îi transformau în zei şi zeiţe.

Timpul trecea, ningea fără încetare, dar Hoffmann trăia într-o asemenea stare de agitaţie de când întâlnise acea stranie apariţie pe scena Operei, care dădea o impresie de supranatural, că nu simţea nici o senzaţie de frig. Mâinile lui rămăseseră la fel de fierbinţi şi fruntea lui la fel de umedă. Sprijinit de perete, imobil, nu-şi dezlipi ochii de pe uşa aflată la capătul coridorului. Încet-încet, fulgii de zăpadă se aşezau pe umerii lui, acoperindu-l ca an linţoliu imaculat. Tânărul student având pe cap o bască şi îmbrăcat într-o elegantă redingotă nemţească devenea încet-încet o statuie de marmură. În cele din urmă începură să iasă prin acest tunel igrasios primii care îşi încheiaseră misiunea la acest spectacol: paznicii, maşiniştii, toţi acei numeroşi anonimi care trăiesc sub acoperişul unui teatru şi trăiesc de pe urma teatrului, apoi artiştii bărbaţi care îşi schimbau ţinuta mai încet decât multe femei şi, în sfârşit; femeile actriţe. În urma tuturor, Hoffmann o văzu pe frumoasa dansatoare, pe care o recunoscu după unduirea suplă a şoldurilor care nu semăna cu a nici unei

alte femei, dar şi după micul colier de catifea care-i strângea gâtul şi pe care scânteia demonic ciudata bijuterie pe care Teroarea o adusese la modă.

Abia apăruse Arsène în pragul uşii că, înainte ca Hoffmann să aibă timp să facă o mişcare, o trăsură înaintă repede, portiera se deschise în faţa ei şi fata se aruncă în trăsură cu aceeaşi uşurinţă cu care făcea salturi graţioase pe scena teatrului. Prin geamul trăsurii Hoffmann putut zări umbra unui bărbat care o prinse pe nimfă în braţele sale; crezu că-l recunoaşte pe uriaşul din avanscenă. După o clipă, fără să se fi auzit vreo poruncă adresată vizitiului, trăsura se îndepărtă în galop. Totul se petrecuse cu iuţeala fulgerului. Hoffmann scoase un strigăt gâtuit de emoţie, se desprinse de zidul unde aşteptase, ca o statuie care se desprindea din firida unde fusese fixată şi, scuturând în alergarea lui stratul de zăpadă de care era acoperit, se avântă în urmărirea trăsurii.

Dar caleaşca era trasă de doi bidivii puternici; cât timp ea urmă firul străzii *Bourbon-Villeneuve*, care fusese rebotezată în timpul Revoluţiei *Neuve-Égalité*, Hoffmann se mai putu ţine în urma ei. Dar când ajunse în fosta piaţă a Victoriei, ce devenise, în 1789, *Piaţa Victoriei Naţionale*, trăsura o coti la dreapta şi dispăru de sub ochii tânărului.

N-o mai vedea şi nu mai auzea nici tropotul cailor pe caldarâm. Încetini alergarea. Se opri o clipă pe colţul străzii *Neuve-Eustache*, se sprijini de un zid ca să-şi recapete răsuflarea, apoi hotărî să se îndrepte spre casă.

Nimic mai dificil decât să scape din labirintul străzilor care alcătuiesc o reţea foarte deasă în cartierul dintre *Sainte-Eustache* şi *quai de la Feraille*. Din fericire, întâlni în calea sa mai multe patrule şi, datorită paşaportului său care era în regulă şi datorită vizei de la barieră care dovedea că sosise în Paris numai cu o zi înainte, obţinu de la miliţia cetăţenească informaţii atât de precise încât ajunse foarte repede în hotelul său; acolo se închise în cămăruţa închiriată de dimineaţă, copleşit de amintirea întâmplărilor recente. Din acest moment Hoffmann se lăsă devorat de cele două viziuni obsedante, dintre care una se estompa încetul cu încetul iar cealaltă căpăta tot mai multă consistenţă. Viziunea care se estompa era chipul pământiu al doamnei Du Barry, târâtă din închisoarea Conciergerie şi aruncată într-o căruţă pe două roţi şi apoi aici târâtă pe eşafod. Viziunea care devenea din ce în mai pregnantă era chipul însufleţit şi surâzător al frumoasei dansatoare, zburând din

fundul scenei până la rampă şi trecând ca un vârtej de-a lungul rampei până la cele două avanscene.

Ca să scape de chipul ispititor al nimfei, Hoffmann se dedică cu înverşunare unor preocupări care îl pasionaseră întotdeauna. Scoase din valiză pensulele şi se apucă să picteze. Scoase vioara din cutia ei şi cântă. Căută o pană şi cerneală şi închipui stihuri. Dar versurile pe care le compunea erau ditirambi în cinstea superbei Arsène; aria pe care o cânta era aceea pe care ea dansase fascinată, când melodia aceea o ridica în zbor uşoară, ca nişte aripi; iar schiţele pe care le tot relua, erau aceleaşi, un portret al dansatoarei cu colierul de catifea fixat pe gâtul ei cu o ciudată cataramă.

Toată noaptea şi toată ziua următoare, apoi toată noaptea şi ziua ce veniră după ele, Hoffmann nu văzu decât un lucru, sau mai bine zis două lucruri: pe de-o parte pe dansatoare, planând ca o fantasmă, şi, alături de ea, pe la fel de fantasmagoricul doctor. Între aceste două fiinţe era o asemenea legătură că Hoffmann nu putea să conceapă prezenţa unuia, fără prezenţa celuilalt. Viziunea lui stranie nu era alcătuită doar din imaginea inegalabilei Arsène pe scena teatrului sau din zumzetul orchestrei în urechi; din ea făceau parte, organic, şi melodia fredonată de doctor şi degetele lui bătând darabana pe tabachera de abanos; fulgerul care ţâşnea din ochii doctorului din când în când, ca o jerbă de scântei orbitoare; cele două raze magice care, născându-se simultan din tabachera doctorului şi din colierul dansatoarei, se întâlneau la mijlocul drumului; acea atracţie dintre ghilotina de diamante şi capul de mort din diamante, era în fine fixitatea telepatică a privirii doctorului care părea să atragă şi să respingă, după voie, pe dansatoarea fermecată, aşa cum privirea şarpelui atrage şi respinge pasărea pe care o hipnotizează.

Hoffmann se gândi de sute, de mii de ori să se ducă din nou la Operă. Dar, cât timp nu se apropia ora fatală, el îşi propunea să nu cedeze ispitei. Luptase în fel şi chip împotriva acestei ispite, privind adesea medalionul şi apoi încercând să-i scrie Antoniei. Dar portretul Antoniei părea să-i arate un chip aşa de trist, încât Hoffmann închidea medalionul repede, temător iar rândurile pe care încerca să le închege erau aşa de stângace şi de confuze încât fusese nevoit să rupă zece scrisori începute înainte de a încheia prima pagină.

După două zile de chin, se apropia ora deschiderii teatrului. Auzi orologiul bătând orele şapte şi, la această chemare, parcă

luat fără voia lui de un impuls tainic, Hoffmann coborî în fugă scara şi se avântă în direcţia străzii Saint-Martin.

De data asta, în mai puţin de un sfert de oră, fără să mai fie nevoit să ceară îndrumări cuiva ca să nu se rătăcească, ajunse la intrarea Operei, condus parcă de un ghid invizibil care-i călăuzea paşii.

Hoffmann îi aruncă omului de la intrare un scud de şase livre, înhaţă biletul de intrare şi năvăli în sală. Dar sala nu mai arăta la fel ca ultima oară. În primul rând, era pe jumătate goală. Şi apoi, în locul acelor femei elegante şi al acelor bărbaţi distinşi, văzu numai femei în bluze gen cazacă, strânse pe talie şi bărbaţi în carmagnolă. Nici urmă de podoabe, de flori, de umeri dezgoliţi şi sâni acoperiţi doar pe jumătate palpitând în atmosfera voluptuoasă a spectacolelor aristocratice. Bonete rotunde şi bonete roşii, toate împodobite cu enorme cocarde tricolore. Veşminte în culori mohorâte, chipuri peste care trec aburii tristeţii. În părţile laterale, se zăreau două busturi hidoase, două capete încremenite într-o grimasă eternă – unul de râs, altul de durere: erau Voltaire şi Marat.

În avanscenă, un fel de grotă foarte puţin luminată, o falie obscură şi pustie. Aceeaşi cavernă, dar leul dispăruse.

În orchestră, erau două locuri neocupate, unul lângă altul. Hoffmann se aşeză pe unul dintre ele, exact cel pe care îl ocupase cu trei zile înainte. Locul pe care stătuse atunci doctorul era gol.

În timpul primului act, Hoffmann nu dădu atenţie orchestrei şi nu-i urmări deloc pe actori. Orchestra o cunoştea şi îşi făcuse o părere despre ea la prima audiţie. Iar actorii aceştia nu-l prea interesau, nu venise să-l vadă pe ei, ci pe Arsène.

Cortina se ridică pentru al doilea act. Începea baletul. Tânărul nostru se concentra cu mintea şi sufletul său, cu toata fiinţa sa, asupra scenei. Aştepta să apară Arsène.

Deodată, Hoffmann scoase un strigăt.

În rolul Florei dansa altă femeie. Era o femeie oarecare, o femeie ca toate femeile.

Toate fibrele corpului său, aflat până atunci în ghearele dorinţei, se destinseră. Se gârbovi, scoţând un lung suspin şi privi nedumerit în jurul lui.

Acum, micul om în negru se afla pe locul lui obişnuit. Dar fără catarame bătute în diamante, fără inele cu diamante şi fără tabachera cu cap de mort din diamante. Cataramele pantofilor lui erau din aramă, inelele din argint aurit, tabachera sa din

argint mat.

De data asta omuleţul negru nu mai fredona şi nu bătea măsura cu degetele pe tabacheră.

Cum apăruse acolo, Hoffmann nu-şi dădu seama. Nu-l văzuse venind, nu trecuse prin faţa lui.

— Oh! Domnule! exclamă Hoffmann.

— Spune-mi „cetăţene”, tinere prieten, şi poţi să mă şi tutuieşti… răspunse omul negru, sau, altfel, o să-mi cadă capul şi dumitale la fel.

— Dar unde este ea? întrebă Hoffmann.

— A, da… Unde e ea? Se pare că tigrul, stăpânul ei, care n-o slăbeşte din ochi, a observat acum două zile că a schimbat semne discrete cu un bărbat din sală. S-ar părea că tânărul ăsta a fugit în urma caleştii, urmărindu-i. Aşa că, începând de ieri, el a anulat angajamentul lui Arsène şi că Arsène nu mai vine la Operă.

— Şi cum a îngăduit directorul asta?…

— Tinere prieten, directorul ţine să-şi păstreze capul pe umeri, chiar dacă e un cap cam dezagreabil; dar, ce să-i faci, pretinde că s-a obişnuit cu moaca lui şi că altul mai arătos n-ar prinde altoi pe gâtul lui.

— Ah! Doamne! Iată de ce sala e azi aşa de mohorâtă! exclamă Hoffmann. Iată de ce nu mai sunt flori, nici diamante, nici bijuterii! Iată de ce nu v-aţi luat paftalele de diamante, inelele cu diamante şi tabachera cu diamante! Iată de ce, în locul busturilor lui Apollo şi al Terpsichorei, se află, pe cele două laturi ale scenei, aceste busturi oribile!

— Asta-i! Dar ce tot spuneţi acolo? întrebă doctorul, şi unde aţi văzut o sală astfel împodobită? Unde-aţi văzut la mine inele cu diamante, tabachera cu diamante? Dar busturile lui Apollo şi Terpsichore? Sunt doi ani buni de când florile nu mai înfloresc, de când diamantele au fost transformate în hârtii-monezi iar bijuteriile au fost topite pe altarul patriei. Cât despre mine, slavă Domnului, n-am avut vreodată alte paftale decât astea de aramă, alte inele decât acest prăpădit inel de argint aurit şi nici altă tabacheră decât această biată tabacheră de argint. Cât despre busturile lui Apollo şi al Tterpsichorei, ele erau cândva aici, dar prietenii omenirii au venit să spargă bustul lui Apollo şi l-au înlocuit cu al apostolului Voltaire, iar prietenii poporului au venit să spargă bustul Terpsichorei şi l-au înlocuit cu ai divinului Marat.

— Oh! exclamă Hoffmann, e imposibil. Vă spun că acum două

zile am văzut aici o sală îmbălsămată de aroma florilor, strălucind de costume bogate, şiroind de strălucirile diamantelor, plină de oameni eleganţi şi distinşi în locul acestor mahalagioaice în cazace şi a acestor ţopârlani în carmagnole. Vă spun că aveaţi catarame bătute în diamante la pantofi, inele cu diamante pe degete, un cap de mort din diamante pe tabacheră. Vă spun…

— Iar eu, tinere, îţi spun la rândul meu, reluă omuleţul negru, că acum două zile ea se afla acolo pe scenă, îţi spun că prezenţa ei ilumina totul, îţi spun că răsuflarea ei făcea să îmbobocească trandafirii, împrumuta o strălucire nemaipomenită bijuteriilor, făcea să lucească râuri de diamante în închipuirea dumitale. Îţi mai spun că eşti îndrăgostit de ea, tinere, şi că ai văzut sala teatrului cu ochii unui om îndrăgostit. Acum, când Arsène nu mai e acolo, pe scenă, inima dumitale e fără viaţă, privirea dumitale a scăpat de sub puterea vrajei, vezi în jur molton, indiană, postav ţărănesc, bonete roşii, mâini murdare şi plete soioase. Vezi, adică, lumea aşa cum este, vezi în sfârşit lucrurile aşa cum sunt.

— Oh! Doamne! exclamă Hoffmann, prinzându-şi capul între mâini, să fie oare adevărate toate astea? Sunt chiar pe cale să înnebunesc!

XI – Cafeneaua

Hoffmann căzuse într-o stare de adâncă prostraţie. Într-un târziu, simţi o mână aşezându-se pe umărul lui.

Ridică încet capul. Împrejurul lui totul era întunecat, luminile erau stinse; teatrul îi apărea acum, fără podoaba luminilor, ca un cadavru neînsufleţit al teatrului pe care îl admirase, viu, înainte. Soldatul de gardă se plimba tăcut şi însingurat de parcă făcea de pază la un catafalc. Nici urmă de candelabre, de orchestră, de zgomote.

Auzi o voce mormăindu-i la ureche:

— Ce faci, cetăţene? Eşti la Operă, cetăţene. E adevărat, mai dorm unii şi aici, dar nu se culcă de-a binelea.

Hoffmann privi în partea de unde se auzea vocea şi văzu o bătrânică pipernicită care îl trăgea de reverul redingotei. Era plasatoarea de la rândurile din faţă, care nu voia să plece până nu-l vedea ieşind pe acest spectator întârziat.

Ieşind din letargia în care căzuse, ca într-un somn adânc,

Hoffmann nu opusese nici-o rezistenţă. Scoase un suspin şi se ridică murmurând:

— Arsène!

— A, da! Arsène, spuse bătrânica. Arsène! Şi dumneata, tinere, eşti îndrăgostit de ea, ca toată lumea. E o mare pierdere pentru Operă, şi mai ales pentru noi, plasatoarele.

— Pentru plasatoare? întrebă Hoffmann, fericit că poate vorbi cu cineva despre dansatoare. Ce importanţă are pentru voi dacă Arsène joacă un rol sau nu pe scena Operei?

— Păi, nu-i greu de înţeles: înainte de toate, ea făcea sala plina când dansa; era atunci mare nevoie da taburete, de scaune, de banchete. La Operă, totul se plăteşte. Se plătesc banchetele, scaunele şi taburetele suplimentare, asta era ciubucul nostru cel mic. Zic cel mic, adăugă bătrâna cu un aer viclean, fiindcă erau şi altele, cetăţene, mă-nţelegi, mai barosane.

— Ciubucuri barosane?

— Da.

Şi bătrâna îi făcu cu ochiul.

— Ciubucurile mari le primeam de la cei care voiau informaţii despre ea, care voiau adresa ei sau voiau să-i trimită bilete. Fiecare avea un preţ: atâta pentru o informaţie, atâta pentru adresă, atâta pentru un bilet de dragoste. Făceam ceva negoţ cu astea şi ne câştigam pâinea cinstit.

Şi bătrâna scoase un suspin la fel de bine simţit ca acela ieşit puţin mai devreme din pieptul lui Hoffmann.

— Ah! ah! făcu Hoffmann, erai deci în stare să oferi informaţii, să-i destăinui adresa, să-i duci biletele. Mai poţi s-o faci odată şi pentru mine?

— Vai! domnule, informaţiile mele v-ar fi acum cu totul nefolositoare. Nimeni nu mai ştie adresa ei, iar biletul pe care mi l-aţi da n-ar ajunge în mâinile ei. Poate că doriţi să aflaţi ceva despre alta: doamna Vestris, domnişoara Bigottini, domnişoara…

— Mulţumesc, măicuţă, mulţumesc… Nu mă interesează decât domnişoara Arsène.

Apoi scoţând un scud din buzunar:

— Ţine, spuse Hoffmann, uite, pentru că ţi-am făcut necazuri şi a trebuit să mă trezeşti.

Şi, ieşind din clădirea Operei, plecă încet de-a lungul bulevardului, cu intenţia de a urma acelaşi drum pe care îl străbătuse în urma caleştii fermecate. În seara aceea, însă, alerga, ca un om care aleargă după fantoma Speranţei, fără a

cugeta că Dumnezeu a înzestrat-o cu aripi de azur pentru ca oamenii să n-o poată ajunge niciodată. Avea atunci fruntea sus braţele întinse ca pentru zbor, şi respiraţia iute, gâfâitoare. Acum mergea cu un pas leneş, cu capul plecat, cu braţele spânzurând, învinse, pe lângă corp. Data trecută îi trebuise cel mult cinci minute ca să ajungă de la poarta Saint-Martin până în strada Montmartre. De data asta făcu mai mult de o oră din strada Montmartre până la hotel. În starea de adâncă dezamăgire pe care o trăia, nu-l mai interesa când ajunge acasă, de fapt nici nu mai avea chef deloc să se întoarcă.

Se spune că există un Dumnezeu al beţivilor şi al îndrăgostiţilor. Cu siguranţă că acest Dumnezeu veghea şi asupra lui Hoffmann. El l-a ajutat să nu dea în cale peste patrule; el l-a ajutat să ajungă pe chei, apoi să treacă podul peste Sena, şi să ajungă la hotel. Intră în casă pe la ora unu şi jumătate noaptea, spre marea nemulţumire a gazdei sale.

Şi totuşi, în conştiinţa lui, dansa chemătoare o mică flacără aurită, asemenea unei flăcări pe o comoară, în plină noapte. Doctorul, dacă acest doctor există într-adevăr, şi nu era o halucinaţie, o invenţie a închipuirii sale, doctorul îi spusese că Arsène fusese răpită din teatru de amantul ei, deoarece era gelos pe un bărbat din sală, cu care Arsène schimbase priviri afectuoase.

În plus, doctorul adăugase că gelozia tiranului atinsese culmea văzând că acelaşi tânăr o aşteaptă în obscuritatea de la ieşirea artiştilor; şi că acest tânăr era el însuşi! Tot el stătuse ascuns pe coridorul de la ieşirea artiştilor. Asta înseamnă că Arsène îl observase cu adevărat, din moment ce acum plătea aşa de greu atenţia pe care i-o arătase lui. Deci ea suferea pentru el. El intrase în viaţa frumoasei dansatoare pe poarta durerii, dar principalul era că intrase. Trebuia să rămână acolo, dar cum, prin ce mijloace? Pe ce cale să ia legătura cu Arsène, să-i spună că o iubeşte, să afle ştiri despre ea? Chiar pentru un parizian get-beget ar fi fost o grea încercare să o regăsească pe Arsène pierdută în inima acestui oraş imens. Iar pentru Hoffmann, care venise în oraş de trei zile, era o încercare de netrecut.

Aşa că Hoffmann nu-şi propuse să o caute. Ştia că numai norocul putea să-i vină în ajutor. Din două în două zile trecea pe la Operă să privească afişul şi din două în două zile constata îndurerat că Paris îşi ţinea judeţul în absenţa celei care merita să primească mărul mai mult decât Venus însăşi.

Aşa că nu se mai duse nici la Operă.

Îi veni o clipă ideea să se ducă fie la Convenţie, fie la Cordilieri, ca să umble pe urmele lui Danton şi, spionându-l zi şi noapte, să afle unde o ascunsese pe frumoasa dansatoare. Se duse chiar la Convenţie, se duse şi ia Cordilieri. Dar Danton nu mai era: de şapte sau opt zile nu mai apăruse. Obosit de lupta pe care o susţinea de doi ani, învins mai degrabă de propria silă cât de superioritatea forţelor adverse, Danton părea că s-a retras din arena politică.

Danton, se spunea, s-a retras în casa lui de la ţară. Unde se afla această casă, nimeni nu ştia precis. Unii credeau că e la Rueil, alţii că e la Auteuil.

Aşa că Danton era de negăsit, ca şi Arsène.

Am putea crede că dispariţia femeii fatale îl făcu pe Hoffmann să revină la Antonia. Dar, ce lucru ciudat! nu se întâmplă aşa. Hoffmann se străduise degeaba să-şi întoarcă gândurile spre sărmana fiică a şefului de orchestră din Manheim; o clipă, prin forţa voinţei, se concentra, în amintire, asupra cabinetului maestrului Gottlieb Murr. Dar, în clipa următoare, grămezile de partituri de pe mese şi piane, maestrul Gottlieb tropăind înaintea pupitrului său, Antonia alungită pe canapea, totul dispăru ca să facă loc unui enorm cadru luminat, în care întâi se mişcară nişte umbre; apoi umbrele căpătară contur, se întrupară în tot felul de apariţii mitologice, iar apoi toţi aceşti eroi mitologici, toate aceste nimfe, toate aceste zeităţi dispărură, făcând loc unei singure zeiţe, zeiţei grădinilor, frumoasa Flora, adică divina Arsène, femeia cu colierul de catifea şi paftaua cu diamante. Hoffmann cădea atunci într-un extaz; un extaz din care nu mai putea ieşi decât aruncându-se în tumultul vieţii reale, izbindu-se de trecători în stradă, umblând la nesfârşit prin mulţimea oamenilor, prin zarva de afară.

Când această halucinaţie, în ghearele căreia se afla, devenea insuportabilă, el ieşea din hotel, pornea de-a lungul cheiului, trecea podul Pont-Neuf şi de obicei se oprea tocmai în colţul străzii Monnaie. Acolo, Hoffmann dibuise o cafenea unde se întâlneau fumătorii înrăiţi ai oraşului. Avea impresia că se află într-o tavernă englezească sau într-o dugheană cu muzică olandeză sau în vreo pensiune germană, într-atât atmosfera, îmbâcsită de fum, era de nerespirat pentru un om normal; nu rezistau decât fumătorii foarte încercaţi.

Odată intrat în cafeneaua Fraternité, Hoffmann se aşeza la o masă situată în ungherul cel mai dosnic, cerea o sticlă de bere de la braseria domnului Santerre, umplea cu vârf gâtlejul

enormei sale pipe cu care am făcut cunoştinţă deja, şi se ascundea în scurt timp după un nor de fum la fel de des ca acela în care frumoasa Venus îl ascundea pe fiul ei Eneas, atunci când aprecia că trebuie să-l scape fără întârziere de pericolul furiei duşmanilor.

Trecuseră opt sau zece zile de la acea stranie aventură de la Operă şi de la dispariţia fascinantei dansatoare. Era ora unu după-amiază. De aproape o jumătate de oră, Hoffmann se afla în cafeneaua lui preferată având ca unică preocupare încercarea de a construi în jurul lui, folosind din plin forţa plămânilor lui, un zid de fum care să-l separe de vecinii lui de cafenea, când i se păru că distinge, prin ceaţă, o formă umană familiară; iar apoi, printre celelalte zgomote i se păru că aude zumzetul geamăn al unei melodii fredonate şi a darabanei pe care degetele aceluia o băteau în masă. Mai mult, prin perdeaua de fum văzu un punct luminos intens care zvârlea înspre el scântei. Deschise cu un efort pleoapele pe care o dulce somnolenţă i le închisese şi, în faţa lui, aşezat pe un taburet, îl zări pe vecinul său de la Operă; fantasmagoricul doctor avea, sau părea să aibă, aceleaşi catarame cu diamante la pantofi, aceleaşi inele cu diamante în degete şi acelaşi cap de mort cu diamante pe nelipsita sa tabacheră.

— Asta-i culmea, îşi spuse Hoffmann, simt iar că înnebunesc!

Şi închise din nou ochii.

Dar, închizând ochii, Hoffmann auzi şi mai lămurit şi vocea omuleţului negru fredonând o melodie şi darabana uşoară a degetelor lui pe tăblia mesei. Le percepea aşa de clar încât pricepu că e ceva real în toate astea.

Aşa că deschise mai întâi, cu fereală, un ochi, apoi pe celălalt. Omuleţul negru era în acelaşi loc.

— Bună ziua, tinere, îi spuse el lui Hoffmann. Cred că dormi. Prizează puţin, asta te va trezi de-a binelea.

Şi, deschizând tabachera, îi oferi tutun tânărului. Acesta întinse mâna maşinal, luă o doză şi aspiră. În clipa următoare, simţi că încăperea obscură a spiritului său se luminează brusc.

— Ah! exclamă Hoffmann, dumneata eşti, doctore? Ce bine-mi pare că te revăd.

— Dacă te bucuri atâta că mă revezi, de-ce nu m-ai căutat până acum?

— Pai nu ştiam adresa dumitale.

— O! Ce problemă! La primul cimitir întâlnit în cale o puteai afla.

— Dar de unde să ştiu numele dumitale?

— Doctorul cu cap de mort, toată lumea mă cunoaşte cu numele ăsta. Şi apoi, e un loc unde ştii că mă găseşti cu siguranţă.

— Unde?

— La Operă. Sunt doctor la Operă. Dumneata ştii foarte bine, m-ai văzut de două ori acolo.

— Oh, Opera! făcu Hoffmann clătinând din cap şi scoţând un suspin.

— Ce, nu mai vii la Operă?

— Nu, nu mai vin.

— De când nu mai e Arsène să joace în rolul Florei?

— Exact, şi cât nu va fi ea, n-o să mai vin la Operă.

— O iubeşti, tinere, o iubeşti.

— Nu ştiu dacă boala de care sufăr se numeşte dragoste, dar ştiu că, dacă n-o revăd, fie că o să mor, fie că o să-nnebunesc.

— La dracu! Nu trebuie să-nnebuneşti! Ce dracu, nu trebuie să mori. Nebunia n-are leac iar moartea nici atâta.

— Ce-i de făcut atunci?

— Păi, trebuie s-o revezi.

— Cum adică s-o revăd?

— Chiar aşa.

— Cunoşti o cale?

— Poate.

— Care?

— Aşteaptă.

Şi doctorul căzu pe gânduri, clipind din ochi şi bătând darabana pe tabacheră.

Apoi, după o vreme, deschise ochii larg, îl privi drept în faţă şi îi spuse, lăsând degetele să stea liniştite pe tabacheră:

— Eşti pictor, parcă aşa ziceai?

— Da, pictor, muzician, poet.

— Deocamdată doar pictura ne interesează.

— Ei bine?

— Uite ce e: Arsène mi-a cerut să-i caut un pictor.

— Pentru ce?

— Pentru ce e nevoie de un pictor, pentru numele lui Dumnezeu? Ca să-i facă portretul.

— Portretul ei! strigă Hoffmann ridicându-se ca împins de un resort. Oh, iată-mă, sunt gata!

— Sst! Nu uita că sunt un om respectabil.

— Eşti salvatorul meu! ţipă iar Hoffmann, aruncându-şi braţele

în jurul gâtului omuleţului negru.

— Ei, tinereţe, tinereţe! murmură omuleţul negru, acompaniind aceste două cuvinte de acelaşi râs sardonic cu care ar fi răspuns la gestul lui Hoffmann capul de mort de pe tabacheră dacă ar fi fost în mărime naturală.

— Să mergem! Să mergem! repetă Hoffmann.

— Dar ai nevoie de o cutie de culori, de pensule, de o pânză.

— Le am pe toate la mine acasă, să mergem!

— Atunci să mergem! spuse şi doctorul.

Şi cei doi ieşiră din cafenea.

XII – Portretul

Ieşind din cafenea, Hoffmann schiţă o mişcare spre a chema o trăsură. Dar doctorul bătu de două ori din mâinile sale uscate şi, la sunetul lor sec, ieşit parcă din ciocnirea oaselor unui schelet, apăru ca din pământ o caleaşcă neagră, trasă de doi cai negri şi condusă de un vizitiu îmbrăcat în negru. Unde stătuse ascunsă? De unde apăruse? I-ar fi fost la fel de greu lui Hoffmann să răspundă la această întrebare pe cât i-ar fi fost Cenuşăresei să spună de unde venea carul în care se urcase ca să meargă la balul prinţului Mirliflore.

Un lacheu mic de statură, negru la veşminte precum şi la piele, le deschise portiera. Hoffmann şi doctorul urcară, se aşezară unul lângă altul şi imediat caleaşca se urni din loc fără zgomot.

Ajuns în faţa hotelului, Hoffmann ezită să se coboare şi să urce în casă; avea impresia că, în clipa când se va îndrepta spre intrare, caleaşca, împreună cu caii, doctorul şi cei doi servitori, o să dispară la fel cum apăruseră. Dar, la urma urmei, ce rost avea să se deranjeze doctorul împreună cu echipajul său, să-l conducă de la cafeneaua din strada Monnaie până pe *quai aux Fleurs*? Chiar aşa, fără nici un scop?

Acest scurt raţionament avu darul să-l liniştească pe Hoffmann. Aşa că el coborî din caleaşcă, intră în hotel, urcă în pas vioi scările, se năpusti în camera lui, apucă în fugă paletă, pensule, cutia de culori, alese cea mai mare din pânzele pe care le avea şi coborî la fel de iute cum urcase.

Caleaşca îl aştepta la poartă.

Hoffmann lăsă pânza în grija lacheului, iar el, cu paleta, pensulele şi cutia de culori se aruncă înăuntru, ca o furtună.

Caleaşca porni, la fel de rapid şi în aceeaşi linişte desăvârşită ca şi prima dată. După cel mult zece minute, se opri în faţa unei încântătoare clădiri de mici dimensiuni, pe strada Hanovra, numărul 15.

Uşa de la intrare se deschise; cu siguranţă, doctorul era bine cunoscut aici, căci portăreasa nu-l întrebă unde merge. Hoffmann, încărcat cu obiectele pe care le adusese, îl urmă. Urcară la primul etaj, intrară într-o anticameră, care s-ar fi putut crede că este chiar vestibulul casei poetului la Pompeia.

Ne amintim că în această epocă se purta moda grecească. Anticamera dansatoarei era pictată în frescă, împodobită cu candelabre strălucitoare şi statuete de bronz.

Din anticameră, cei doi bărbaţi trecură în salon. Şi salonul era, se înţelege, amenajat în stil grecesc. Pereţii erau tapisaţi cu postav de Sedan ce costa şaptezeci de franci cotul. Covorul, numai, costa şase mii de livre. Doctorul îi atrase atenţia tânărului asupra desenului din covor: el reprezenta bătălia de la Arbelles copiată după faimosul mozaic de la Pompeia.

Uluit de luxul pe care-l vedea în jurul său, Hoffmann nu pricepea că pe asemenea covoare scumpe oamenii îndrăznesc totuşi să păşească.

Din salon, pătrunseră în budoar. Era tot tapisat în caşmir. În fund, un pat jos folosit drept canapea, asemenea celei pe care stătea întinsă Didona ascultând povestea aventurilor lui Enea. Acolo poruncise Arsène sa fie aşteptată.

— Acum, tinere, spuse doctorul, te-am adus în casă, mai departe totul depinde de dumneata. Nu trebuie să-ţi mai precizez că dacă amantul titular te va surprinde aici, eşti un om pierdut.

— O! exclamă Hoffmann, s-o revăd, numai s-o revăd şi după aceea…

Cuvintele se pierdură pe buzele lui Hoffmann. Rămase aşa cu ochii hipnotizaţi, cu braţele întinse, cu răsuflarea tăiată.

Se deschisese o uşă ascunsă în lambriurile peretelui şi din spatele unei oglinzi turnante apăruse Arsène, ca o adevărată divinitate a templului, în care binevoia să se arate adoratorului său.

Purta costumul Aspasiei cu tot luxul lui antic, cu perle în plete, cu mantaua de purpură brodată cu fir de aur, rochie albă strânsă pe talie printr-o simplă cingătoare de perle, cu inele pe degetele mâinilor şi picioarelor şi, între toate acestea, acea stranie podoabă ce părea nedespărţită de fiinţa ei, colierul de catifea, lat

de numai patru degete şi prins cu acea lugubră pafta de diamante.

— Ah! dumneata, cetăţene, te vei ocupa să-mi faci portretul? spuse Arsène.

— Da, se bâlbâi Hoffmann. Da, doamnă, şi doctorul a binevoit să garanteze pentru mine.

Hoffmann privi neliniştit împrejur, spre a cere confirmarea spuselor sale, dar doctorul dispăruse.

— Ei bine! exclama el, speriat, ei bine…

— Ce căutaţi, ce vă lipseşte, cetăţene?

— Păi, doamnă, caut… îl caut pe doctor… în fine, persoana care m-a adus aici.

— Ce nevoie aveţi de însoţitorul dumneavoastră, din moment ce, iată, sunteţi aici?

— Dar, totuşi, doctorul, doctorul?… făcu Hoffmann.

— Ei, hai! spuse nerăbdătoare Arsène, doar n-o să vă pierdeţi timpul căutându-l? Doctorul are treburile lui, noi să ne ocupăm de ale noastre.

— Doamnă, la dispoziţia dumneavoastră, spuse Hoffmann tremurând.

— Hai, spuneţi, sunteţi deci de acord să-mi faceţi portretul?

— Mai exact, sunt omul cel mai fericit din lume, dacă veţi consimţi să-mi faceţi o asemenea favoare. Doar ca mă tem de ceva.

— Bun! vreţi să faceţi parada de modestie. Ei bine! dacă nu veţi reuşi, am să angajez pe altul. El vrea să aibă un portret al meu. Am văzut că mă priveaţi ca unul care doreşte să-şi întipărească în memorie chipul meu, aşa că v-am preferat altora.

— Mulţumesc, mulţumesc de o mie de ori! strigă Hoffmann, devorând-o din priviri pe Arsène. Oh! da, da, v-am păstrat în amintirea mea: aici, aici, aici!

Şi îşi puse mâna în dreptul inimii. În aceeaşi clipă el păli şi se clătină.

— Ce se-ntâmplă cu dumneavoastră? întrebă Arsène cu o expresie foarte firească.

— Nimic, răspunse Hoffmann, nimic. Să începem.

Apăsând mâna în dreptul inimii, simţise, între pieptul său şi cămaşă, medalionul Antoniei.

— Să începem, zise şi Arsène. E uşor de spus. În primul rând, el nu vrea să fiu pictată în acest costum.

Acest cuvânt, el, pe care-l pronunţase până acum de două ori, trecea prin sufletul lui Hoffmann ca unul din acele ace mari de

aur care susţineau coafura acestei Aspasii moderne.

— Şi atunci cum doreşte el să fiţi pictată? întrebă Hoffmann, pe faţa căruia se citea amărăciunea.

— În chip de Erigona.

— Minunat. Coafura cu ramură de viţă o să vă vină de minune.

— Credeţi? făcu Arsène fandosindu-se. Dar cred că nici blana de panteră n-o să mă urâţească.

Şi lovi într-un gong.

Intră o cameristă.

— Eucharis, spuse Arsène, adu-mi thyrsul, viţa de vie şi blana de tigru.

Apoi, scoţând două sau trei ace de păr care îi susţineau coafura şi scuturând capul, Arsène se lăsă învăluită de o coamă bogată de plete negre care căzu în valuri pe umerii ei, şi, izbindu-se de şoldurile ei, coborî, ca o cascadă, des şi unduios până pe covor.

Hoffmann scoase o exclamaţie admirativă.

— Ei, ce este? întrebă Arsène.

— N-am mai văzut niciodată asemenea plete.

— Aşa vrea el să le port, şi de asta noi am ales costumul Erigonei, care-mi permite să-mi las pletele desfăcute.

Această frază, *eu* el şi *noi* ca două săgeţi otrăvite, îl izbi pe Hoffmann în plin de două ori.

În scurt timp, domnişoara Eucharis aduse ciorchini de struguri, thyrsul şi pielea de tigru.

— Mai avem nevoie de altceva? întrebă Arsène.

— Nu, nu cred, bâigui Hoffmann.

— Bine; lasă-ne singuri şi nu intra decât când te sun.

Domnişoara Eucharis ieşi şi închise uşa în urma ei.

— Acum, cetăţene, spuse Arsène, ajută-mă puţin sa-mi aranjez părul; e treaba dumitale. Mă încredinţez cu totul, când e vorba să mă pun în valoare, fanteziei pictorului.

— Şi bine faceţi! strigă Hoffmann. Dumnezeule! ce frumoasă o să fiţi!

Şi luând ramura de viţă, o răsuci în jurul capului ei cu acea îndemânare a artistului care ştie să dea fiecărui lucru o valoare şi o strălucire aparte. Apoi prinse, cu vârful degetelor, lungile şuviţe de păr parfumate şi le făcu să unduiască strecurând în ele boabele de topaz, frunzele de smarald şi de rubine ale viţei de vie tomnatice. Şi, aşa cum promisese, sub mâna lui, mână de poet, de pictor şi de îndrăgostit, dansatoarea strălucea de frumuseţe; se privi în oglindă şi scoase o exclamaţie de bucurie

şi de orgoliu satisfăcut.

— O, aveţi dreptate, spuse Arsène, da, sunt frumoasă, cât se poate de frumoasă. Acum, să continuăm.

— Cum? Ce să continuăm? întrebă Hoffmann.

— Păi, bine, dar toaleta mea de bacantă?

Hoffmann începu să priceapă.

— Dumnezeule! murmură el, Dumnezeule!

Arsène îşi desfăcu surâzând mantia de purpură, care rămase prinsă într-o singură agrafă, pe care încerca fără succes s-o deschidă.

— Ajută-mă dar! spuse ea nerăbdătoare, sau trebuie s-o rechem pe Eucharis?

— Nu, nu! exclamă Hoffmann.

Şi, apropiindu-se în grabă, desfăcu agrafa; mantia căzu la picioarele frumoasei grecoaice.

— Iată! spuse tânărul respirând uşurat.

— Oh! spuse Arsène, crezi că pielea de tigru ar arata cum trebuie peste această rochie de muselina? Eu nu cred. De altfel el vrea o adevărată bacantă, nu aşa cum se pot vedea la teatru, ci cum sunt în tablourile lui Caraccio şi Albano.

— Dar, în tablourile lui Caraccio şi Albano, strigă Hoffmann, bacantele apar complet dezbrăcate!

— Ei bine! el mă vrea aşa, cu excepţia pielii de tigru pe care o s-o aranjezi pe mine cum vei vrea, asta e treaba dumitale.

Ea îşi formulă cererea cu un ton aşa de calm şi nepăsător că Hoffmann se dădu doi paşi înapoi şi-şi prinse capul în palme.

— Nimic, nu-i nimic, bâigui el. Iertaţi-mă, simt că înnebunesc.

— Chiar aşa?

— Spuneţi-mi, strigă Hoffmann, de ce m-aţi făcut să vin aici? Spuneţi-mi, spuneţi-mi.

— Ca să-mi faci portretul, nu pentru altceva.

— Oh! da, bine, aveţi dreptate. Să vă fac portretul, nu pentru altceva.

Şi, punându-şi la bătaie ultimele resurse ale voinţei, Hoffmann aşeză pânza pe şevalet, prinse paleta, pensulele şi încercă să schiţeze tabloul tulburător pe care-l avea sub ochi.

Dar artistul îşi supraestimase forţele. Când privi la voluptosul model care-i poza, nu numai în concreteţea arzătoare a prezenţei sale carnale, dar reflectat de sute de ori în oglinzile budoarului; când, în loc de o singură Erigona văzu că e înconjurat, de zece bacante, când văzu în fiecare oglindă repetându-se acest surâs ameţitor, rotunjimile marmorate ale

pieptului pe care blana panterei nu le acoperea decât pe jumătate, simţi că i se cer ca să reziste nişte forţe supraomeneşti şi, aruncând paleta şi pensulele, se avântă spre răpitoarea bacantă şi, cuprins mai degrabă de turbare decât de dragoste, îi sărută apăsat umărul.

Dar, în aceeaşi clipă, uşa se deschise şi nimfa Eucharis năvăli în budoar strigând:

— El! E el! E el!

Şi, spunând aceste cuvinte, ea dezlegă panglica de pe talia lui Arsène şi desfăcu agrafa de la gât, astfel că rochia alunecă de-a lungul trupului său superb, care rămânea complet gol, pe măsură ce rochia cobora de la umeri spre tălpi.

— Oh! făcu Hoffmann, căzând în genunchi, nu e o muritoare, e o zeiţă.

Arsène împinse cu piciorul, mantia şi rochia. Apoi, luând de jos pielea de tigru:

— Să vedem, ce facem cu ăsta? Dar ajută-mă, cetăţene, nu-s obişnuită să mă îmbrac singură.

Naiva dansatoare numea asta „a se îmbrăca”.

Hoffmann se apropie clătinându-se, beat, uluit, prinse blana de tigru, prinse cu o agrafă ghearele ei aurite pe umărul bacantei, o făcu să se aşeze sau mai bine zis să se culce pe patul acoperit de caşmir vişiniu, ai fi zis că e o statuie din marmoră de Paros dacă n-ai fi văzut sânul palpitând în ritmul respiraţiei şi dacă n-ai fi zărit zâmbetul schiţat pe buzele ei.

— Arăt bine aşa? întrebă ea, îndoindu-şi un braţ sub cap şi ţinând un ciorchine de struguri apăsat pe buze ca şi cum s-ar fi pregătit să-l guste.

— Da! da, frumoasă, frumoasă, frumoasă! murmură Hoffmann.

Şi amantul câştigând lupta cu pictorul, căzu în genunchi, prinse, cu o mişcare iute ca fulgerul, mâna bacantei şi o acoperi de sărutări.

Arsène îşi retrase mâna: nu era mânioasă, ci uimită.

— Ei bine! ce faci? îl întrebă.

După o clipă, înainte de a avea timp să-şi vină în fire, Hoffmann, împins de cele două femei, ieşi din budoar, a cărui uşă se închise în urma lui; de astă dată cu adevărat nebun de dragoste, de furie şi de gelozie, traversă salonul cu paşi şovăitori, ca un om beat, aluneca aproape în jos, de-a lungul balustradei în loc să coboare scara treaptă cu treaptă şi, fără să ştie cum ajuns acolo, se trezi în stradă. Rămăseseră în budoarul

bacantei pensulele, cutia de culori şi paleta, ceea ce nu însemna mare lucru, dar şi pălăria lui, ceea ce putea să însemne mult.

XIII – Ispititorul

Ceea ce îl făcea să trăiască înzecit durerea şi să îndure odată cu ea un sentiment de umilinţă fără leac, era că, evident, nu fusese chemat de Arsène ca un bărbat pe care-l remarcase la spectacolul de la Operă ci pur şi simplu ca un pictor, un aparat de făcut portrete, o oglindă bună să redea imaginea trupurilor care i se pun în faţă. De aici nepăsarea cu care Arsène lăsase să cadă de pe ea toate veşmintele în faţa lui. De aici reacţia ei uimită când o sărutase pe umăr cu ardoarea nebuniei lui şi îi spusese că o iubeşte.

Şi, la urma urmei, ce era altceva decât o nebunie a lui, un simplu student german sosit la Paris cu trei-patru sute de taleri, o sumă ce nu-i ajungea să plătească nici covorul din anticamera ei, o nebunie a lui care râvnea la dansatoarea celebră a Parisului, la această fată întreţinută de bogatul şi senzualul Danton! Pe această femeie n-o impresiona melodia cuvintelor, ci melodia aurului, îi devenea amant nu cel care o iubea mai mult, ci acela care o plătea mai bine. Dacă Hoffmann ar fi avut mai mulţi bani decât Danton, ar fi fost Danton dat afară pe uşă atunci când ar fi venit la ea Hoffmann. Dar, până una-alta, cel care fusese scos în stradă era el şi nu Danton.

Hoffmann o luă spre casa unde îl aştepta cămăruţa lui, mai umilit şi mai întristat decât oricând.

Cât timp nu se aflase faţă în faţă cu Arsène, mai sperase încă. Dar ce văzuse acolo, acea nepăsare a ei faţă de el ca om, acel lux în mijlocul căruia se lăfăia frumoasa dansatoare, care reprezenta nu numai existenta ei fizică, ci şi existenţa ei morală, toate acestea îi retezau şi cea mai mică umbră de speranţă că va fi a lui. Doar dacă nu se întâmplă un miracol, care să-i arunce în mână o sumă uriaşă, de neînchipuit.

Intră în casă copleşit de ceea ce trăise. Sentimentul pe care-l trăia faţă de Arsène, o atracţie pur fizică, irezistibilă, şi în care inima nu avea nici un cuvânt de spus, se traducea înainte prin dorinţă, enervare şi febră. Acum toate se preschimbaseră într-o profundă stare de deprimare.

Mai avea o singură speranţă, să-l găsească pe doctorul cel negru şi să-i ceară părerea, să-i spună ce să facă; doar că acest

om avea în fiinţa lui ceva ciudat, fantastic, supraomenesc, care îl făcu să creadă că atunci când se afla în vecinătatea lui părăsea viaţa reală intrând într-un fel de vis prin care peregrina lipsit de orice voinţă şi de orice capacitate de a-şi hotărî singur actele, în care se purta ca o jucărie neputincioasă, pradă unei lumi care nu exista decât pentru el, nu şi pentru cei din jurul lui.

Aşa că se duse a doua zi, la ora obişnuită, în cafeneaua din strada Monnaie. Dar oricâte trâmbe de fum arunca în aerul şi aşa înceţoşat, nu-i apăru în fată nici o figură asemănătoare cu aceea a doctorului. Degeaba închise ochii, concentrându-se, ca într-un ritual magic, şi apoi îi deschise, cu speranţa că omul în negru apare lângă el, nimeni nu apărea pe taburetul ce-l ţinea pregătit anume de cealaltă parte a mesei sale.

Au trecut astfel opt zile.

În cea de-a opta zi, nerăbdător, Hoffmann părăsi cafeneaua Egalité cu o oră mai devreme decât de obicei, adică pe la ora patru după-masa, şi, luând-o prin *Saint-Germain-l'Auxerrois* şi *Louvre*, ajunse pe strada *Saint-Honoré*.

Ajuns aici, observă că în apropiere de cimitirul Inocenţilor era mare zarvă; o luă către piaţa Palais-Royal. Îşi aminti ce păţise el însuşi în prima zi după sosirea lui la Paris, recunoscu aceeaşi forfotă a mulţimii pestriţe, pe care o urmărise cu respiraţia tăiată în clipele premergătoare execuţiei doamnei Du Barry. Şi, într-adevăr, erau nişte care de la Conciergerie, încărcate cu condamnaţi, îndreptându-se către piaţa Revoluţiei.

Ştim ce tare îl îngrozea pe Hoffmann un asemenea spectacol. Cum carele morţii înaintau repede, el se năpusti într-o cafenea din colţul străzii, întorcând spatele străzii, închizând ochii şi astupându-şi urechile, căci ţipetele disperate ale contesei Du Barry îi mai răsunau în amintire. Apoi, când presupuse că acel convoi sinistru trecuse, se întoarse; spre marea lui uimire îl văzu, coborând de pe un scaun pe care se urcase ca să vadă mai bine în stradă, pe prietenul său Zacharias Werner.

— Werner! strigă Hoffmann aruncându-se spre el.

— Ia uite, tu eşti, făcu poetul, unde erai ascuns?

— Aici, aici, dar cu mâinile pe urechi ca să nu aud ţipetele acelor nefericiţi şi cu ochii închişi ca să nu-i văd.

— Nu faci bine, dragă prietene, spuse Werner; doar tu eşti pictor! Ceea ce ai fi văzut ţi-ar fi oferit un tablou minunat. În cea de-a treia căruţă se afla o femeie de vis, ce gât, ce umeri, ce păr! Avea pletele retezate la spate, e adevărat, dar pe o parte şi cealaltă îi curgeau râuri până la pământ.

— Ascultă, zise Hoffmann, am văzut tot ce se putea vedea mai cutremurător de acest fel; am văzut-o pe doamna Du Barry, aşa că nu simt nevoia să mai văd şi alte condamnate. Dacă o să vreau vreodată să fac un tablou, crede-mă, acest original o să-mi fie suficient. De altfel, nu vreau să mai pictez nici un tablou.

— De ce? întrebă Werner.

— Mi s-a făcut teamă de pictură.

— Probabil încă o dezamăgire.

— dragul meu Werner, dacă mai rămân la Paris, o să înnebunesc de tot.

— Ţi-ai putea pierde minţile oriunde ai fi, la o adică, dragul meu Hoffmann. Aşa că, oricum, mai bine la Paris decât în altă parte; până atunci, spune-mi ce te împinge spre starea asta de nebunie?

— Oh! dragul meu Werner Sunt îndrăgostit.

— Antonia, ştiu, mi-ai spus-o.

— Nu. Antonia, făcu Hoffmann tresărind, cu Antonia e altceva, pe ea o iubesc!

— Drace! e o distincţie foarte subtilă la mijloc. Povesteşte-mi. Cetăţene auxiliar, dă-ne bere şi pahare!

Cei doi tineri îşi înfundară pipele, se aşezară de o parte şi de alta a unei mese care se afla în ungherul cei mai dosnic al cafenelei.

Acolo, Hoffmann îi povesti lui Werner tot ce i se întâmplase începând din ziua în care intrase la Operă şi o văzuse pe Arsène dansând şi până în clipa când cele două femei îl scoseseră din budoar.

— Ei şi? făcu Werner când văzu că povestirea se încheiase.

— Cum ei şi? repetă Hoffmann automat, uimit că prietenul său nu părea la fel de impresionat ca el.

— Te întreb, reluă Werner, ce te face să fii aşa de disperat.

— Păi cum să nu fiu, dragul meu; acum, când ştiu că nu pot avea această femeie decât cu preţul banilor, a mulţi bani, mi-am pierdut orice speranţă.

— Dar de ce ţi-ai pierdut speranţa?

— Fiindcă nu voi avea niciodată cinci sute de ludovici ca să-i arunc la picioarele ei.

— Dar de ce nu i-ai avea? Eu însumi am avut această sumă, cinci sute de ludovici, o mie de ludovici, două mii de ludovici.

— Şi de unde să-l iau? Dumnezeule! strigă Hoffmann.

— Păi în Paradisul de care ţi-am vorbit, în Eldorado, dragul meu, la ruletă.

— La ruletă! făcu Hoffmann tresărind. Tu ştii bine, i-am jurat Antoniei că n-o să joc.

— Asta-i bună! spuse Werner, râzând, la fel i-ai jurat că-i vei fi credincios!

Hoffmann suspină din greu şi apăsă medalionul pe inimă.

— La ruletă, prietene! continuă Werner. Asta să vezi ce bancă! Nu e ca la Manheim sau la Hamburg, s-o arunci în aer pentru câteva biete mii de livre. Un milion! prietene, un milion! o moară care macină aur! Cred că acolo s-a adunat tot numerarul aflat la toţi cetăţenii Franţei: nici urmă de bancnote prăpădite, de biletele asignaţii emise în 1789 şi demonetizate care-şi pierd trei sferturi din valoarea lor… numai ludovici strălucitori de aur, ludovici dubli şi cvadrupli! Hai, vrei să vezi?

Şi Werner scoase din buzunar un pumn de ludovici pe care-i arătă lui Hoffmann; din monezile lucitoare ţâşniră ca nişte suliţe, raze de aur care-i străpunseră ochii, pătrunzându-i până în moalele capului.

— Oh, nu, nu, niciodată! strigă Hoffmann, amintindu-şi de prezicerea bătrânului ofiţer şi de rugămintea fierbinte a Antoniei, nu voi juca niciodată!

— Rău faci! Cu bafta pe care o ai la joc ai arunca banca în aer.

— Dar Antonia? Antonia!

— Ei asta-i! Dragul meu, cine îi va spune Antoniei că ai jucat, că ai câştigat un milion? Cine îi va spune că ai reuşit, cu douăzeci şi cinci de mii de livre să satisfaci capriciile frumoasei dansatoare? Ascultă-mă, întoarce-te la Manheim, cu nouă sute şaptezeci şi cinci de mii de livre şi Antonia nu te va întreba nici de unde ai asemenea bogăţie nici ce ai făcut cu cele douăzeci şi cinci de mii de livre pe care le-ai folosit.

Spunând acestea, Werner se ridică.

— Unde te duci? îl întrebă Hoffmann.

— Să-mi vizitez o amantă, o doamnă de la Comedia franceză care mă onorează cu graţiile ei şi pe care am recompensat-o cu jumătate din câştigurile mele. La dracu! sunt poet, şi trebuie să întreţin relaţii cu un teatru literar. Tu, care eşti muzician, ar fi cazul să-ţi alegi un teatru cu muzică şi balet. Mult noroc la joc, dragă prietene, şi complimente domnişoarei Arsène. Nu uita adresa, banca e la numărul 113. Adio!

— O! murmură Hoffmann în urma lui, mi-ai mai spus adresa şi n-am uitat-o.

Îl lăsă pe prietenul său se îndepărteze, uitând şi de data asta să-l întrebe unde locuieşte. Îi stăruiau în minte cuvintele lui

Werner ca o ispită vicleană.

La urma urmei, unde ar fi putut să găsească aur dacă nu acolo unde se află izvorul lui inepuizabil? Nu era oare jocul singura soluţie ca să-şi satisfacă acea dorinţă aparent imposibilă? Şi apoi, Dumnezeule, nu avea dreptate Werner spunând că îşi călcase deja jumătate din jurământul său? Ce mai conta acum ce se întâmpla cu cealaltă jumătate?

Şi apoi, cum spusese Werner, putea câştiga oricât: nu numai douăzeci şi cinci de mii de livre, nu numai cincizeci de mii, o sută de mii de livre… La masa verde, atunci când îţi surâde norocul, nu mai există limite, nimic nu e imposibil.

Demonul jocului are puterea lui Satan: e în stare să ridice pe jucător pe cele mai înalte culmi, făcându-l să poată privi lumea cu sentimente de cuceritor.

Ce fericire, ce bucurie va simţi când va intra din nou în budoarul lui Arsène, în acel loc de unde fusese scos pe furiş! cu ce dispreţ suveran o va zdrobi pe această femeie întreţinută când, ca răspuns la întrebarea „Ce cauţi aici?” în chip de Jupiter va lăsa să cadă asupra ei, ca asupra unei Danae moderne, ploaia de aur.

Şi toate astea nu mai erau o simplă nebunie a minţii lui înfierbântate, erau posibile, puteau deveni în câteva ore realitate. Şansele de a pierde şi de a câştiga erau egale; mai mari păreau şansele de câştig, pentru că Hoffmann avea noroc la joc.

O! acest număr 113, acest număr 113, cu cifrele lui de foc, cum îl chemau pe Hoffmann, cum îl călăuzeau, ca un far infernal, spre abisul din fundul căruia urlă demonic Nebunia, fiara încolăcindu-se pe un culcuş strălucitor de aur!

Hoffmann luptă timp de o oră împotriva dorinţei nebuneşti care îl împingea la joc. Apoi, simţind că nu va mai putea rezista mult timp, aruncă o monedă de cincisprezece bani pe masă, lăsându-i băiatului diferenţa şi alergând, fără să se oprească o clipă, se duse pe *quai aux Fleurs*, urcă în camera sa, înhăţă punga cu cei trei sute de taleri care-i rămăseseră şi, fără să mai stea pe gânduri, urcă într-o trăsură strigând:

— La Palais-Égalité!

XIV – Numărul 113

Palais-Royal, pe care în acea vreme îl rebotezaseră Palais-

Égalité şi care a mai fost denumit şi Palais-National, fiindcă, la noi, primul lucru pe care îl fac revoluţionarii este să schimbe denumirea străzilor şi a pieţelor, chiar dacă le redau denumirile vechi odată cu revenirea regimurilor anterioare; Palais-Royal, cum spuneam, folosind un nume care ne e mai familiar, nu arăta în 1793 la fel ca astăzi; dar el era foarte atrăgător prin pitoresc şi chiar prin ciudăţenia lui, mai ales seara şi mai ales la ora când sosea Hoffmann acolo.

De atunci şi până în zilele noastre nu au intervenit în această piaţă mari schimbări. Ceea ce acum se numeşte Galeria d'Orléans era atunci e dublă galerie de lemn, care ceva mai târziu lăsă loc unei promenade cu şase rânduri de coloane dorice; în loc de tei, pe vremea aceea grădina era umbrită de castani, iar acolo unde se află acum bazinul cu apă se afla un circ, un edificiu impunător placat cu spaliere pe care urca viţa, mărginit de un brâu de dale lucioase şi având în vârf flori şi arbuşti.

Să nu credeţi cumva că acest circ era asemănător cu spectacolele pe care noi le numim aşa. Nu, acrobaţii care se produceau în circul din Palais-Égalité erau de alt gen decât acel acrobat englez, domnul Price, care a încântat atâta pe francezi acum câţiva ani şi la care au ucenicit Mazurier şi Auriol.

Circul era ocupat pe vremea aceea de către *Prietenii Adevărului*, care dădeau aici spectacole şi la care nu puteai asista dacă nu erai abonat la jurnalul *Gura de fier*.

Dacă aveai în mână numărul de ziar din dimineaţa respectivă erai admis seara să intri în acest loc al deliciilor, şi să asculţi discursurile tuturor membrilor, reuniţi, după propria lor afirmaţie, în scopul foarte lăudabil da a proteja pe guvernanţi şi pe cei guvernaţi, de a imparţializa legile, de a căuta în toate colţurile universului prieteni ai adevărului, indiferent de naţie, de culoarea pielii şi de opinia politică, precum şi de a aduce oamenilor învăţătura adevărului, după ce va fi fost descoperit.

După cum vedeţi, au existat întotdeauna în Franţa oameni care au fost convinşi că au misiunea de a lumina masele, că ei sunt aleşii şi că restul omenirii este alcătuit din indivizi fără raţiune.

Ce au făcut, furtunile care au trecut, din numele, din ideile, din vanităţile deşarte ale acelor oameni?

Cu toate astea, Circul contribuia şi el, cu zarva lui, în inima acestui Palais-Royal, la zarva generală şi avea partitura lui gălăgioasă în cadrul marelui concert care se desfăşura seară de

seară în această grădină.

Căci, trebuie s-o spunem, în acele vremuri de exil, de mizerie şi de teroare, Palais-Royal devenise centrul în care forţele vitale oprimate în timpul zilei sub focul luptelor şi pasiunilor politice, se retrăgeau noaptea să-şi satisfacă nevoia de libertate neîngrădită şi de visare şi spre a căuta să uite de acest adevăr de bronz în căutarea căruia alergau membrii Cercului Social şi acţionarii Circului. În timp ce toate cartierele Parisului erau pustii şi întunecate, în timp ce sinistrele patrule, alcătuite din gardienii zilei de azi şi din călăii zilei următoare, mişunau peste tot căutând să înşface o pradă, oricare ar fi ea, în timp ce, în jurul căminului unui prieten sau al unei rubedenii moarte sau fugită în emigraţie, cei ramaşi îşi spuneau în şoaptă temerile şi păsurile, Palais-Royal era iluminat ca un templu al răului. Îşi aprindea cele o sută optzeci de arcade, îşi scotea bijuteriile la vedere în vitrinele bijutierilor, arunca în mijlocul bluzelor simple şi în viitoarea mizeriei generale, fetele sale pierdute, scânteind sub râuri de diamante, acoperite de alb şi de roşu aprins, îmbrăcate, doar cât să pară că sunt, în catifea şi mătase, plimbându-şi pe sub copaci şi prin galeriile cu coloane, superba lor neruşinare. Acest lux al prostituţiei purta în el o ultimă ironie la adresa trecutului, o ultimă insultă adusă monarhiei.

Să scoţi la vedere aceste vulgare creaturi îmbrăcate în costume princiare însemna să arunci cu noroi, după şiroaiele de sânge vărsate, peste chipul acestei fermecătoare curţi de femei luxoase a cărei regină fusese Maria Antoaneta şi pe care uraganul revoluţiei le smulsese din grădinile palatului Trianon târându-le în Piaţa Ghilotinei.

Luxul devenise apanajul prostituatelor. Virtutea umbla acoperită în zdrenţe. Acesta era unul din adevărurile descoperite de Cercul Social.

Şi totuşi acest popor parizian, care aplicase întregii lumi o lovitură aşa de violentă, aceşti oameni la care, din nefericire, raţiunea începe să lucreze abia după ce s-a potolit entuziasmul, ceea ce-i face să-şi cheltuiască momentele de cumpătare numai spre a-şi aminti de prostiile pe care le-au făcut, această populaţie, ziceam săracă şi prost îmbrăcată nu pricepea până la capăt înţelesul filosofic al acestei antiteze, aşa că priveau, nu cu dispreţ ci cu invidie, la aceste regine ale cocioabelor, la aceste hidoase prinţese ale viciului. Apoi, când, cu simţurile răscolite de ceea ce-i era dat să vadă, când, cu privirile înflăcărate de pofte, voiau să atingă aceste trupuri ce aparţineau tuturor, li se cerea

pentru asta aur şi, dacă nu-l aveau erau respinşi în chip mârşav. Astfel era încălcat peste tot marele principiu al egalităţii proclamat cu forţa securii şi scris cu litere de sânge – şi asupra căruia aveau dreptul de a scuipa, râzând, aceste prostituate de la Palais-Royal.

În acele zile, starea de surescitare morală ajunsese la un asemenea grad de dezlănţuire că astfel de stranii contradicţii sălăşluiau în chiar miezul realităţii. Omenirea dansa nu pe un vulcan ci chiar în inima vulcanului, şi plămânii, obişnuiţi cu aerul încins de lavă şi de pucioasă nu se mai mulţumeau cu parfumurile leşinate de altădată.

Astfel arăta, în fiecare seară, provocator, Palais-Royal, luminând împrejurimile cu coroana sa de foc. Ca un colos de piatră, îşi arunca asupra uriaşei cetăţi cenuşii chemările:

— Începe noaptea, veniţi! Veţi găsi aici totul, avere şi dragoste, jocuri şi femei! Puteţi cumpăra totul aici, chiar şi sinuciderea şi asasinatul. Voi, care n-aţi mai mâncat de ieri, voi, care suferiţi, voi, care lăcrimaţi, veniţi la mine; veţi vedea ce bogaţi suntem, veţi vedea ce veseli suntem. Aveţi de vânzare o conştiinţă sau o fiică? Veniţi! O să aveţi ochii plini de aur, o să aveţi urechile pline de obscenităţi; veţi păşi cu tălpile goale prin ţara viciului, a corupţiei şi uitării. Veniţi aici în noaptea asta, poate că mâine veţi fi morţi!

Era un argument suficient de convingător. Trebuie să trăim la fel cum murim: repede.

Şi veneau.

În acest moloh al desfrâului, în inima lui, locul cel mai aglomerat era, fireşte, acela unde se făceau jocurile. Dintre toate aceste câmpuri de bătălie infernale, numărul 113, cu lanterna lui roşie, atrăgea cel mai mult privirile, ca un ochi imens al acestui Ciclop beat care se numea Palais-Égalité.

Dacă Infernul poate avea o adresă, el se afla acolo, la numărul 113.

O! Aici totul fusese prevăzut.

La parter, se afla un restaurant. La primul etaj, jocurile: firesc, în pieptul clădirii se găsea inima ei! La al doilea etaj, puteai să-ţi cheltuieşti în voie atât forţele pe care le-ai acumulat la parter, cât şi banii pe care i-ai câştigat la primul etaj.

Aşa că, precum spuneam, totul era bine gândit pentru ca banii să nu părăsească nicicum clădirea.

Spre această clădire se îndrepta acum Hoffmann, alergând; Hoffmann, iubitul plin de poezie al Antoniei.

Numărul 113 se afla acolo unde este şi azi, la câteva dughene distanţă de Casa Corcelet.

Abia sărise din trăsură şi abia pusese piciorul în galeria palatului, că Hoffmann se trezi înconjurat de divinităţile locului, atrase de costumul lui străin, care, ca şi în zilele noastre, inspira mai multă încredere decât costumaţia naţională.

Niciodată o ţară nu e dispreţuită mai mult de alţii pe cât este de proprii ei fii.

— Unde e numărul 113? întrebă Hoffmann pe o fată care îl prinsese de braţ.

— Ah! acolo te duci, făcu Aspasia cu scârbă. Ei bine, micuţule, acolo, unde vezi lanterna aia roşie. Dar încearcă să mai salvezi doi ludovici şi caută-mă la numărul 115.

Hoffmann se năpusti pe calea indicată la fel cum se aruncase Curtius în prăpastie şi, după un minut, se afla în salonul de joc.

Aici era un zgomot ca la o licitaţie publică. Şi, e adevărat, aici se vindeau o mulţime de lucruri.

Saloanele străluceau de aurării, de lustre, de flori şi de femei mai frumoase, mai împodobite şi mai decoltate decât cele de afară.

Dar zgomotul care le domina pe toate celelalte era clinchetul aurului. El se auzea ca bătăile acestei inimi imunde.

Hoffmann lăsă în dreapta lui sala în care se băteau de zor cărţile şi trecu în salonul ruletei.

În jurul mesei acoperite cu postav verde se aflau jucătorii, adunaţi aici cu un scop comun dar diferenţiaţi prin fizionomiile lor.

Erau oameni tineri, erau oameni bătrâni, unii dintre ei îşi tociseră coatele pe această masă. Printre ei, erau unii care-şi pierduseră tatăl în ajun sau dimineaţa sau chiar în aceeaşi seară, dar gândurile lor erau absorbite de bila care se învârtea. La un jucător, un singur sentiment continuă să trăiască, şi anume dorinţa, iar acest sentiment se hrăneşte şi se dezvoltă pe seama tuturor celorlalte. Domnul de Bassompierre, căruia i se spusese, în momentul când începea să danseze cu Maria de Médicis, „Mama dumneavoastră a murit”, şi care răspunsese: „Mama mea nu va muri decât după ce voi dansa, acest domn de Bassompierre era un fiu pios în comparaţie cu un jucător. Dacă unui jucător care e înfierbântat de joc i s-ar spune ceva asemănător, nu s-ar osteni să mai răspundă asemenea marchizului; în primul rând fiindcă nu ar avea timp de pierdut şi apoi fiindcă un jucător, nu numai că n-are sentimente când

joacă, dar e cu totul lipsit de spirit.

De fapt, atunci când nu joacă, el se poartă absolut la fel, fiindcă gândurile lui se îndreaptă tot timpul spre masa de joc.

Jucătorul are toate însuşirile pe care le presupune viciul lui. E sobru, e răbdător, e neobosit. Dacă, prin absurd, un jucător ar putea deturna energia de necrezut pe care o pune în slujba jocului, punând-o în slujba unei pasiuni curate, a unui sentiment înălţător, ar putea deveni peste noapte una din marile personalităţi ale lumii. Niciodată Cesar, Hannibal sau Napoleon, chiar atunci când realizau acele fapte inegalabile care i-au propulsat, în istorie, n-au depus o energie la fel de mare cu a unui jucător absolut anonim. Ambiţia, dragostea, simţurile, spiritul, auzul, mirosul, pipăitul, toate resorturile vitale ale omului se reunesc într-un singur cuvânt şi pentru un singur ţel: a juca. Şi să nu credeţi că jucătorul joacă spre a câştiga; la început asta urmăreşte, dar în cele din urmă el joacă pentru ca să joace, ca să fileze cărţile, ca să adune grămezi de aur, ca să trăiască emoţii ciudate pe care nici o altă pasiune nu ţi le dă; emoţii care îl fac ca, înaintea câştigului sau pierderii, – aceşti poli între care jucătorul se mişcă cu iuţeala vântului, unul fierbinte ca focul, altul rece ea gheaţa –, care fac, spuneam, ca inima lui să-i tresalte în piept ca un armăsar ce simte zvâcnetul pintenului, să absoarbă ca un burete toate facultăţile sufleteşti, pe care le comprimă, le reţine şi, după ce a jucat, le aruncă brusc în jurul lui ca să le supună apoi cu o forţă sporită.

Ce face pasiunea jocului mai puternică decât toate celelalte e aceea că, neputând fi niciodată potolită, nu te poţi dezbăra niciodată de ea. E ca o femeie care-ţi promite mereu că ţi se dă, dar n-o face niciodată. Te ucide picătură cu picătură, fără să se obosească. Pasiunea jocului este isteria bărbaţilor.

Pentru un jucător toţi sunt ca şi morţi, familie, prieteni, patrie. Orizontul lui spiritual nu cuprinde decât cărţile şi bilele. Patria lui e scaunul pe care se aşează, e postavul verde la marginea căruia aşteaptă mereu norocul. Dacă îl condamni să fie ars pe rug ca sfântul Laurenţiu, dar îl laşi să joace în timpul execuţiei, pariez că va simţi muşcătura flăcărilor şi nici nu se va întoarce să vadă ce se întâmpla cu el.

Jucătorul e un ins tăcut. Cuvântul nu-i poate sluji la nimic. Joacă, pierde, câştigă. Nu e un om: e o maşină. De ce ar vorbi?

Zgomotul pe care îl auzea Hoffmann din saloane, nu se datora deci jucătorilor, ci crupierilor care strângeau aurul de pe masă şi care strigau cu o voce nazalizată:

— Faceţi jocurile.

În acest moment, Hoffmann nu mai era un observator, pasiunea îl luase în stăpânire; altfel ar fi putut observa tot felul de amănunte ciudate.

Se strecură iute în mijlocul jucătorilor, la marginea covoraşului verde. Avea în dreapta lui un bărbat care stătea în picioare, îmbrăcat într-o carmagnolă şi în stânga lui un bătrân care stătea jos şi făcea tot felul de calcule cu creionul pe o hârtie.

Acest bătrân, care îşi cheltuise toată viaţa ca să conceapă o martingală, îşi folosea ultimele zile ce le mai avea de trăit ca să o pună în aplicare şi ultimele monezi ca să vadă cum se năruie planul său. Martingala e de neatins, ca şi sufletul.

Printre capetele de bărbaţi, aşezaţi sau în picioare, apăreau capetele unor femei care se sprijineau pe umerii bărbaţilor, care îşi plimbau mâinile prin aurul acestora şi, dând dovadă de o iscusinţă fără pereche, reuşeau să câştige atât pe seama bărbaţilor care câştigau cât şi pe seama celor ce ieşeau în pierdere.

Văzând aceste boluri pline cu aur şi aceste piramida de argint, ai fi crezut cu greu că mizeria publică este aşa de adâncă şi că aurul costă foarte mult.

Bărbatul în carmagnolă aruncă un teanc de bancnote pe un număr.

— Cincizeci de livre, spuse el.

— Ce e cu astea? întrebă crupierul, trăgând teancul cu grebla lui şi ridicându-le cu vârful degetelor.

— Asignate, răspunse omul.

— N-aveţi alţi bani? făcu crupierul.

— Nu, cetăţene.

— Atunci poţi lăsa locul altuia.

— De ce?

— Nu primim aşa ceva.

— E moneda oficială.

— Cu atât mai bine pentru guvern, dacă o poate folosi! Noi n-avem ce face cu ele.

— Asta-i culmea! spuse omul, luându-şi înapoi teancul, ce bani ai dracului, nici nu ai cum să-i pierzi.

Şi se îndepărtă, răsucind cu ciudă asignatele în mână.

— Faceţi jocurile! strigă crupierul.

Hoffmann era un jucător pătimaş, după cum ştim. Dar de data asta nu venise pentru plăcerea jocului, venise ca să facă bani.

Era cuprins de febră; sufletul îi fierbea în trup ca apa care

clocoteşte.

— O sută de taleri pe 26! strigă el.

Crupierul cercetă monezile germane la fel cum cercetase asignatele.

— Mergeţi să le schimbaţi, îi spuse el lui Hoffmann. Nu primim decât bani francezi.

Hoffmann coborî ca un nebun, intră la biroul de schimb – omul de-acolo era chiar un german – şi schimbă cei trei sute de taleri pentru monezi de aur; primi vreo patruzeci de ludovici pe ei.

În acest timp, ruleta se învârtise de trei ori.

— Cincisprezece ludovici pe 26! strigă el precipitându-se spre masa verde şi păstrându-şi numărul, cu acea superstiţie atât de tipică jucătorilor; era acelaşi număr pe care voise să joace omul cu asignatele.

— Nimic nu mai merge! strigă crupierul.

Bila începu să se rostogolească.

Vecinul lui Hoffmann adună doi pumni de aur şi îi aruncă în pălăria pe care o ţinea între picioare; crupierul adună cu lopăţica cei cincisprezece ludovici ai lui Hoffmann şi pe ai multor altora.

Ieşise numărul 16.

Hoffmann simţi că o sudoare îngheţată îi acoperă fruntea, ca o plasă cu ochiuri de oţel.

— Cincisprezece ludovici pe 26! repetă el.

Alte voci anunţară alte numere şi bila începu să se rostogolească din nou.

De data asta, toţi banii reveneau băncii. Bila se oprise la zero.

— Zece ludovici pe 26! murmură Hoffmann cu o voce gâtuită. Apoi, reveni: Noua, numai nouă.

Şi luă înapoi o monedă de aur ca să poată să mai joace o dată, să-i mai rămână o speranţă.

Ieşi 30.

Aurul dispăru repede de pe masa verde, la fel cum se retrage mareea în timpul refluxului.

Cu inima bătând în piept, Hoffmann, care avea de pe acum în minte expresia batjocoritoare a lui Arsène şi chipul trist al Antoniei, aşeză ultimul său ludovic, cu mâna crispată, pe acelaşi ghinionist 26.

Într-un minut, jocurile erau făcute.

— Nimic nu mai merge! strigă crupierul.

Hoffmann urmări cu o privire de jeratic bila în mersul ei înşelător, de parcă în ea se afla însăşi existenta lui.

Pierduse. Se retrase de la masă, cu o mişcare bruscă,

ascunzându-şi capul în mâini. Nu numai că pierduse la joc, dar nu mai avea un ban, nici asupra lui, nici acasă.

O femeie de lângă el, pe care, cu un minut mai devreme o puteai avea pe douăzeci de franci, scoase un strigăt sălbatic de bucurie şi adună, avidă, o grămăjoară de aur pe care o câştigase.

Hoffmann ar fi dat zece ani din viaţă pentru unul singur din ludovicii acestei femei.

Cu o mişcare automată îşi pipăi buzunarele, apoi scotoci prin ele, parcă spre a se convinge de trista realitate. Buzunarele erau goale, dar, în clipa următoare simţi un obiect, rotund ca o monedă, pe pieptul său, şi îl scoase cu o mişcare hotărâtă.

Era medalionul Antoniei. Uitase de el.

— Sunt salvat! exclamă el.

Şi aruncă medalionul de aur ca miză pe numărul 26.

XV – Medalionul

Crupierul ridică medalionul şi îl examina. Îi spuse:

— Domnule – la numărul 113 se mai folosea încă apelativul *domnule* – mergeţi să-l vindeţi dacă vreţi şi puteţi juca banii care-i luaţi pe el. V-am mai spus, nu primim decât monezi de aur sau argint.

Hoffmann înhăţă medalionul şi, fără să spună un cuvânt, părăsi sala de joc.

În timp ce cobora scara, un roi de gânduri şi de presentimente năvăli asupra lui. Se făcu totuşi că nu le dă importanţă şi intră grăbit în biroul de schimb, unde, cu puţin timp înainte, preschimbase talerii în ludovici. Omul citea, în fotoliul său larg de piele, cu ochelarii pe vârful nasului, luminat de o lampă pitică ce arunca raze pe lumină gălbui, la care se adăugau reflexele vii ale monezilor de aur aşteptând în cutiile lor de aramă, apărat de o reţea fină din fire metalice prevăzută cu mici perdeluţe de mătase verde şi cu o mică deschizătură la înălţimea mesei, prin care abia se putea strecura o mână.

Niciodată Hoffmann nu privise cu atâta admiraţie nişte monezi do aur.

Privea ameţit, ca şi cum l-ar fi bătut în plin o rază de soare; şi totuşi văzuse pe masa de joc mai mult aur decât aici. Dar, filozofic vorbind, nu era acelaşi aur. Între aurul gălăgios, iute-mergător, neliniştit de la 113, şi aurul liniştit, grav, tăcut de pe

masa telalului era aceeaşi diferenţă ca între nişte palavragii găunoşi şi stupizi şi nişte filosofi încărcaţi de gânduri. Nu se poate face nimic bun cu aurul de la ruletă sau de la cărţi, el nu aparţine celui care-l joacă; dimpotrivă, acolo omul e în posesia aurului. Venind dintr-o sursă coruptă, el se cheltuie într-un scop impur. Aurul acesta are viaţă în el, dar o viaţă diabolică, şi se grăbeşte să se ducă la fel cum a venit. Inspiră dorinţe de zece ori, de douăzeci de ori mai mari decât valoarea lui reală şi, odată intrat în posesia cuiva, îşi pierde din valoare; pe scurt, banii care sunt aruncaţi pe masa de joc au o valoare relativă, după cum îi câştigi sau îi pierzi, după cum îi râvneşti sau îi strângi în propria ta pungă. Acum un pumn de aur nu reprezintă nimic, acum o singură monedă ţine în cumpănă viaţa unui om. În timp ce aurul comercial, aurul telalului, cel pe care voia să-l obţină Hoffmann de la compatriotul său, are exact preţul pe care-l arată aspectul lui. El nu iese din cuibul lui de aramă decât contra unei valori egale sau chiar superioare propriei sale valori; nu se prostituează în treacăt, ca o curtezană fără ruşine, fără preferinţe, fără dragoste, trecând dintr-o mână în alta. El se preţuieşte pe sine. Ieşind din biroul telalului el poate decădea, poate pătrunde în medii rău famate. El e o imagine a necesităţii, nu a capriciului. El se obţine, nu se câştigă graţie norocului. Nu e aruncat brusc, sub formă de simple jetoane, în mâinile crupierului, e socotit metodic monedă cu monedă, fără grabă, cu tot respectul pe care îl merită. Marea lui elocvenţă rezidă în tăcerea lui plină de forţă.

Hoffmann se temu că omul n-o să vrea să-i dea din acest aur atât de real în schimbul medalionului. Aşa că, deşi asta însemna pierdere de timp, consideră necesar să folosească perifraze, formule întortocheate ca să-şi atingă scopul; căci nu venea să propună o afacere, ci să ceară celuilalt un serviciu.

— Domnule, îi spuse, mai adineauri am schimbat la dumneavoastră nişte taleri.

— Da, domnule, v-am recunoscut.

— Sunteţi, german, domnule?

— Sunt din Heidelberg.

— Acolo mi-am făcut studiile.

— Ce oraş fermecător!

— Într-adevăr.

În acest timp sângele îi fierbea în vine. Avea impresia ca fiecare minut de conversaţie banală însemna un an din viaţă pierdut.

Aşa că relua discuţia, surâzând:

— M-am gândit că vă pot cere un serviciu, în calitate de compatriot.

— Care? întrebă omul, a cărui figură se posomorî la acest cuvânt.

Un agent de schimb nu e dispus să împrumute nici cât o furnică.

Să-mi împrumutaţi trei ludovici pentru acest medalion de aur.

Zicând acestea, trecu medalionul în mâinile negustorului care, punându-l în balanţă, îl cântări.

— N-aţi vrea mai bine să mi-l vindeţi? întrebă omul.

— Oh, nu! exclamă Hoffmann. Nu, e foarte mult şi că îl las ca gaj. V-aş ruga chiar, domnule, dacă acceptaţi să-mi faceţi acest serviciu, să binevoiţi a-mi păstra medalionul cu cea mai mare grijă; ţin la el mai mult ca la viata mea; voi veni mâine să-l recuperez. Numai o situaţie ca aceea în care mă aflu azi mă face să-l las amanet.

— Atunci vă voi împrumuta trei ludovici, domnule.

Şi, cu toată gravitatea pe care o credea necesară într-o asemenea împrejurare, omul luă trei ludovici şi îi alinie în faţa lui Hoffmann.

— Oh! mulţumesc, domnule, de o mie de ori mulţumesc! strigă poetul; şi, apucând cele trei monezi, dispăru într-o clipă.

Imperturbabil, negustorul îşi reluă lectura, după ce depuse medalionul într-un colţ al sertarului său. Nu era genul de om care să fi avut ideea de a-şi risca aurul la 113.

Jucătorul e tentat mereu să comită sacrilegii. Aruncând prima monedă de aur pe numărul 26, – căci nu voia să le rişte pe toate trei odată – Hoffmann, trebuie s-o spunem, pronunţă numele Antoniei.

Cât timp bila se rostogoli, în mersul ei dezordonat, Hoffmann nu simţi nici o emoţie. Ceva îi spunea că o să câştige.

Şi, într-adevăr, 26 era câştigător.

Strălucind de bucurie, Hoffmann adună treizeci şi şase de ludovici.

Puse, înainte de toate, trei ludovici în buzunarul său de ceas, ca să fie sigur că va recupera medalionul logodnicei sale, al cărei nume îl ajutase să câştige. Lăsă ceilalţi treizeci şi trei de ludovici pe acelaşi număr, şi ieşi din nou 26. Asta însemna că a câştigat de treizeci şi şase de ori treizeci şi trei de ludovici, adică o mie o sută optzeci şi opt de ludovici, adică mai mult de douăzeci şi cinci de mii de franci.

Atunci Hoffmann, scoţând cu pumnul monezi din buzunar, jucă

la inspiraţie, într-o stare de ameţeală şi uimire fără seamăn. La fiecare joc, grămada de aur din faţa lui creştea, ca un munte care iese deodată la suprafaţa apei.

Avea aur în buzunarele pantalonilor, în haine, în jiletcă, în pălărie, în mâini, pe masă, peste tot. Aurul curgea spre el din mâinile crupierilor cum curge sângele dintr-o rană largă. Devenise un Jupiter pentru toate Danaele din jur, şi un casier generos pentru toţi jucătorii ghinionişti.

Pierdu astfel vreo douăzeci de mii de franci.

În cele din urmă, strângând aurul care se mai afla în faţa lui, când crezu că are destul, o şterse, lăsând în urma lui o mulţime de oameni plini de admiraţie şi de invidie faţă de el. Se îndreptă spre casa dansatoarei.

Era ora unu după miezul nopţii. Dar ce-i păsa? Cu o asemenea sumă asupra lui, era convins că are dreptul să vină la orice oră şi va fi binevenit.

Se bucura de pe acum, închipuindu-şi cum va acoperi cu aur acest trup nepreţuit care se dezvăluise în faţa lui şi care, rămânând rece ca o marmură sub focul pasiunii lui, nu se putea însufleţi decât la vederea bogăţiilor, asemenea statuii lui Prometeu când şi-a primit sufletul său adevărat!

O să intre la Arsène, o să golească buzunarele până la ultima monedă şi o să-i zică. „Acum, iubeşte-mă”. Iar a doua zi dimineaţa o să plece, ca să scape, dacă aşa ceva e posibil, de amintirea acestui vis care-l zguduise până în rădăcinile fiinţei.

Bătu în poartă ca un stăpân care se întoarce acasă. Poarta se deschise.

Hoffmann alergă spre peronul din faţa scării.

— Cine e acolo? strigă vocea portarului.

Hoffmann nu răspunse.

— Încotro mergi, cetăţene? repetă vocea.

O umbră, învăluită în mantia întunericului, ieşi din gheretă şi alergă după Hoffmann. Pe vremea aceea se urmărea cu multă atenţie cine intră şi mai ales cine iese într-o casă.

— Mă duc la domnişoara Arsène, răspunse Hoffmann, aruncând portarului trei sau patru ludovici, pentru care, o oră mai devreme şi-ar fi vândut sufletul diavolului.

Acest gest îi plăcu foarte mult slujitorului.

— Domnişoara Arsène nu mai este aici, domnule, răspunse el, apreciind, pe bună dreptate că e cazul să renunţe la cuvântul „cetăţean” când are de-a face cu un om atât de slobod la pungă. Un om care întreabă poate spune: Cetăţene, dar un om care

primeşte nu poate spune decât: Domnule.

— Cum! strigă Hoffmann, Arsène nu mai locuieşte aici?

— Nu, domnule.

— Vrei să spui că nu s-a întors în seara asta acasă.

— Vreau să spun ca nu se mai întoarce.

— Dar unde e, atunci?

— Nu ştiu nimic.

— Doamne! Doamne! făcu Hoffmann.

Îşi prinse capul în mâini, ca şi cum ar fi vrut să-şi ţină prizoniere gândurile care încercau să fugă. Tot ce i se întâmpla de o vreme era aşa de ciudat, că în fiecare clipă îşi spunea: Iată, simt ca am înnebunit!

— Nu ştiţi deci de ultimele evenimente?

— Ce evenimente?

— Domnul Danton a fost arestat.

— Când.

— Ieri. Domnul Robespierre a făcut-o. Ce mare om, acest cetăţean Robespierre.

— Ei bine?

— Ei bine? domnişoara Arsène a fost obligată să se salveze. Ca amantă a lui Danton, putea s-o păţească urât în toată afacerea asta.

— Aşa este. Dar cum s-a salvat?

— Cum te salvezi atunci când ţi-e teamă că-ţi retează gâtlejul; încotro vezi cu ochii.

— Mulţumesc, prietene, făcu Hoffmann, şi dispăru, nu înainte de a mai lăsa câteva monede în mâna portarului.

Când se văzu în stradă, Hoffmann se întrebă ce se va întâmpla cu el şi la ce o să-i slujească acum tot aurul pe care-l câştigase. Se înţelege, gândul că ar putea să o regăsească pe Arsène nu-i trecu prin minte, şi cu atât mai puţin acela de a se duce acasă şi a se odihni.

Aşa că o luă şi el încotro vedea cu ochii, făcând să răsune sub paşii lui pavajul pe străzile posomorâte şi pustii. Noaptea era rece, arborii desfrunziţi tremurau fantomatic sub vântul nopţii, ca nişte bolnavi fără vlagă care au părăsit în delir paturile şi, cuprinşi de febră, îşi agită membrele descărnate. Fulgi de zăpadă şfichiuiau feţele trecătorilor nocturni. Câteodată, din casele cufundate în întuneric, câte o fereastră luminată străpungea zidul de întuneric.

Aerul rece îi făcu totuşi bine. Această goană fără ţel îi potolea încet-încet agitaţia. Dac-ar fi stat în casă, s-ar fi înăbuşit. Şi apoi,

hoinărind aşa, cine ştie, poate o întâlnea pe Arsène.

Străbătu astfel bulevardul pustiu, traversă strada Regală, ca şi cum, deşi ochii lui nu priveau înainte, picioarele se orientau singure în spaţiu. Ridică, în sfârşit, capul, şi se opri: îşi dădu seama că merge direct către piaţa Revoluţiei, unde jurase că nu se va întoarce niciodată.

Deşi cerul era întunecat, pe orizontul negru precum cerneala se contura o siluetă şi mai întunecată. Era hidoasa maşină funebră, care dormea în aşteptarea victimelor de a doua zi.

Hoffmann nu mai voia să revadă această piaţă în timpul zilei, asta din cauza râurilor de sânge; noaptea, însă, nu era acelaşi lucru. Era totuşi o fire de poet, instinctul poetic veghea mereu în străfunduri, simţea nevoia să revadă tot, să atingă cu mâna lui, în tăcerea şi întunericul nopţii, sinistrul eşafodaj.

Ce contrast de efect, extraordinar: să ieşi din zgomotoasa sală de jocuri şi să pătrunzi în această piaţă pustie, unde trona, în chip de gazdă eternă, eşafodul! După spectacolul morţii, iată: părăsirea, nemişcarea, inerţia, insensibilitatea!

Hoffmann înainta spre ghilotină, atras parcă de o forţă magnetică.

Deodată, parcă fără să-şi dea seama cum ajunsese aici, o văzu în faţa lui.

Vântul sufla printre scânduri.

Hoffmann îşi încrucişă mâinile pe piept şt privi.

Ce gânduri se zbăteau în el, stând astfel, cu buzunarele pline de aur, după ce ratase o noapte de plăceri, petrecându-şi noaptea în faţa eşafodului! I se păru că aude geamătul unei fiinţe omeneşti, amestecându-se cu geamătul vântului. Ciuli urechile. Geamătul se auzi din nou; venea de aproape, de undeva de jos.

Hoffmann privi împrejur şi nu văzu pe nimeni.

Auzi pentru a treia oară un geamăt sfâşietor.

„Pare să fie o voce de femeie, murmură el. Cred că se aude de sub eşafod”.

Aplecându-se, ca să vadă mai bine, începu să înconjoare eşafodul. Când trecu prin faţa scării de grozavă amintire, piciorul i se împiedică de ceva. Întinse mâinile şi atinse o fiinţă ghemuită, pe primele trepte ale scării, o fiinţă îmbrăcată toată în negru.

— Cine eşti, întrebă Hoffmann, tu, care dormi noaptea la poalele eşafodului?

Îngenunche, spre a desluşi chipul celei căreia îi adresase întrebarea. Dar ea nu se mişca şi, cu coatele pe genunchi, îşi

ţinea capul în mâini.

Deşi era ger, femeia avea umerii goi şi Hoffmann distinse în jurul gâtului ei alb o dungă întunecată. Această dungă era un colier de catifea.

— Arsène! strigă el.

— Da, da, Arsène! murmură, cu o voce ciudată, femeia ghemuită pe trepte, ridicând capul şi privindu-l pe Hoffmann.

XVI – Un hotel din strada Saint-Honoré

Hoffmann se dădu înapoi, înspăimântat. Deşi vocea şi chipul îi spuneau totul, el se mai îndoia încă. Ridicând capul, Arsène îşi lăsă mâinile să cadă pe genunchi; în felul acesta, deveni vizibilă, pe gât, strania cataramă cu diamante care prindea cele două capete ale colierului de catifea şi care scânteia demonic în noapte.

— Arsène! Arsène! repetă, sugrumat de emoţie, Hoffmann.

Arsène se ridică încet.

— Ce cauţi aici, la ora asta? întrebă tânărul. Aşa, îmbrăcată în rochia asta cenuşie. Aşa, cu umerii goi,

— L-au arestat ieri, spuse Arsène. Au venit să mă aresteze şi pe mine, am scăpat aşa, cu ce aveam pe mine, şi astă-seară, pe la unsprezece, am ieşit, mă înăbuşeam în cămăruţa mea, patul era jilav, am venit aici.

Cuvintele îi ieşeau pe buze fără nici un fel de inflexiune, fără să fie însoţite de gesturi dramatice; un accent adânc, aparte, străbătea totuşi dincolo de cuvinte. Gura ei, schimonosită de suferinţă şi de oboseală, se deschidea şi se închidea ca un resort: vorbea ca un automat.

— Dar nu poţi rămâne aici! strigă Hoffmann.

— Unde să mă duc? Nu vreau să mă întorc în casa aceea; era îngrozitor de frig.

— Vino atunci cu mine.

— Cu dumneata! făcu Arsène.

Şi tânărul avu impresia că ochii ei trişti îi aruncau o privire dispreţuitoare, la fel cu aceea care îl făcuse să se simtă ultimul om din lume atunci, în fermecătorul budoar din strada Hanovra.

— Sunt bogat, am aur, mult aur, strigă el.

Un fulger ţâşni din ochii dansatoarei.

— Haidem, spuse ea, dar unde?

— Unde?

Într-adevăr, unde s-o conducă pe această femeie care trăise în lux şi senzualitate, care după ce ieşea din palatele magice şi grădinile fermecate de pe scena Operei, era obişnuită să păşească pe covoare persane şi să se înfăşoare în caşmir de India.

Se înţelege, n-o putea duce în cămăruţa lui de student. I s-ar fi părut la fel de sufocantă şi de rece ca şi acea locuinţă necunoscută din care fugise cu câteva ore mai înainte şi în care îi era groază să se mai întoarcă.

— Chiar aşa, unde? întrebă Hoffmann. Nu cunosc deloc Parisul.

— Te voi îndruma eu, spuse Arsène.

— Ah, da! da! strigă Hoffmann.

— Urmează-mă.

Şi ea porni înaintea lui, cu un mers maşinal şi ţeapăn, ce n-avea nimic cu supleţea şi graţia răpitoare pe care Hoffmann le admirase la ea pe scena Operei.

Nu-i trecu prin minte să-i ofere braţul. O urmă supus.

Arsène o luă pe strada *Regală*, denumită în acea perioadă strada *Revoluţiei*, ocoli la dreapta, pe strada *Saint-Honoré*, pe care localnicii o numeau strada *Honoré* pur şi simplu şi, oprindu-se în faţa intrării unui hotel luxos, bătu.

Uşa se deschise imediat.

Portarul privi uimit la femeia din faţa lui.

— Spune ceva, îi şopti ea lui Hoffmann, altfel nu mă vor lăsa să intru şi voi fi obligată să-mi petrec noaptea la picioarele ghilotinei.

— Prietene, spuse Hoffmann cu emoţie în glas, trecând în faţa femeii pe care o însoţea, traversam Champs-Élysées şi am auzit strigăte de ajutor. Am ajuns la timp ca să o salvez pe doamna de la moarte, dar prea târziu spre a o salva de a fi jefuită. Daţi-mi repede cea mai bună cameră, aprindeţi acolo focul şi pregătiţi ceva cald de mâncare. Uite, aici, un ludovic pentru dumneata.

Şi aruncă un ludovic de aur pe masa unde se afla o lampă, ale cărei raze se concentrară pe figura scânteietoare a lui Ludovic al XV-lea. În vremea aceea, un ludovic era o sumă serioasă: el echivala cu nouă sute douăzeci şi cinci de franci în asignate.

Portarul îşi scoase de pe cap boneta slinoasă şi sună. Un băiat în livrea apăru în fugă.

— Repede! Repede! O cameră, cea mai bună din hotel, pentru domnul şi doamna.

— Pentru domnul şi doamna, îngână băiatul uimit, plimbându-

şi privirea de la costumul foarte modest al lui Hoffmann la costumul aproape simbolic al lui Arsène.

— Da, spuse şi Hoffmann, precipitat, cea mai bună, cea mai frumoasă. Şi să fie neapărat bine încălzită şi bine luminată. Ţine un ludovic pentru dumneata.

Băiatul păru să treacă prin aceeaşi metamorfoză ca şi portarul, văzând moneda sclipitoare şi, arătându-le o scară somptuoasă, abia luminată la acea oră târzie din noapte, pe treptele căreia, lux cu totul neobişnuit în acea vreme, era aşternut un covor, le spuse:

— Urcaţi, vă rog, şi aşteptaţi la uşa cu numărul trei.

Apoi dispăru în fugă.

Pe prima treaptă a scării, Arsène se opri.

Ea, silfida care zbura pe scenă ca un spiriduş imaterial, nu mai avea putere nici să ridice piciorul. Ai fi spus că încălţările ei uşoare de satin aveau tălpi de plumb.

Hoffmann îi oferi braţul. Arsène îşi sprijini mâna pe braţul tânărului şi, chiar dacă nu simţea apăsarea încheieturilor ei uşoare, el avu o senzaţie puternică de frig, care se transmitea, trecând din trupul fetei în al său.

Apoi, cu un efort uriaş, Arsène urcă prima treaptă şi apoi, lent, pe următoarele. La fiecare pas suspina.

— Oh, biata femeie, murmură Hoffmann, ce mult trebuie să fi suferit!

— Da, da, răspunse Arsène, mult… Am suferit enorm.

Ajunseră la uşa cu numărul trei.

Aproape în aceiaşi clipă apăru şi băiatul ducând un vătrai cu jăratic. El deschise uşa camerei, şi, după câtva timp focul duduia în sobă şi lumânările erau aprinse.

— Cred că ţi-e foarte foame, spuse Hoffmann întrebător.

— Nu ştiu, se poate, răspunse Arsène.

— Cel mai bun supeu pe care-l aveţi, băiete, spuse Hoffmann.

— Domnule, observă celălalt, nu se mai spune băiete, ci servant. Dar nu contează, domnul plăteşte bine, aşa că poate spune cum doreşte.

Şi, încântat de gluma lui, adăugă:

— În cinci minute, vine supeul.

Uşa se închise în urma servantului. Hoffmann o privi în voie pe Arsène.

Ea se grăbise aşa de tare să se apropie de foc, ca nu avusese timp să tragă un fotoliu în faţa căminului. Se ghemuise pur şi simplu lângă foc, în aceeaşi poziţie în care o găsise Hoffmann în

preajma ghilotinei. Acum părea că încearcă să-şi ţină capul drept pe umeri, sprijinindu-l în mâini.

— Arsène, Arsène! spuse tânărul, ţi-am spus că-s bogat, nu-i aşa? Priveşte, o să vezi că nu te-am minţit.

Hoffmann răsturnă pălăria pe masă; pălăria era plina de ludovici şi de ludovici dubli care şiroiră pe marmură, cu acel sunet specific, care distinge aurul printre toate celelalte metale.

Apoi îşi goli febril buzunarele, refăcând astfel grămada de aur pe care o adunase la masa de joc.

La acest zgomot, Arsène păru că se însufleţeşte. Întoarse capul spre locul unde Hoffmann îngrămădea monedele şi privirea ei desăvârşea ceea ce începuse auzul ei.

Se ridică, mişcându-se tot aşa de ţeapăn, ca o păpuşă. Dar buzele ei pământii surâdeau iar ochii sticloşi se luminau, aruncau raze care se încrucişau cu acelea izvorâte din mormanul de aur.

— Oh! spuse ea, toate sunt ale tale?

— Nu ale mele, ale tale, Arsène.

— Ale mele! făcu dansatoarea.

Şi îşi vârî mâinile palide în grămada de metal. Braţele ei pătrunseră până la coate.

În clipa următoare, această femeie, pentru care aurul însemna însăşi viaţa, păru că revine la viaţă prin atingerea aurului.

— Ale mele! spunea ea, ale mele! şi pronunţa cuvintele cu un accent vibrant şi metalic care se armoniza într-un chip de necrezut cu clinchetul ludovicilor.

Doi servanţi intrară, ducând o masă complet, gata pregătită şi pe care erau gata s-o scape din mâini văzând atâta bogăţie îngrămădită la un loc, în care se vânzoleau mâinile crispate ale fetei.

— E bine, spuse Hoffmann. Nişte vin de Champagne, şi vă puteţi retrage.

Băieţii aduseră cât ai clipi mai multe sticle cu vin de Champagne şi plecară. În urma lor, Hoffmann împinse uşa şi o încuie cu cheia.

Apoi, cu ochii arzând de patimă, reveni la Arsène care se afla în apropierea mesei: un fior dătător de viaţă se scurgea din grămada de aur în făptura ei.

— Ce spui? întrebă el.

— Ce frumos e aurul! De multă vreme nu l-am mai putut atinge.

— Hai, cina e servită, spuse Hoffmann, şi după aia, o să-ţi faci voia, Danae, te vei scălda în aur dacă vrei.

Şi o trase spre masă.

— Mi-e frig! spuse Arsène.

Hoffmann privi împrejur: ferestrele şi patul erau acoperite cu damasc roşu. Smulse o perdea de la fereastră şi i-o dădu.

Arsène se înveli cu perdeaua, care se mulă parcă de la sine pe trupul său, ca o mantie antică şi faţa ei palidă făcea un contrast izbitor, cu mantia învăpăiată. Hoffmann trăi o senzaţie de teamă.

Se aşeză la masă, îşi puse şi bău, unul după altul, două-trei pahare cu vin de Champagne. Îi puse şi ei un pahar; bău şi ea. Atunci el avu impresia că obrajii ei se colorează uşor.

Încercă să o facă să mănânce. Ea refuză. Şi, cum Hoffmann insista, ea îi explică:

— N-aş putea să înghit.

— Să bem, atunci.

Ea întinse paharul.

— Da, să bem.

Hoffmann era încercat de foame şi de sete. Bău şi mâncă.

Şi mai ales bău vin. Simţea că are nevoie de multa îndrăzneală. Nu numai că Arsène, la fel ca prima dată, la ea acasă, s-ar fi putut să-i reziste, dar simţea mai departe un curent de gheaţă care circula prin trupul frumoasei dansatoare.

Pe măsură ce bea, Arsène se însufleţea tot mai tare, cel puţin aşa i se părea lui. Când Arsène, la rândui ei, golea paharul, câteva picături roz se rostogoleau de pe partea inferioară a colierului de catifea pe pieptul ei. Hoffmann privea fără să înţeleagă. Apoi, intuind ceva misterios şi îngrozitor dincolo de ceea ce percepeau ochii lui, lupta să-şi stăpânească frisoanele care-l cuprinseră înmulţind paharele cu vin şi toasturile pe care le înălţa pentru ochii ei frumoşi, pentru gura ei frumoasă, pentru mâinile ei frumoase.

Ea îl aproba, şi bea la rândui ei vin; părea să se însufleţească şi mai tare, nu de vinul pe care-l băuse ea, ci de vinul pe care-l băuse Hoffmann.

Deodată, un cărbune aprins se rostogoli din cămin.

Hoffmann urmări cu privirea drumul parcurs de lemnul măcinat de flacără, care se opri atingând piciorul lui Arsène.

Ca să se încălzească, probabil, Arsène îşi scoase ciorapii şi pantofii. Piciorul ei delicat, alb ca marmura, era aşezat pe brâul de marmură ce înconjura vatra, alb şi el la fel ca piciorul dansatoarei, cu care parcă făcea corp comun.

Hoffmann scoase un strigăt.

— Arsène! Arsène! fii atentă!

— La ce? întrebă dansatoarea.
— Cărbunele… cărbunele care ţi-atinge piciorul…
Şi, într-adevăr, cărbunele se aşezase exact pe piciorul ei.
— Aruncă-l, spuse ea, calmă.
Hoffmann se aplecă, luă cărbunele şi observă cu groază că nu jeraticul arsese piciorul fetei, ci piciorul ei îngheţat stinsese cărbunele.
— Să bem! spuse el.
— Să bem! spuse Arsène.
Şi ea întinse paharul.
Cea de-a doua sticlă se golise.
Totuşi, Hoffmann simţea că ameţeala ce i-o producea băutura nu-i suficientă.
Observase că în cameră e un pian.
— Bun! Să vedem ce poate.
Înţelesese că beţia muzicii îl putea ajuta mai mult decât băutura.
Se aşeză la pian.
Apoi, sub degetele lui se născu în chipul cel mai firesc aria pe care Arsène dansa acel *pas-de-trois* în *Judecata lui Paris*, când o văzuse pentru prima oară.
Hoffmann avea impresia că, pur şi simplu, corzile pianului sunt de oţel. Instrumentul făcea singur un zgomot teribil, cât o întreagă orchestră.
— Ah! făcu Hoffmann, perfect!
Zgomotele acestea metalice îi produceau exact ameţeala de care avea nevoie. Arsène se ridicase în picioare, de la primele acorduri. Aceste acorduri păreau că-i învăluie, ca o reţea de foc, toată făptura
Ea aruncă deoparte perdeaua vişinie în care se învelise şi, lucru ciudat, aşa cum la teatru se produce o mutaţie magică în toate lucrurile fără să observi prin ce mijloace, se produse în ea o schimbare de neînţeles şi, în loc de rochia cenuşie, în loc de umerii golaşi, fără podoabe, ea apăru deodată în faţa ochilor lui uimiţi în costumul Florei, şiroind de flori multicolore, imaterial aproape, răspândind un fluid de voluptate.
Excitat de această apariţie, Hoffmann scoase un strigăt gutural şi făcu să ţâşnească, un şuvoi de sunete năucitoare din pieptul clavecinului, care intra violent în rezonanţă sub zbaterea fibrelor de oţel.
Un mai vechi miraj se refăcu sub privirile tulburate ale lui Hoffmann. Femeia aceasta zvâcnind ca o sălbăticiune în salturi

graţioase, avea asupra lui o forţă de atracţie irezistibilă. Tot spaţiul dintre pian şi alcov devenise o scenă de teatru şi, pe fondul sângeriu al perdelelor, silueta ei se detaşa ca o apariţie infernală. De câte ori revenea din fundul încăperii spre el, Hoffmann se ridica de pe scăunelul său; de câte ori se îndepărta, Hoffmann simţea un impuls de neînvins să o urmeze. Fără să-şi dea seama ce face, sub degetele lui ritmul melodiei se transforma; nu mai cânta acum aria de la început, ci un vals: *Dorinţa*, de Beethoven; melodia se insinuase singură în mintea lui şi îi dirijase mişcarea degetelor pe clape. La rândul ei, Arsène schimbase ritmul dansului. Mai întâi se răsucise în jurul ei, apoi, lărgind tot mai mult cercul pe care-l trasa, apropiindu-se de Hoffmann. Hoffmann gâfâia de nerăbdare simţind-o că se apropie. Înţelesese că atunci când ea va descrie cercul următor o va putea atinge şi că atunci o să se ridice la rândul lui să ia parte la acest dans ca o volbură de foc. Se gândea la acel moment cu un amestec de dorinţă şi de spaimă. În cele din urmă, Arsène, trecând pe lângă el, întinse mâna şi îl atinse cu vârful degetelor. Hoffmann scoase un strigăt, sări ca şi cum l-ar fi atins o scânteie electrică, se avântă pe urma dansatoarei, o prinse, o înlănţui cu braţele sale, continuând în gând aria întrerupta în realitate, strângând la piept acest trup care-şi recăpătase întreaga elasticitate, sorbindu-i privirile şi respiraţia, adulmecându-i nesăţios gâtul, umerii, braţele. Aerul devenise irespirabil, cei doi se roteau, ameţiţi, într-o atmosferă incendiară, care le pătrundea în adâncul pieptului şi în cele din urmă se aruncară, gâfâind şi pierduţi în nebunia delirului, pe patul care-i aştepta, ca un linţoliu însângerat.

Când se deşteptară dimineaţa, deasupra Parisului se ridica o zi posomorâtă de iarnă; prin fereastra din dreptul căreia îi lipsea perdeaua, se vedea, afară, cerul livid. Privi în jur, nu ştia unde se află, simţi o apăsare pe braţul lui stâng. Se aplecă şi o zări culcată lângă el, nu pe frumoasa dansatoare de la Operă ci pe fata cea palidă din piaţa Revoluţiei.

Atunci rememoră tot, îşi trase braţul amorţit de sub trupul înţepenit al fetei şi, văzând că rămâne imobilă, apucă un sfeşnic mare în care mai ardeau încă cinci lumânări şi, la lumina lor şi a zorilor străvezii care pătrundeau prin perdele, constată că Arsène zăcea fără cunoştinţă, pământie, cu ochii închişi.

Se gândi că oboseala fusese mai puternică decât dragostea; decât dorinţa, decât voinţa şi că fata leşinase. Îi prinse mâna, mâna ei era rece ca gheaţa; încercă să-l asculte bătăile inimii,

inima nu-i mai bătea.

O presimţire grozavă îi trecu, prin minte. Trase cu disperare cordonul soneriei, care se rupse în mâinile lui, apoi, alergând spre uşă, o deschise şi se năpusti pe scări strigând:

— Ajutor! Ajutor!

Un omuleţ în negru tocmai urca scara, în timp ce Hoffmann cobora. Acesta ridică privirea. Hoffmann scoase un strigăt de surprindere. Îl recunoscu pe doctorul de la Operă.

— Ah, dumneata eşti, scumpul meu domn, zise doctorul recunoscându-l la rândui lui. Ce se-ntâmplă, de ce vă agitaţi aşa?

— Oh, veniţi, veniţi! spuse Hoffmann, fără să mai încerce să-i explice doctorului ce aştepta de la el şi sperând că vederea trupului neînsufleţit al lui Arsène va avea asupra doctorului o influenţă mai mare decât orice cuvânt. Veniţi!

Şi îl trase după el în cameră.

Apoi, împingându-l cu o mână spre pat în timp ce cu cealaltă mână apucă acelaşi sfeşnic luminat, pe care-l apropie de chipul dansatoarei:

— Hai, priviţi.

Dar doctorul nu păru deloc îngrozit.

— Ah! deci datorită dumitale, tinere, spuse el, a fost salvat acest leş ca să nu putrezească în groapa comună… Foarte bine, tinere, foarte bine!

— Acest leş… salvat… groapa comună… Ce tot spuneţi? Dumnezeule!

— Zic că biata noastră Arsène a fost arestată ieri dimineaţă la ora opt, a fost judecată la ora două după-masă, a fost executată la ora patru.

Hoffmann simţi că înnebuneşte. Îl prinse pe doctor de grumaz.

— Executată ieri la ora patru! strigă el, sufocându-se, Arsène executată!

Şi izbucni în râs, dar un râs aşa de strident, de straniu, aşa de străin de tot ce e omenesc, încât doctorul îşi fixă asupra lui privirile aproape speriate.

— Te îndoieşti? întrebă el.

— Cum adică, dacă mă-ndoiesc! Bineînţeles. Am supat cu ea, am valsat, m-am culcat cu ea în noaptea aste.

— Atunci, ăsta e un caz ciudat de care o să am grijă să fie înregistrat în analele medicinii, iar dumneata o să semnezi în procesul-verbal, nu-i aşa?

— Dar nu pot semna, fiindcă vă desfid, fiindcă susţin e imposibil, fiindcă lucrurile nu stau aşa.

— Ah, spuneţi că lucrurile nu stau aşa. Îmi spuneţi mie, medicul închisorilor; mie, care am făcut tot ce mi-a stat în putinţă să o salvez şi n-am reuşit; mie, care i-am spus adio la picioarele eşafodului! Mă contraziceţi! Aşteptaţi!

Doctorul întinse braţul, apăsă micul resort de diamante care slujea de cataramă colierului de catifea şi trase catifeaua spre el.

Hoffmann scoase un ţipăt de groază. Nemaifiind susţinut de colier, singura lui legătură cu restul trupului, capul femeii se rostogoli din pat şi nu se opri decât când atinse picioarele lui Hoffmann, aşa cum cărbunele aprins se oprise pe piciorul lui Arsène.

Tânărul făcu un salt înapoi, ieşi din cameră urlând: „Sunt nebun!” şi o luă la goană pe scări.

Nu era nimic exagerat în exclamaţia lui Hoffmann: acel fragil perete care despărţea la el, – poet ale cărui facultăţi cerebrale erau mereu supralicitate –, imaginaţia de nebunie se năruia înăuntrul său cu vuietul insuportabil al unui zid care crapă.

În acea vreme, nu puteai alerga prea mult la întâmplare, prin Paris, fără să fii întrebat de ce o faci. În anul de graţie 1793, parizienii deveniseră foarte curioşi. Şi, de câte ori un om trecea în fugă printre ei, era oprit spre a se afla după cine aleargă el sau cine îl urmăreşte.

Aşa că Hoffmann fu oprit în faţa bisericii Adormirea Maicii Domnului, unde se afla un corp de gardă, şi fu adus în faţa şefului de post.

Abia acum, Hoffmann înţelese la ce pericol se expusese fugind pe străzi; unii credeau că e un aristocrat grăbindu-se să fugă spre frontieră; alţii strigau „E agentul lui Pitt şi Cobourg!”; alţii strigau: „Să-l spânzurăm!”; ceea ce nu era prea vesel; în sfârşit, erau unii care strigau: „La tribunalul revoluţionar!”, ceea ce era şi mai puţin plăcut. De spânzurătoare mai puteai scăpa viu, după cum dovedeşte cazul abatelui Maury, dar de tribunalul revoluţionar, niciodată.

Atunci Hoffmann încercă să povestească ce i se întâmplase în ziua trecută. Relată cum s-a desfăşurat jocul şi cum a câştigat. Cum o luase pe strada Hanovra cu buzunarele pline de aur; cum n-a mai găsit-o pe femeia pe care o căutase; cum alergase pe străzile oraşului, mânat de pasiunea lui fără leac; cum, trecând prin piaţa Revoluţiei, o găsise pe acea femeie ghemuită la picioarele ghilotinei; cum îl condusese până la hotelul din strada *Saint-Honoré*; cum petrecuse acolo cu ea o noapte de desfătări fără egal, pentru ca, dimineaţa, să descopere că ţinea în braţe o

femeie moartă, mai mult: o femeie decapitată.

Povestirea lui părea neverosimilă, aşa că nimeni nu-i dădu crezare; cei mai fanatici strigau că totul e o minciună, cei mai moderaţi că totul e închipuirea unui smintit.

Unul din cei prezenţi enunţă această părere înţeleaptă:

— Aţi petrecut noaptea, ziceaţi, într-un hotel de pe strada *Saint-Honoré*?

— Da

— Aţi deşertat acolo buzunarele pline cu aur pe masă, în camera aceea?

— Da.

— Aţi cinat şi v-aţi culcat cu o femeie al cărui cap, căzând la picioarele dumneavoastră, v-a pricinuit această sperietură care v-a făcut să fugiţi la întâmplare, înainte să vă oprim noi?

— Da.

— E bine! să căutăm hotelul. Chiar dacă nu vom găsi aurul, trebuie să găsim acolo trupul femeii.

— Da, strigară toţi într-un glas, să căutăm, să căutăm!

Hoffmann ar fi dorit din suflet să nu se întâmple asta. Dar fu obligat să se supună voinţei mulţimii, care striga, aţâţată: *Să căutăm, să mergem să căutăm!*

Aşa că, ieşiră din biserică şi o luară pe strada *Saint-Honoré*, în căutarea hotelului. Între biserica Adormirea Maicii Domnului şi strada Regală nu era mult de mers. Hoffmann căuta cu privirea zadarnic, la început oarecum neatent, apoi tot mai concentrat, cu voinţa de a-l găsi, hotelul în care intrase noaptea trecută, unde-şi petrecuse noaptea şi din care ieşise cu o oră mai devreme. Ca acele plante feerice de pe scena unui teatru, care pier în clipa când maşinistul schimbă decorul, hotelul din strada *Saint-Honoré* dispăruse după ce se petrecuse scena infernală care îl scosese pe Hoffmann din minţi.

Dar toţi aceşti gură-cască ce-l întovărăşeau în expediţia lui voiau neapărat ca efortul lor să fie răsplătit într-un fel; una din două: ori descopereau cadavrul femeii decapitate, ori Hoffmann era arestat ca suspect.

Şi, cum nu putea fi găsit cadavrul, mulţi cereau foarte gălăgios să fie arestat acest tânăr, când deodată Hoffmann observă pe cealaltă parte a străzii un omuleţ în negru, pe care-l chemă în ajutor, susţinând că el poate face dovada adevărului celor ce le povestise mai înainte.

Vocea unui medic exercită întotdeauna o fascinaţie aparte asupra mulţimii. Omul în negru îşi declină profesia şi îl lăsară să

se apropie de Hoffmann.

— Ah! Bietul tânăr! Spuse el, prinzându-i mâna şi făcându-se că-i ia pulsul, dar de fapt făcându-l atent, printr-o uşoară apăsare, să nu-l contrazică. Bietul de el. A evadat deci!

— Evadat? De unde? Strigară douăzeci de voci în acelaşi timp.

— Da, evadat de unde? întrebă şi Hoffmann, care nu voia să accepte calea de salvare pe care i-o oferea doctorul şi pe care o considera umilitoare.

— De unde! exclamă doctorul, de la ospiciu.

— De la ospiciu! strigară aceleaşi voci, de la care ospiciu.

— De la ospiciul de nebuni!

— Ah! Doctore, doctore, lasă-te de glume! spuse Hoffmann.

— Sărmanul om! Continuă doctorul patetic de parcă nu-l auzise pe Hoffmann, sărmanul om şi-a pierdut pe eşafod femeia pe care o iubea!

— Da, da, da! întări Hoffmann, o iubeam, dar nu ca pe Antonia, totuşi.

— Bietul băiat! făcură câteva femei din mulţime care începuseră să-l compătimească pe Hoffmann.

— Da, şi de atunci, continuă doctorul, e pradă unor halucinaţii teribile; crede că joacă la ruletă… crede că dă lovituri, câştigă averi… Atunci când joacă şi câştigă, crede că o poate obţine pe femeia dorită şi aleargă pe străzi în căutarea ei; apoi întâlneşte o femeie la picioarele ghilotinei, o duce într-un palat strălucitor, într-un hotel de lux, unde-şi petrece noaptea bând, cântând, dansând; după care o găseşte dimineaţa moartă în pat. Nu v-a istorisit ceva de genul ăsta?

— Da, da, strigă mulţimea, exact aşa.

— Ei bine! sări Hoffmann, cu privirea strălucitoare, o să spui că toate astea nu-s adevărate, dumneata, doctore? Dumneata, care ai colierul de catifea? Oh! Ar fi trebuit să bănuiesc ceva când am văzut cum picăturile de vin se preling pe sub colier, când am văzut tăciunele înfierbântat lipindu-se de piciorul ei gol şi, piciorul ei gol, piciorul unei moarte, în loc să fie ars de jeratic, stingându-l.

— Vedeţi, ce vă spuneam, spuse doctorul cu o privire plină de milă şi o voce cucernică, o ia de la început cu nebunia lui.

— Cum, nebunia mea! urlă Hoffmann. Cum, îndrăzneşti să spui că nu-i adevărat! Îndrăzneşti să spui că n-am petrecut noaptea cu Arsène care a fost ghilotinată ieri! Îndrăzneşti să susţii că n-avea capul despărţit de trup şi susţinut doar de colierul de catifea! Îndrăzneşti sa spui că atunci când ai desfăcut

paftaua şi ai desprins colierul, capul nu s-a rostogolit pe covor? Haide, haide, doctore, ştii prea bine că tot ce spun e adevărat. *Dumneata ştii*.

— V-aţi convins acum, prieteni, nu-i aşa? Spuse doctorul.

— Da, da, strigară o sută de oameni în acelaşi timp.

Iar cei care nu se alăturară corului, clătinau cu tristeţe capul, în semn de aprobare şi de compasiune

— Ei bine! Atunci, spuse doctorul, aduceţi o trăsură, ca să-l conduc înapoi.

— Unde? strigă Hoffmann. Unde să mă conduci?

— Unde? spuse cu bunătate doctorul, la casa de nebuni, de unde ai fugit, dragă prietene.

Apoi, cu o voce joasă:

— Lasă-mă să acţionez, ce dracu! spuse doctorul, altfel nu răspund de viaţa dumitale. Indivizii ăştia o să creadă că ţi-ai bătut joc de ei şi o să te facă bucăţi.

Hoffmann suspină şi lăsă mâinile să-i cadă, moi, resemnat.

— Hai, hai, aşa te vreau, zise doctorul, acum eşti blând ea un miel. Criza a trecut… Aşa, prietene, aşa!

Şi doctorul îi făcu un semn poruncitor cu mâna, cum, se face când vrei să potoleşti un armăsar furios sau un câine care latră.

Între timp, oamenii găsiseră o trăsură şi o aduseseră.

— Urcă repede, îi spuse doctorul lui Hoffmann.

Hoffmann ascultă. Toată energia lui se epuizase în lupta pe care o dusese.

— La Bicêtre! spuse cu voce tare doctorul, urcând în urma lui Hoffmann.

Apoi, i se adresă confidenţial:

— Unde doreşti să cobori?

— La Palais-Égalité, îngăimă cu mare efort Hoffmann.

— La drum, vizitiu, strigă doctorul.

Apoi salută mulţimea.

— Trăiască doctorul! Strigară oamenii.

Întotdeauna, când e sub puterea unei pasiuni puternice mulţimea simte nevoia să strige „Trăiască cutare!” sau „să moară cutare!”.

La Palais-Égalité doctorul opri trăsura.

— Adio, tinere, îi spuse doctorul lui Hoffmann, şi, dacă vrei să mă asculţi, îndreaptă-te spre Germania cât poţi de repede. În Franţa nu-i de trăit pentru oameni cu o imaginaţie ca a dumitale.

Şi îl împinse afară pe Hoffmann, care, zăpăcit complet de toate întâmplările prin care trecuse, s-ar fi îndreptat direct sub

roţile unei carete care venea din sensul opus dacă un trecător nu l-ar fi apucat de mână în ultimul moment, în timp ce vizitiul făcea eforturi disperate ca să oprească bidiviii.

Trăsura în care se afla doctorul îşi continuă drumul.

Cei doi tineri, cel care era cât pe-aci să fie călcat de roţile caretei şi cel care-l salvase, scoaseră în acelaşi timp exclamaţii de surprindere:

— Hoffmann.

— Werner!

Văzând starea de apatie în care se afla prietenul său, Werner îl trase pe aleile parcului din Palais-Royal. Şi atunci, prin mintea lui Hoffmann trecură foarte limpede toate întâmplările ultimei seri şi îşi aminti de medalionul Antoniei pe care îl lăsase în gaj.

Un geamăt de disperare îi ieşi din gâtlej, amintindu-şi apoi că-şi golise toate buzunarele pe masa de marmură de la hotel. Dar, din fericire, îşi pusese trei ludovici în buzunarul de ceas, special pentru a răscumpăra medalionul.

Micul buzunar păstrase, intacte, cele trei monezi de aur.

Hoffmann îi strigă lui Werner: „Aşteaptă-mă!” şi se avântă în direcţia dughenei unde amanetase medalionul. Cu cât se apropia de acel loc fatal, avea impresia că iese dintr-un nor des şi că în jurul lui aerul devine pur şi strălucitor.

Se opri o clipă la uşa negustorului, ca să-şi recapete suflul. Viziunile oribile care îl urmăriseră noaptea şi dimineaţa dispăreau. Intră.

Compatriotul său stătea în locul lui obişnuit, iar monedele stăteau în cuiburile lor de aramă.

Auzind uşa, telalul ridică privirea.

— Ah! Spuse el, dumneata eşti, tânărul meu compatriot. Pe onoarea mea îţi mărturisesc, nu credeam să mai apari.

— Sper că nu-mi spuneţi asta fiindcă aţi înstrăinat medalionul! strigă Hoffmann.

— Nu, ţi-am promis că o să-l păstrez şi, chiar dacă ar fi dat cineva douăzeci şi cinci de ludovici, în loc e trei cât îmi datorezi, medalionul n-ar fi ieşit de aici.

— Iată cei trei ludovici, spuse cu timiditate Hoffmann. Dar vă mărturisesc că n-am de unde să vă plătesc dobânda.

— Dobândă pentru o noapte, spuse omul, hai, hai, glumiţi; dobândă la trei ludovici pentru o noapte şi încă de la un compatriot! Niciodată!

Şi îi înapoie medalionul.

— Mulţumesc, domnule, spuse Hoffmann. Şi acum, trebuie,

continuă el suspinând, să caut banii cu care să mă întorc la Manheim.

La Manheim, spuse telalul, ia uite, eşti din Manheim.

— Nu, domnule, nu sunt din Manheim, dar locuiesc în acest oraş. Logodnica mea e la Manheim. Mă aşteaptă şi mă întorc la Manheim ca să ne căsătorim.

— Ah! Făcu omul.

Apoi, când Hoffmann era cu mâna pe clanţa uşii, îl întrebă:

— Cunoşti, la Manheim, pe un vechi prieten al meu, un vechi muzician…

— Numit Gottlieb Murr? strigă Hoffmann.

— Chiar aşa! Îl cunoşti?

— Dacă-l cunosc! Sigur că-i cunosc, din moment ce fiica lui e logodnica mea.

— Antonia! Exclamă la rândui lui bătrânul.

— Da. Antonia, răspunse Hoffmann.

— Cum, tinere! Te întorci la Manheim ca să te căsătoreşti cu Antonia?

— Aşa cum v-am spus

— Atunci, poţi rămâne la Paris, ai face o călătorie zadarnică.

— De ce, domnule?

— Fiindcă iată ce mă anunţă tatăl ei în această scrisoare: acum opt zile, la orele trei după-amiază, Antonia a murit subit în timp ce cânta la harpă.

Era exact ziua în care Hoffmann se dusese la Arsène ca să-i facă portretul, şi exact ora la care îi sărutase umărul dezgolit, care se zărea de sub pielea de tigru.

Palid, tremurând, sfârşit, Hoffmann deschise medalionul ca să ducă la buze imaginea Antoniei, dar fildeşul devenise la fel de alb şi de pur, parcă niciodată nu fusese atins de penelul unui pictor.

Nu-i rămânea lui Hoffmann, de două ori necredincios jurământului făcut, nimic din Antonia, nici mărar imaginea acelei căreia îi jurase dragoste eternă.

Două ore mai târziu, Hoffmann, întovărăşit de Werner şi de bătrânul negustor, urca în diligenta de Manheim unde ajunse la timp ca să însoţească spre cimitir trupul lui Gottlieb Murr, care lăsase cu limbă de moarte să fie îngropat alături de scumpa lui Antonia.

CUPRINS

BIBLIOTECA
LORELEI
MOLDOVA

Lei 70

EDITURA MOLDOVA

ISBN 973-9032-08-7